

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 24 grudnia 2024 r.

Poz. 6574

UCHWAŁA NR XI/67/24 RADY MIEJSKIEJ W LWÓWKU ŚLĄSKIM

z dnia 17 grudnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lwówek Śląski na lata 2025-2028

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala się, co następuje:

§ 1. Uchwala się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lwówek Śląski na lata 2025-2028 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

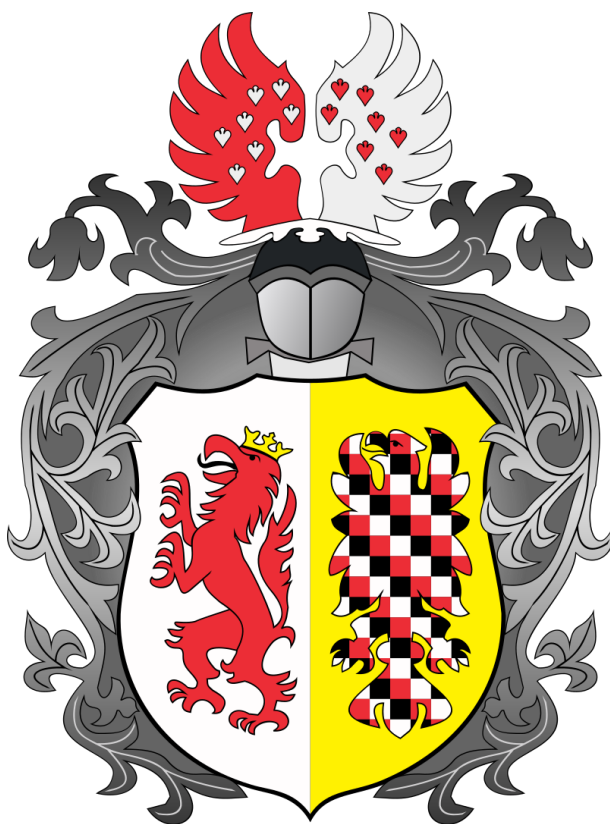
§ 2. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego i na stronie internetowej Gminy i Miasta Lwówek Śląski.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Lwówek Śląski.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady Miejskiej w Lwówku Śląskim:
Magdalena Wioleta Lewandowska

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI NA LATA 2025-2028

OPRACOWANIE:

Marta Danielska, Jakub Danielski
gez2.wroclaw@gmail.com

WRZESIEŃ 2024

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	11
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	11
4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy ..	19
5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego Gminy Lwówek Śląski ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu	25
5.2.1. Charakterystyka gminy	25
5.2.2. Zarys historii gminy na tle historii regionu	27
5.3. Krajobraz kulturowy	29
5.3.1. Dziedzictwo materialne	29
5.3.1.1. Układ urbanistyczny miasta	29
5.3.1.2. Mury miejskie z basztami	30
5.3.1.3. Zabudowa miasta	31
5.3.1.4. Układy ruralistyczne i zabudowa wsi	33
5.3.1.5. Kościoły i inne obiekty sakralne	34
5.3.1.6. Cmentarze	38
5.3.1.7. Zespoły rezydencjonalno-folwarczne i parki	41
5.3.1.8. Obiekty przemysłowe i zabytki techniki	47
5.3.1.9. Zabytki ruchome	48
5.4. Dziedzictwo niematerialne	50
5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	52
5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	52
5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	55
5.5.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	55
5.6. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	56
5.6.1. Stanowiska archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	57
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT.....	59
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	61
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	64
9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	65
9.1. Dotacje.....	66
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe	68

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	70
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe	71
10. Bibliografia.....	75
11. Spis tabel	76
12. Załączniki	76

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lwówek Śląski na lata 2025-2028 (zwany dalej GPOnZ) stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z ich otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustalaniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ww. ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie

terytorialnym (o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto ustawa precyzuje zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Określenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście polskiego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

– **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

– **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; **ust. 2:** „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

– **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

– **Art. 3**, który definiuje podstawowe określenia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

– **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

- 2) uznanie za pomnik historii;

- 3) utworzenie parku kulturowego;

- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1**: „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17**, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18**: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.”

– **Art. 19**: „1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

3)* inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

**Utracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).*

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 81:** „1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.”

– **Art. 89,** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

• **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.);

Dnia 7 lipca 2023 r. została przyjęta zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Głównym celem reformy jest zwiększenie elastyczności i integralności systemu planowania, uproszczenie procedur oraz poprawa ładu przestrzennego w kraju. Dlatego wprowadzone zostały nowe narzędzia – plan ogólny a także zintegrowany plan inwestycyjny. Zmieniają się też zasady wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

Plan ogólny, który docelowo zastąpi dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, ma charakter aktu prawa miejscowego, co oznacza, że zawarte w nim ustalenia są wiążące dla organów gminy na etapie procedowania planów miejscowych oraz w procesie wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Plan ogólny uchwała się obligatoryjnie dla całego obszaru gminy.

Każda gmina jest zobowiązana do uchwalenia takiego planu najpóźniej do 31 grudnia 2025 r. Założeniem ustawodawcy jest wprowadzenie określonej, przejrzystej struktury takiego dokumentu przy zachowaniu jego zwartej formy, czytelnej dla każdego odbiorcy. W planie ogólnym będą musiały znaleźć się dwa obligatoryjne elementy tj.: (i) strefy planistyczne i (ii) gminne standardy urbanistyczne. Gmina będzie mogła ponadto fakultatywnie określić (i) obszary uzupełnienia zabudowy oraz (ii) obszary zabudowy śródmiejskiej.

Znowelizowane przepisy przewidują także uproszczony tryb uchwalenia albo zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Będzie możliwe tylko w ściśle określonych w ustawie przypadkach. Postępowanie uproszczone będzie zatem wyjątkiem od reguły – zasadniczo ma być ono wykonywane przy dokonywaniu zmian w planach już uchwalonych a nie przy uchwalaniu nowych planów.

- **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2024 r. poz. 725);
- **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2024 r. poz. 54);
- **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145);
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2024 r. poz. 87);
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. z 2023 r. poz. 571);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2021 r. poz. 56);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2023 r. poz. 2425);

- **Rozporządzeniu Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2021 r., poz. 731);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.) ze zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r. Nr 24 poz. 181);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPOnZ odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 r.

Dokument ten wyznacza kierunki działań administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Opracowany został w Departamencie Ochrony Zabytków MKiDN na użytek generalnego konserwatora zabytków.

Program ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa

narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych, a także zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) zwana SOR została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1) Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 zwana SRKS została przyjęta Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. To kontynuacja i aktualizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmocniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe Strategii, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmocnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza poza 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

- Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu;
- Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego;
- Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwia budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziała odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego;
- Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość;
- Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m.in.:

- Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej opartej na zasobach kulturowych.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Lwówek Śląski wynikające z dokumentów na poziomie:

- wojewódzkim: Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030, Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego, Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024;
- powiatowym: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”, Strategia Rozwoju Powiatu Lwóweckiego na lata 2022-2027.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi ww. dokumentach.

• Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030 została przyjęta Uchwałą Nr L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 września 2018 r. Dokument wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Jako cele strategiczne w obszarze powiązanym z zabytkami wyznaczono między innymi:

Cel strategiczny: Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Konkretyzacją tych celów są cele operacyjne (priorytety) oraz przyporządkowane im przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych.

Cel operacyjny: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego.

Przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

• Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego

Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego została przyjęta Uchwałą Nr 2696/III/09 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego dnia 28 kwietnia 2009 r.

W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych, o charakterze kulturowym, zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa. Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej.

Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że:

- liczne tereny i obiekty zabytkowe, dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych,
- istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych, wykorzystujących lokalizację miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej. Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez. Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą między innymi: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

• Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty Uchwałą Nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.

Wśród wyznaczonych czterech celów polityki zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa jeden związany jest z dziedzictwem kulturowym: Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.

Rozwój przestrzenny terenów zurbanizowanych dokonuje się w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz przy uwzględnieniu zróżnicowanych zasobów krajobrazowych, prowadzony jest w sposób minimalizujący szkody środowiskowe i konflikty funkcjonalno-przestrzenne:

- przeciwdziałanie skutkom degradacji krajobrazu jest skuteczne, zasoby krajobrazowe są uwzględniane w zagospodarowaniu przestrzennym a obszary wyróżniające się pod względem krajobrazu zachowują swoją wizualną odrębność;
- obszary cenne przyrodniczo stanowią system odporny na zagrożenia;
- najcenniejsze założenia przestrzenne o historycznym rodowodzie zachowały czytelny układ i stanowią istotne elementy krajobrazu kulturowego;
- cenne zespoły i obiekty zabytkowe znajdują się w dobrej kondycji, są udostępniane, a ich wartości podlegają trwałej ochronie;
- zasoby rolniczej przestrzeni produkcyjnej są wykorzystywane z uwzględnieniem naturalnych uwarunkowań;
- zasoby kopalin użytecznych są chronione i racjonalnie użytkowane;
- zintegrowany system magistralnych szlaków turystycznych wzmacnia gospodarczo udostępniane ośrodki i obszary.

W Planie wyznaczono cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa dolnośląskiego. Poniżej przedstawione te, które związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu.

Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska wynika z wielonarodowej i wielowyznaniowej specyfiki regionu. Pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Zasoby te stanowią bardzo istotny czynnik umożliwiający budowanie i utrwalanie tożsamości regionalnej oraz rozwijanie potencjału społecznego i gospodarczego. W Planie nie wskazano konkretnych obiektów.

Najważniejszym zadaniem jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy.

Postulaty kierowane do gmin:

1. Uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków.
2. Wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie w wojewódzkiej ewidencji zabytków).
3. Realizacja regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków turystycznych.
4. Realizacja funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych.
5. Dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu poprzez:
 - 1) realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych turystycznie zasobach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, jako standardu ich komunikacyjnej obsługi,

2) wykluczenie z realizacji infrastruktury sportów zimowych obszarów o niewystarczających zasobach wód, których eksploatacja dla wytwarzania sztucznego śniegu zagraża lokalnemu środowisku naturalnemu.

6. Integracja szlaków wodnych ze szlakami pieszymi, rowerowymi i konnymi w ich otoczeniu (wzdłuż rzek o sezonowej zmienności poziomu wód).

• Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024 został przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXIV/686/21 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Jest to podstawowy dokument służący inicjowaniu, wspieraniu oraz koordynowaniu prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego przez jednostki samorządu terytorialnego.

Głównym celem Programu jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych dla realizacji zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, zgodnie z kompetencjami Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym, dziedzictwo to jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa.

Wyznaczone cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

Priorytety:

1. Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim.
2. Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków.
3. Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny 2: Wzmocnienie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego.

Priorytety:

1. Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne.
2. Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.
3. Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.

• Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030”

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego południowej i zachodniej części Dolnego Śląska, zwanej „Strategia Rozwoju Sudety 2030” została przyjęta Uchwałą Nr IV/35/18 Rady Powiatu Lwóweckiego z dnia 28 grudnia 2018 r.

Ideą niniejszej Strategii, sposób jej powstania, obszar, cele itp. wpisują się najnowsze założenia polityki Unii Europejskiej nakierowanej na nowoczesne wieloszczeblowe współzrządzenie oraz tożsamości lokalnej. Natomiast podstawą wdrażania założeń stać się ma ukierunkowanie działań na budowę terytorium.

W Strategii wyznaczono podstawowe kierunki rozwoju, przyporządkowane do celów strategicznych: cele operacyjne (priorytety) i przedsięwzięcia strategiczne (w ramach, których jednostki powinny tworzyć grupy zadań strategicznych). Poniżej wskazano te, które związane są z dziedzictwem kulturowym.

Cel strategiczny: Terytorium przyjazne dla środowiska, wykorzystujące swój potencjał.

Cel operacyjny: Ochrona, rewitalizacja i udostępnianie walorów kulturowych.

Przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych:

1. Rewitalizacja zabytkowych układów urbanistycznych, założeń uzdrowiskowych oraz rewitalizacja obiektów zabytkowych.
2. Modernizacja infrastruktury instytucji kultury i muzeów (zwiększenie bezpieczeństwa i dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego).

3. Wykreowanie programu wsparcia dla miejscowości z obszaru Porozumienia Sudety 2030 o wysokich walorach kulturowych, niebędących siedzibami gmin.
4. Wsparcie działań z zakresu kultury budujących/wzmacniających wspólną tożsamość terytorium Porozumienia Sudety 2030.
5. Wyznaczenie obszarów szczególnie cennych kulturowo i objęcie ich planowaniem miejscowym (MPZP), na bazie współpracy JST z właściwymi instytucjami.

Cel operacyjny: Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej.

Przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych:

1. Wsparcie współpracy na rzecz tworzenia infrastruktury turystycznej (duża i mała architektura, punkty widokowe, parkingi, parki miejskie, strefy odpoczynku itp.).
2. Kooperacja z Zarządami Uzdrowisk w celu harmonijnego rozwoju zaplecza turystyczno-rekreacyjnego kurortów.
3. Współpraca na rzecz rozwoju zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych i tras spacerowych.

• Strategia Rozwoju Powiatu Lwóweckiego na lata 2022-2027

Strategia Rozwoju Powiatu Lwóweckiego na lata 2022-2027 została przyjęta Uchwałą Nr LI/09/22 Rady Powiatu Lwóweckiego z dnia 25 lutego 2022 r.

Strategia jest podstawowym, a zarazem najważniejszym dokumentem samorządu Powiatu, określającym cele, kierunki i możliwości rozwojowe. Jest to swoisty zbiór celów i kierunków wskazujących rozwój Powiatu, jak również mniejszych jednostek pozostających w jego obszarze. Bazując na zastanej sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej oraz technicznej i przestrzennej, możliwe jest ustalenie priorytetów rozwojowych niezbędnych z punktu widzenia władz samorządowych, mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i wszystkich grup społecznych.

Przeprowadzona w Strategii diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Powiatu Lwóweckiego pozwoliła na określenie kluczowych przeszkód rozwojowych, jak również potencjałów, które można wykorzystać dla poprawy istniejącej sytuacji w Powiecie. Cele strategiczne mają charakter długookresowy, zaś cele operacyjne są krótkookresowe oraz służą osiągnięciu celów strategicznych. Kierunki działań są założeniami strategicznymi o bardziej konkretnym zarysie.

Poniżej wskazano te cele i kierunki działań, które związane są z obszarem dziedzictwa kulturowego.

Obszar: Kultura, turystyka i rekreacja.

Cel strategiczny: Bogata oferta turystyki i form aktywnego wypoczynku wykorzystująca walory krajobrazowe, kulturowe i przyrodnicze Powiatu.

Cel operacyjny: Ochrona i promocja zasobów kulturowych i przyrodniczych.

Kierunki działań:

- Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych;
- Rewitalizacja istniejących terenów zielonych.

Cel operacyjny: Budowa, modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi turystyki i aktywnego wypoczynku.

Kierunki działań:

- Rozwój infrastruktury towarzyszącej ścieżkom i szlakom rowerowym;
- Urozmaicenie oferty turystyczno-rekreacyjnej Powiatu.

W Strategii opisano zagadnienie kultury, turystyki i rekreacji, w tym szczegółowo dla terenu Gminy Lwówka Śląskiego. Położenie geograficzne Powiatu Lwóweckiego jest źródłem doskonałego zaplecza turystycznego pod względem terenów przyrodniczych, które tworzą: Góry Izerskie oraz Góry Kaczawskie (pasma Sudetów Zachodnich), Pogórza Izerskie oraz Kaczawskie, liczne bory, rezerваты oraz inne obszary zielone. Oprócz walorów przyrodniczych, w Powiecie Lwóweckim znajdują się zabytki architektoniczne.

Gmina Lwówek Śląski może poszczycić się gotycko-renesansowym ratuszem z XIV w., kościołem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, pałacem w Płakowicach (od 2000 r. Lwówek Śląski) czy ruinami Zamku Książęcego w Lwówku Śląskim. Atrakcją dla turystów jest również tzw. Szwajcaria Lwówecka, czyli formy skalne oraz labirynty z urwiskami osiagającymi wysokość 30 m, powstałe w wyniku intensywnego

wietrzenia mrozowego czerwonych piaskowców triasowych oraz szarych piaskowców kredowych. Skały są naturalną bramą Parku Krajobrazowego Doliny Bobru. Inną formacją skalną jest tzw. skała z medalionem – ostatnie piaskowcowy leżący między wsiami Skała i Żerkowice, na zboczu Wieżycy, obecnie jest to miejsce dostępne jedynie dla wspinaczy.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Poniżej omówiono obowiązujące dokumenty gminne, które dotyczą dziedzictwa kulturowego:

• Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Lwówek Śląski na lata 2021-2027

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Lwówek Śląski na lata 2021-2027 została przyjęta Uchwałą Nr XXVII/197/20 Rady Miejskiej w Lwówku Śląskim z dnia 29 października 2020 r.

Strategia jest dokumentem określającym główne kierunki rozwoju w kontekście perspektywy finansowej na lata 2021-2027. Dokument zawiera diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, diagnozę opinii publicznej wraz z analizą SWOT, misją i wizją gminy. Opracowanie zawiera obszary i cele strategiczne rozwoju gminy Lwówek Śląski, czyli zapewnienie wysokiej jakości usług społecznych, poprawę infrastruktury technicznej, rozwój gospodarki i przedsiębiorczości, wzmocnienie wspólnoty mieszkańców, budowanie potencjału gospodarczego i kapitału społecznego oraz inwestowanie w infrastrukturę kulturotwórczą, sportową, rekreacyjną jako warunek rozwoju turystyki. Ważnym elementem procesu tworzenia Strategii było zaproszenie do udziału społeczności lokalnej reprezentującej sektor publiczny, społeczny i gospodarczy.

Misja: Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz poprawa jakości życia łącznie mieszkańców we wspólnotę celem budowy potencjału gospodarczego i kapitału społecznego dla wygodnego i bezpiecznego życia, w spokojnym, zielonym i zabytkowym miejscu z możliwością rozwoju zawodowego.

W Strategii dla trzech obszarów strategicznej interwencji wyznaczono cele strategiczne, operacyjne wraz z kierunkami działań. Poniżej wskazano te, które związane są z ochroną zabytków.

Obszar strategicznej interwencji: Turystyka i rekreacja.

Cel strategiczny: Rozwój infrastruktury oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej jako warunek rozwoju turystyki.

Cele operacyjne i kierunki działań:

1.1. Zapewnienie wysokiej jakości bazy i oferty kulturalnej

1.1.1. Budowa, modernizacja i doposażanie gminnej infrastruktury kultury (ośrodek kultury, biblioteka, świetlice wiejskie).

1.1.2. Rozwój i zwiększenie oferty kulturalnej dla wszystkich grup wiekowych, w tym w szczególności dla młodzieży.

1.1.3. Współpraca z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie opracowania wspólnej oferty kulturalnej i kalendarza imprez kulturalnych.

1.1.4. Wspieranie, kreowanie i promocja gminnych wydarzeń kulturalnych, w tym wydarzeń o zasięgu ponadlokalnym (Lwóweckie Lato Agatowe, Festiwal Piwa i inne).

1.1.5. Wspieranie rozwoju i promocja katalogu produktów lokalnych.

1.1.6. Rozwijanie mecenatu nad artystami i twórcami lokalnymi.

1.1.7. Zapewnienie ochrony i opieki nad zabytkami.

Cele operacyjne i kierunki działań:

1.2. Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej.

1.2.1. Rozwój spójnej sieci szlaków i ścieżek turystycznych, pieszych i rowerowych, zintegrowanej z ponadlokalnym systemem tras (Lwówek Śląski-Złotoryja, Lwówek Śląski-Lubomierz, Gryfów Śląski, Świeradów Zdrój, w obrębie miasta i innych).

1.2.2. Rozwój szlaków wodnych i przystani turystycznych z połączeniem ich w spójną sieć turystyczną (Pieszków, Ustronie, Dworek, Gaszów, Brunów, Żerkowice, Nagórze, Radłówka i innych).

1.2.3. Zagospodarowanie, udostępnienie dla ruchu turystycznego i promocja obiektów historycznych (remont i adaptacja pomieszczeń ratusza w celu przywrócenia dawnych i nadania nowych funkcji użytkowych, Pałacu Hohenzollernów, kościoła pw. Św. Franciszka z Asyżu i innych).

1.2.4. Zagospodarowanie, wyposażenie w niezbędną infrastrukturę i promocja obszarów stanowiących atrakcje turystyczne i miejsca wypoczynku i rekreacji, w tym poprzez budowę punktów widokowych (Wzgórze Kombatanów, Skały Panieńskie, Szpitalna Góra, Szwajcaria Lwówecka, Jaskinie w Płóczkach Dolnych, zbiornik po byłej żwirowni, skała z medalionem, teren przy basenie i inne).

1.2.5. Opracowanie koncepcji, realizacja i efektywna promocja koszyka zintegrowanych produktów tworzących kompleksową ofertę turystyczną i sportowo-rekreacyjną, dostosowanego do wszystkich grup wiekowych.

1.2.6. Zapewnienie wsparcia dla rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej, w tym agroturystyki.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Lwówek Śląski

Obecnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Lwówek Śląski zostało przyjęte Uchwałą Nr LXIII/416/23 Rady Miejskiej W Lwówku Śląskim z dnia 26 stycznia 2023 r.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego.

W Studium szczegółowo określono obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Na obszarze Gminy i Miasta Lwówek Śląski ochronie kulturowej na podstawie przepisów odrębnych podlegają:

- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego;
- obiekty objęte ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- stanowiska archeologiczne wpisane do spisu zabytków województwa dolnośląskiego.

Rejestr zabytków oraz wykaz obiektów objętych ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Wpisywanie i skreślanie z rejestru zabytków poszczególnych obiektów uznaje się za zgodne z ustaleniami studium.

Wprowadza się zróżnicowane pod względem przedmiotu ochrony i reżimów ochrony, strefy ochrony konserwatorskiej.

Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej: obejmuje teren Starego Miasta we Lwówku Śląskim w obrębie murów obronnych i przy pałacu w dawnych Płakowicach, oraz na terenie gminy wokół najcenniejszych zamków i zespołów pałacowo-parkowych w Brunowie, Dębowym Gaju, Nagórze, Niwnicach, Radłówce, Skale, Sobocie.

Strefa „A” zawiera obszary szczególnie ważne kulturowo i wyznacza się ją aby utrwalić odrębność zespołu zabudowy o wysokich wartościach kulturowych świadczących o historycznym rozwoju materialnym i określającym tożsamość obszaru przez indywidualne cechy zabytkowego układu przestrzennego. W strefie zachowane są w miarę możliwości bez przekształceń, układ urbanistyczny, zabudowa oraz związany z nimi integralny układ terenu i krajobrazu. Zakłada się tu priorytet wymagań konserwatorskich nad działalnością inwestycyjną. Wszelka działalność badawcza, projektowa i realizacyjna wymaga uzgodnień ze Służbą Ochrony Zabytków.

Ochrona konserwatorska w strefie „A” wyznaczonej w Lwówku Śląskim dla terenu Starego Miasta w obrębie murów obronnych, obejmuje w szczególności:

- Historyczne i zrekonstruowane rozplanowanie przestrzenne;
- Zabytkowe i tradycyjne elementy zagospodarowania terenu;
- Wartości krajobrazowe historycznych wnętrz urbanistycznych;

– Wartości krajobrazowe otoczenia obiektów i zespołów zabytkowych.

Ustala się następujące zasady ochrony wartości kulturowych:

W zakresie rozplanowania przestrzennego:

- Rekonstrukcję historycznego rozplanowania przestrzennego i podziału parcelacyjnego w miejscach, gdzie jest to możliwe.
- Rekompozycję rozplanowania i podziału parcel w miejscach, gdzie rekonstrukcja nie jest możliwa ze względu na nową zabudowę.
- Utrwalenie przywróconego rozplanowania przestrzennego wyznaczonymi obiektami według linii zabudowy, podziału parcel lub linii dawnych umocnień obronnych.
- Uczytelnieni w terenie elementów rozplanowania przestrzennego umocnień obronnych i zabudowy tam, gdzie ich odbudowa jest niemożliwa.

W zakresie kształtowania zabudowy:

- Utrzymanie charakteru zabudowy w nawiązaniu do historycznej w zakresie gabarytów, form architektonicznych, detalu i kolorystyki.
- Przekształcenia form architektonicznych obiektów wielorodzinnych z zaleceniem harmonijnego wkomponowania w zabudowę historyczną.
- Zakaz budowania wolnostojących zespołów garażowych.

W zakresie zagospodarowania terenu:

- Rewaloryzację plant miejskich.
- Zachowanie i ochronę okazów i terenów zielonych.
- Rewaloryzację wnętrz urbanistycznych z dekompozycją historycznych elementów zagospodarowania terenu, nawierzchni, form oświetlenia oraz nawiązania w zakresie form reklamowych i informacyjnych.

W zakresie użytkowania terenów i obiektów:

- Utrzymanie historycznych lub tradycyjnych funkcji terenów i obiektów sakralnych oraz w miarę możliwości funkcji terenów i obiektów publicznych,
- Utrzymanie zasady ciągów usługowo-handlowych w parterze budynków.
- Likwidację uciążliwości ruchu kołowego i parkowania samochodów z historycznych wnętrz przeznaczonych do rewaloryzacji.

W strefach „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczonej w dawnych Płakowicach oraz na terenie gminy w Brunowie, Dębowym Gaju, Nagórze, Niwnicach, Radłowie i Skale wokół najcenniejszych zamków i zespołów pałacowo-parkowych, ochrona konserwatorska winna polegać w szczególności na (poza ww. ustaleniami ogólnymi):

- Znalezieniu użytkownika obiektu Określeniu funkcji obiektu i terenu przyległego, z preferencją dla funkcji usługowych i turystycznych, pod warunkiem, że wprowadzenie nowych funkcji nie będzie kolidować z ich wartościami zabytkowymi lub krajobrazowymi.
- Adaptacja do współczesnych potrzeb.
- Eliminacja obiektów dysharmonijnych (niehistorycznych i pozbawionych walorów architektonicznych i przestrzennych).
- Określenie szczególnie precyzyjnych warunków dla obiektów nowych.
- Zachowaniu lub odtworzeniu wartości krajobrazowych, w tym widoku na założenie.
- Rewaloryzacji zespołów parkowych i historycznych układów zieleni.
- Zachowaniu i ochronie starodrzewia.
- Wprowadzenie nowych terenów zieleni w nawiązaniu do zespołów historycznych.

Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej: dla układów ruralistycznych wyznacza się dla obrębów Włodzice Małe, Włodzice Wielkie, Kotliska, Rakowice Małe, Rakowice Wielkie, Żerkowice, Skąła, Skorzynice, Zbylutów, Chmielno, Brunów, Radłówka, Niwnice, Gradówek, Płóczki Dolne i Górne, Mojesz, Dębowy Gaj, Sobota, Dłużec, Dworek, Bielanka, część miasta Lwówek Śląski dla obszaru dawnych Płakowic, aby uchronić od zniszczenia zabytkowe elementy historycznego układu przestrzennego i charakterystycznej zabudowy, posiadającej walory kulturowe. W strefie ustala się:

- Wszelka działalność realizacyjna wymaga uzgodnień ze Służbą Ochrony Zabytków.
- W strefie przede wszystkim należy dążyć do zachowania historycznej formy budynków istniejących i zachowania pierwotnego układu przestrzennego ulic i placów. Priorytetem powinno być odtworzenie zdegradowanego i przekształconego układu przestrzennego i zabudowy przysłupowo-zrębowej. Zabudowa uzupełniająca powinna być kształtowana na podstawie materiałów ikonograficznych lub nawiązywać do historycznej zabudowy istniejącej.
- Należy uwypuklić konieczność stosowania tradycyjnych technik i materiałów budowlanych przy remontach obiektów zabytkowych (dachówka ceramiczna, kamień, drewno, stolarka drewniana), zachowania jednolitej formy bryły i elewacji budynków (np. wymóg stosowania ujednoliconego typu stolarki okiennej i witryn dla danego obiektu, czy wymóg sporządzania projektów kolorystyk elewacji), zachowania dekoracji elewacji, jak również wyposażenia zabytku (stolarka drzwiowa, okienna, witryny sklepowe, piece, stropy drewniana itp.).
- Bezwzględnie dążyć do zachowania i wyeksponowania drewnianej konstrukcji przysłupowo-zrębowej i ryglowej.
- Zabrania się stosowania okładzin z PCV na elewacjach, ocieplania na zewnątrz budynków o konstrukcji drewnianej, przysłupowo-zrębowej i ryglowej oraz budynków murowanych o bogatym wystroju architektonicznym.
- Zabrania się prowadzenia przewodów wentylacyjno-spalinowych po elewacjach budynków zabytkowych.
- Zaleca się restaurację i modernizację techniczną obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do zabytkowej wartości obiektu.
- Zachowanie charakteru harmonijnej zabudowy i układów przestrzennych poprzez dostosowanie nowych obiektów w zakresie sytuacji, skali, i form architektonicznych i kolorystyki do form tradycyjnie wykształconych o pozytywnych wartościach architektonicznych,
- Nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, bryły, materiału oraz nawiązywać do lokalnej, historycznej tradycji architektonicznej.
- W obrębie zespołów folwarcznych objętych jedynie strefą „K” należy dążyć do zachowania lub odtworzenia historycznego układu przestrzennego; nowa zabudowa wznoszona w miejscu nieistniejących obiektów folwarcznych lub jako jej logiczne uzupełnienie, z nawiązaniem do skali, bryły i dyspozycji elewacji, z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych; zakaz budowy silosów w obrębie podwórz folwarcznych, silosy należy lokalizować jako wbudowane w obiekty folwarczne.
- Lokalizacja nowej zabudowy w obrębie w obrębie zespołów dworskich, pałacowych, folwarcznych możliwa jest wyłącznie w miejscu nieistniejących historycznych budynków lub jako logiczne uzupełnienie czworoboku zabudowy.
- W obrębie zespołów dworskich, folwarcznych zakazuje się budowy silosów w obrębie podwórz folwarcznych; dopuszcza się budowę silosów na tym terenie jako wbudowane w obiekty folwarczne w formie obudowanej, w miejscu nieistniejących obiektów historycznych.

W strefie „B” ochrony konserwatorskiej w mieście Lwówek Śląski, w obrębie Śródmieścia, ustala się:

- Zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, linie zabudowy, kompozycje zabudowy, zespoły zabudowy oraz kompozycję zieleni; zachować historyczne nawierzchnie kamienna.
- Obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu.

- Wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględnić istniejące już związki przestrzenne i planistyczne.
- Należy przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.
- Należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenia lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu; przy opracowaniu zasady kształtowania przyszłej zabudowy należy uwzględnić historyczny charakter zabudowy.
- Przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących wymaga się nawiązania gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej; w przypadku istniejącego obiektu – po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią.
- Nowa zabudowa winna być zharmonizowana z historyczną kompozycją przestrzenno-architektoniczną w zakresie lokalizacji, rozplanowania, skali, ukształtowania bryły, w tym kształtu i wysokości dachu, poziomu posadowienia parteru, formy architektonicznej, podziałów otworów okiennych i drzwiowych, materiału oraz przy nawiązaniu do historycznej zabudowy danej miejscowości.
- Nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną.
- Stosować materiały budowlane tradycyjne.
- Usunąć obiekty dysharmonizujące i tymczasowe, analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne (np. błędnych nasadzeń zieleni).
- Zakazuje się wprowadzania przegrodzeń dzielących optycznie zespół.
- Umieszczenie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest bezwzględnie zabronione; dopuszcza się umiejscawianie tablic informacyjnych, instytucji lub szyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwe nie agresywnej formie.
- Uporządkować wnętrza zabudowy zabytkowych zespołów budowlanych, puste place powstałe po wyburzeniu obiektów powinny uzyskać zagospodarowanie odtworzeniowe bądź jako zieleńce wewnątrz blokowe, według indywidualnych projektów (preferowana jest zieleń niska i pnąca).
- Wyklucza się możliwość prowadzenia napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych.
- Zakaz lokalizacji konstrukcji wieżowych związanych z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji.
- Zakaz budowy ogrodzeń betonowych z elementów prefabrykowanych.

Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego: wyznacza się w Niwnicach (ruiny założenia sakralnego) oraz dla terenów położonych na terenie miasta Lwówek Śląski. W strefie tej obowiązuje:

- Zachowanie charakteru krajobrazu otwartego.
- Zachowanie właściwych proporcji między terenami zabudowanymi, a terenami otwartymi.
- Zachowanie zasad podziału terenu i lokalizacji obiektów.
- W miarę możliwości eliminowanie linii napowietrznych infrastruktury technicznej i nie wprowadzanie nowych.
- Należy zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego i kompozycję zieleni.
- Wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne.
- Należy przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jak i w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów zabytkowych znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.
- Należy preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia już istniejących relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu.

– Formy inwestowania należy w maksymalnym stopniu ukierunkować na ich harmonijne wpisanie w otaczający krajobraz; z tego powodu należy wyłączyć możliwości realizacji inwestycji duże wielkoobszarowe, jak również te, które wymagają znacznych przeobrażeń krajobrazu.

– Należy utrzymać krajobraz przyrodniczy związany przestrzennie z historycznym założeniem urbanistycznym i ruralistycznym.

– Umieszczenie reklam lub innych tablic reklamowych nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest bezwzględnie zabronione; dopuszcza się umieszczanie tablic informacyjnych, instytucji lub szyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej nie agresywnej formie.

Strefa „OW” – obserwacji archeologicznej: wyznacza się, aby objąć ochroną relikty archeologiczne oraz tereny, gdzie prawdopodobieństwo wystąpienia ww. reliktyw jest bardzo duże. Strefa „OW” obejmuje tereny o rozpoznanej zawartości stanowisk archeologicznych podlegających ochronie konserwatorskiej, a charakteryzujących się własną formą krajobrazową. Obiekty, dla których wyznaczono strefę „OW” wyłączone są z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę. Strefę archeologiczną wyznacza się: w mieście Lwówek Śląski, dla terenów zabudowy o metryce średniowiecznej i nowożytnej miejscowości: Włodzice Małe, Włodzice Wielkie, Kotliska, Rakowice Małe, Rakowice Wielkie, Żerkowice, Skąpa, Gąsów, Ustronie, Skorzynice, Żbylutów, Chmielno, Brunów, Radłówka, Niwnice, Gradówek, Płóczki Dolne i Górne, Mojesz, Dębowy Gaj, Sobota, Górczyca, Radomiłowice, Dłużec, Pieszków, Dworek, Bielanka, dla której wszelkie zamierzenia inwestycyjne polegające na wykonaniu prac ziemnych należy uzgadniać z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków we Wrocławiu – Delegatura w Jeleniej Górze co do konieczności ich prowadzenia pod nadzorem archeologicznym.

Strefa „W” – wykopaliskowa: wyznacza się dla Starego Miasta Lwówek Śląski, w obrębie której wszelkie działania polegające na prowadzeniu prac ziemnych należy prowadzić w trybie ratowniczych badań archeologicznych. Wykonywanie ratowniczych badań archeologicznych w obrębie strefy „W” wymaga uzyskania przez inwestora pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków, przed wydaniem pozwolenia na budowę i dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę, przed realizacją inwestycji, tj. przed uzyskaniem zaświadczenia potwierdzającego akceptację przyjęcia zgłoszenia wykonywania robót budowlanych.

Dla stanowisk archeologicznych obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

– Dopuszcza się uprawy rolnicze, ogrodowe itp. Przy czym należy unikać zbyt głębokiej orki, stanowiącej zagrożenie dla znajdujących się w ziemi zabytków archeologicznych.

– Dopuszcza się lokalizację inwestycji na terenie stanowisk pod warunkiem uzgodnienia i uzyskania zezwolenia WKZ oraz wykonania badań terenowych na koszt inwestora.

– Zaleca się wykonanie inwentaryzacji stanowisk i dokładnego planu osadniczego dla rejonu osadnictwa kultury łużyckiej w okolicach Rakowic Małych i Wielkich.

Na obszarze stanowisk archeologicznych nieobjętych wyżej wymienionymi strefami „W” wykopaliskową stanowisk archeologicznych lub strefami „OW” obserwacji archeologicznej, prowadzenie działalności inwestycyjnej uzależnione jest od opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, którą potencjalny Inwestor lub osoba upoważniona zobowiązany jest uzyskać. Ponadto stanowiska te winny być uwzględniane i nanoszone w formie niezmienniczej przy wykonywaniu planów i projektów szczegółowych. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że dane, dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk, jak i ich zasięgu, ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych.

Uwarunkowania dla stanowisk archeologicznych i ich bezpośredniego otoczenia

Oznacza się na rysunku studium stanowiska archeologiczne: osady, ślady osadnictwa, cmentarzyska itp. W stosunku do których obowiązują następujące wymogi konserwatorskie: Dopuszcza się uprawy rolnicze, ogrodowe itp. Przy czym należy unikać zbyt głębokiej orki, stanowiącej zagrożenie dla znajdujących się w ziemi zabytków archeologicznych, Dopuszcza się lokalizację inwestycji na terenie ww. stanowisk pod warunkiem uzgodnienia i uzyskania zezwolenia WKZ oraz wykonania badań terenowych na koszt inwestora,

Zaleca się wykonanie inwentaryzacji stanowisk i dokładnego planu osadniczego dla rejonu osadnictwa kultury łużyckiej w okolicach Rakowic Małych i Wielkich.

W odniesieniu do stanowiska archeologicznych obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- W obrębie znajdujących się na terenie objętym opracowaniem studium chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych.
- Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę (a dla robót nie wymagających pozwolenia na budowę – przed realizacją inwestycji, tj. przed uzyskaniem zaświadczenia potwierdzającego akceptację przyjęcia zgłoszenia wykonywania robót budowlanych) należy uzyskać pozwolenie Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na przeprowadzenie ziemnych robót budowlanych na terenie zabytkowym w trybie prac konserwatorskich, które polegają na przeprowadzeniu wyprzedzających ratowniczych badań archeologicznych metodą wykopaliskową, przez uprawnionego archeologa.
- Należy wyłączyć spod ewentualnego zalesienia obszary stanowisk archeologicznych.
- Za zgodne z ustaleniami studium uznaje się wprowadzanie korekt granic stref ochrony konserwatorskiej w stosunku do zaproponowanych na rysunku studium, a także wprowadzanie nowych stref pod warunkiem uzgodnienia zmian z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego Gminy Lwówek Śląski ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu

Krajobraz kulturowy jest indywidualnym wizerunkiem miejsca, łączącym elementy przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z działalnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne – kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Lwówek Śląski jest to gmina miejsko-wiejska zlokalizowana jest w województwie dolnośląskim, w powiecie lwóweckim. Graniczy z gminami: Bolesławiec (gmina wiejska) – od północy; Warta Bolesławiecka – od północnego-wschodu; Pielgrzymka – od wschodu; Wleń – od południowego-wschodu; Lubomierz – od południa; Gryfów Śląski – od południowego-zachodu; Nowogrodzec – od północnego-zachodu.

Siedzibą urzędu jest położone w centralnej części gminy miasto Lwówek Śląski. Poza miastem w skład gminy wchodzi 28 sołectw. Należą do nich: Bielanka, Brunów, Chmielno, Dębowy Gaj, Dłużec, Dworek, Gaszów, Górczyca, Gradówek, Kotliska, Mojesz, Nagórze, Niwnice, Pieszków, Płóczki Dolne, Płóczki Górne, Radłówka, Radomiłowice, Rakowice Małe, Rakowice Wielkie, Skała, Skorzynice, Sobota, Ustronie, Włodzice Małe, Włodzice Wielkie, Zbylutów i Żerkowice.

Według fizyczno-geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1998) Gmina Lwówek Śląski umiejscowiona jest w następujących jednostkach: megaregion – Europa Środkowa; prowincja – Masyw Czeski; podprowincja – Sudety z Przedgórzem Sudeckim; makroregion – Pogórze zachodniosudeckie; mezoregiony: Pogórze Izerskie oraz Pogórze Kaczawskie. Mezoregion Pogórze Izerskiego obejmuje centralną oraz zachodnią

część gminy natomiast mezoregion Pogórza Kaczawskiego obejmuje wschodnią część gminy. Granicę pomiędzy mezoregionami wyznacza rzeka Bóbr.

Zdecydowana większość obszaru gminy należy do dorzecza Bobru (lewy dopływ Odry). Niewielki fragment wschodniej część gminy należy do dorzecza Kaczawy (lewy dopływ Odry), natomiast zachodnie krańce gminy do dorzecza Kwisy (lewy dopływ Bobru).

Spośród form ochrony przyrody na terenie gminy Lwówek Śląski występuje: Park Krajobrazowy Doliny Bobru, obszary NATURA 2000 (Panieńskie Skały – kod PLH 020009 (SOO – Specjalny Obszar Ochrony), Ostoja nad Bobrem – kod PLH 020054 (SOO – Specjalny Obszar Ochrony), Żerkowice Skała – kod PLH 020077 (SOO – Specjalny Obszar Ochrony), pomniki przyrody oraz gatunkowa ochrona roślin i zwierząt.

Dodatkowo w bezpośredniej bliskości od granic gminy (w zakresie powiązań przyrodniczych) zlokalizowane są inne istotne dla regionu Sudetów Zachodnich wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody. Są to: Karkonoski Park Narodowy - na południe od granic gminy; Rudawski Park Krajobrazowy - na południowy – wschód od granic gminy; Park Krajobrazowy „Chełmy” - na wschód od granic gminy; Obszar Chronionego Krajobrazu „Ostrzyca Proboszczowicka” – na południowy – wschód od granic gminy; Obszar Chronionego Krajobrazu „Grodziec” – na północny – wschód od granic gminy.

• KULTURA

Na terenie Gminy Lwówek Śląski funkcjonuje rozwinięta sieć placówek kulturalnych. Rozpowszechnianiem kultury na terenie gminy zajmuje się przede wszystkim Lwówecki Ośrodek Kultury (LOK) zlokalizowany w Lwówku Śląskim przy ul. Przyjaciół Żołnierza 5. LOK prowadzi działalność kulturalną, edukacyjną i usługową. LOK wychodzi z szeroką i zróżnicowaną ofertą inicjatyw kulturalnych. Przy LOK funkcjonują liczne zespoły i sekcje zainteresowań. Prowadzone przez LOK koła zainteresowań skupiają aktywnych kulturalnie mieszkańców gminy, a poziom prezentowanych działań artystycznych wykracza po za ramy ruchu amatorskiego jak w przypadku działań teatralnych czy muzycznych.

Przy LOK funkcjonują liczne zespoły muzyczne, taneczne, np.: zespół muzyczny „Za Kratą”; zespół muzyczny „LLAValon”; zespół muzyczny „Pancurnik”; zespół muzyczny „OAN”; zespół muzyczny „AMOKH”; zespoły folklorystyczny „Dunawiec”; zespoły folklorystyczny „Jarzębina”; zespół taneczny – formacja tańca nowoczesnego; zespół taneczny – grupa breakdance.

Infrastrukturę kulturalną poza obiektami LOK w Lwówku Śląskim uzupełniają ogólnodostępne świetlice wiejskie i remizy zlokalizowane w miejscowościach: Bielanka, Brunów, Chmielno, Dębowy Gaj, Dłużec, Gaszów, Górczyca, Gradówek, Mojesz, Niwnice, Płóczki Górne, Radłówka, Radomiłowice, Rakowice Wielkie, Skała, Skorzynice, Sobota, Ustronie, Włodzice Wielkie, Zbylutów i Żerkowice. Bez świetlic wiejskich pozostają miejscowości: Dworek, Nagórze, Pieszków, Rakowice Małe i Włodzice Małe.

Na terenie gminy organizowane są liczne imprezy kulturalno-sportowe o randze lokalnej i regionalnej. Najpopularniejszą imprezą jest „Lwóweckie Lato Agatowe” – święto poszukiwaczy skarbów Ziemi. To plenerowa impreza o ogólnopolskim charakterze.

Integralną częścią LOK jest Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna zlokalizowana w Lwówku Śląskim przy ul. Pl. Wolności 1 wraz z oddziałem Dziecięco-Młodzieżowym oraz filie biblioteczne zlokalizowane w miejscowościach: Chmielno, Kotliska, Płóczki Górne, Sobota i Rakowice Wielkie, Niwnice.

Infrastrukturę kulturalną miasta wzbogaca Placówka Historyczno-Muzealna przy ul. Pl. Wolności 1.

5.2.2. Zarys historii gminy na tle historii regionu

Terytorium nadbobrzańskie¹, około 990 r. włączone do wczesnopiastowskiego państwa księcia Mieszka I, od 1138 r. znajdowało się w obrębie Śląska, jednej z dziedzicznych dzielnic senioralnych. Po raz pierwszy wzmiankowane było w 1217 r. w dokumencie księcia Henryka Brodatego. Obejmowało wówczas tereny lwówecki, wleński, gryfowski, mirski, bolesławiecki, jeleniogórski. Już w tym czasie posiadało osadnictwo, częściowo o charakterze górniczym, częściowo rolniczym. Centrum obszaru stanowił Lwówek Śląski – wzmiankowany w 1208 r., lokowany w 1217 r. – jedno z najstarszych miast lokowanych na prawie magdeburskim, na terenie osady przy przeprawie przez Bóbr i obok komory celnej (wzmianka z 1261 r.). Miasto rozwijało się szybko – ze względu na dogodne położenie przy znanym szlaku handlowym Via Regia (Droga Królewska), dzięki eksploatacji złota na obszarze Płakowic, a także dzięki przyznanym przywilejom. W okresie rozbicia dzielnicowego, w latach 1278-1286 Lwówek Śląski był stolicą samodzielnego księstwa, siedzibą księcia Bernarda Zwinnego, potem w składzie księstwa świdnicko-jaworskiego. W 1329 r. liczba mieszkańców sięgała ponad 11 tysięcy, co stawiało miasto w gronie najludniejszych ośrodków miejskich na Śląsku. W miarę wyczerpywania się okolicznych złóż złota podstawą utrzymania mieszkańców stały się: handel, rzemiosło (głównie tkactwo i sukiennictwo) oraz obróbka kamienia budowlanego. W XIV w. miasto miało prawo organizowania targów i jarmarków, handlu solą i bicia własnej monety. W 1392 r., po śmierci księżnej Agnieszki, Lwówek Śląski wraz z księstwem świdnicko-jaworskim wszedł w skład korony czeskiej.

Akcja osadnicza w XIII w. z inicjatywy Henryka Brodatego (zm. 1238) prowadzona była w sposób planowy. Kolonizowany obszar wokół Lwówka obejmował zalesiony teren w dolinie Bobru, to jest pierwotnie puszcze graniczną śląsko-łużycką i tereny złotonośne. W odległości około jednej mili od miasta, przy drodze na Lubań znajdowało się książęce przejście graniczne w kierunku Łużyc – Bartniki (ob. część Niwnic) i osada lokowana w XIII w.

Pierwsze wsie, wzmiankowane w 1217 r., mogły być osadami już przed lokacją. Nie jest to jednak przesądzone. Są to wspomniane Bartniki, Zbylutów, Bielanka, Dworek i Chmielno. Radłówka wzmiankowana jest w 1209 r., Skorzynice – w 1223 r., Płóczki Dolne i Górne – w 1227 r., Włodzice Wielkie i Małe – w 1254 r., Sobota – w 1268 r., Kotliska – w 1284 r., zaś w 1300 r.: Ustronie, Niwnice, Rakowice Małe i Wielkie, Żerkowice i, w 1370 r. – Nagórze. Puszcza była poddawana dalszemu karczunkowi. Początkowo właścicielem terenów był książę, zaś od 1241 r. – rządy księcia Bolesława Rogatki – powstawały i rozwijały się majątki rycerzy, którzy na przestrzeni XIV w. posiadali większą część obszaru, zakładając kolejne wsie. Były to rodziny von Liebenenthal, von Schweinchen, von Waldau, von Rakewicz, von Reussendorf, von Zedlitz, von Spiller, von Redern, von Renker, etc. W karczowanej puszczy znajdowały się też włości klasztoru w Lubomierzu założonego w 1278 r. przez Juttę von Liebenenthal za zgodą księcia Henryka V Grubego (z terenu ob. gminy: Mojesz, dwa folwarki (przy Płóczkach)). A także włości wójtowskie i mieszczańskie.

Powstające na karczowisku wsie były regularne, z rozległymi, wydłużonymi rozłogami typowymi dla tzw. wsi łąnowo-leśnych. Na płd. i wsch. od Lwówka wsie łąnowe leśnych były nieco mniejsze, a w nazwach osiedli można dostrzec też słowiańskie sufiksy (Mogez/Mojesz, Placuitz/Płakowice, Sobota/Sobota). Wsie zlokalizowane dalej na wsch. i płn. powstawały na tzw. surowym korzeniu. Jedną z najpóźniej lokowanych – bo w 2 poł. XIV w. – jest Nowy Ląd ob. część Niwnic.

W XV w. Lwówek, podobnie jak cały Śląsk, nękane były przez najazdy Husytów. Mimo to był to okres pomyślny dla rozwoju regionu, który trwał również po przejściu całego Śląska w 1526 r. przez Habsburgów, jako królów Czech. W XV-XVI w. liczba ludności Lwówka Śląskiego wahała się od 4 do 6,5 tysiąca osób. W 1442 r. miasto wykupiło urząd wójta, przez co lwówecka Rada stała się niezależna. Wiek XVI jest tzw. złotym wiekiem Lwówka. Miasto opasane było podwójnym murem obronnym. Działały liczne cechy: sukienników, piekarzy, rzeźników, krawców, szewców i wiele innych. W latach 20. i 30. XVI w., w wyniku

¹ Adamska D., Rozwój średniowiecznego osadnictwa w dawnych dystryktach lwóweckim, gryfowskim i jeleniogórskim w świetle przekazów pisanych, w: Historyczny krajobraz kulturowy zachodnich Sudetów. Wstęp do badań, red. J. Piekalski, Wrocław 2020, s. 169-219

rozszerzającego się nurtu protestanckiego w Niemczech, na Śląsku większość mieszkańców przyjmowała nową wiarę, również mieszkańcy regionu lwóweckiego. W tym czasie nastąpiła renesansowa przebudowa miasta. Na początku XVII w. Lwówek Śląski liczył około 7000 tysięcy mieszkańców i był ważnym ośrodkiem produkcji i handlu suknem, był znany w regionie z produkcji piwa.²

Sytuacja znacznie pogorszyła się w okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1648). Walczące strony pustoszyły miasto, które się wyludniło, upadł handel i rzemiosło. Liczba mieszkańców Lwówka po zakończeniu wojny spadła do około 1000. Również mieszkańcy regionu doznawali represji, zarówno ze strony wojsk katolickich, jak i protestanckich, poprzez grabieże, obciążenia podatkowe i działania wojenne. Najtrudniejszy czas nastąpił w szwedzkim okresie wojny (1639-1648). Przemarsze wojsk trwały do 1648 r., towarzyszyły im pożary i zamieszki. Wojna kosztowała mieszkańców ogromne pieniądze, zniszczyła kraj materialnie i doprowadziła do wyludnienia. Okres odbudowy i względnego spokoju nie trwał długo, nadeszły wojny śląskie, w wyniku których ziemie lwóweckie wraz z całym Śląskiem w 1740 r. weszły w skład Prus.

Rozpoczęły się intensywne działania w celu włączenia regionu w struktury administracyjno-prawne i gospodarcze państwa pruskiego. W 1741 r. Gmina Lwówek Śląski znalazła się w departamencie głogowskim prowincji śląskiej, Lwówek wraz z Bolesławcem utworzyły powiat wiejski. Rozpoczęła się polityka protekcjonizmu wobec protestantów. Naciski administracyjne wobec katolików oraz aktywność protestanckich duchownych zdecydowały o ponownej dominacji protestantów w regionie. W 1755 r. rozpoczęły się przygotowania do wojny z Austrią, co dla mieszkańców prowincji spowodowało nowe obciążenia. Nastąpiło gwałtowne zubożenie ludności. Po zawarciu pokoju król pruski Fryderyk podjął działania administracyjne w celu stworzenia podstaw do podźwignięcia gospodarki. W ich wyniku sytuacja polityczna ustabilizowała się, poprawiała się sytuacja demograficzna, rozwijało się płóciennictwo, piwowarstwo. Lwówek liczył wówczas nieco ponad 2600 mieszkańców.

Pocz. XIX w. przyniósł wojny napoleońskie. Po klęskach wojsk pruskich nadciągnęli Francuzi, rozpoczęły się rabunki, kwaterunki, rujnujące przemarsze wojsk. Przez region przetaczały się oddziały Francuzów, sprzymierzonych z nimi Sasów, Bawarów, Wirtemberczyków i Polaków. Ludność cierpiała niedostatek. W 1812 r. wznowiona została wojna między Francją i Rosją. W sierpniu 1813 r. w Lwówku Śląskim przebywał Napoleon I Bonaparte. W dniach 21 i 29 sierpnia pod Płakowicami stoczone zostały dwie bitwy pomiędzy siłami napoleońskimi i koalicji prusko-rosyjskiej.

Pozostałe lata stulecia charakteryzują się powolnym rozwojem. W mieście rozwinął się przemysł spożywczy (nowoczesny browar i wytwórnia wódek). Aktywizowały się również ośrodki wiejskie – o czym świadczy choćby zachowana, XIX-wieczna zabudowa wsi. Nastąpił rozkwit lokalnych kamieniołomów, powstała kopalnia gipsu i anhydrytu. Pod koniec XIX w. i na początku XX w. Lwówek Śląski otrzymał połączenia kolejowe ze Złotoryją (1884 r.), Gryfowem Śląskim (1885 r.), Zebrzydową (1904 r.) i Jelenią Górą (1909 r.). U schyłku XIX w. Hochbergowie wybudowali browar. Okres względnej prosperity został przerwany działaniami pierwszej wojny światowej, a potem drugiej.

W 1945 r. Dolny Śląsk znalazł się w granicach Państwa Polskiego i rozpoczął się proces odbudowy po zniszczeniach wojennych oraz zasiedlanie opustoszałych gospodarstw głównie osadnikami z kresów wschodnich Rzeczypospolitej, które weszły w skład ZSRR i, od 1946 r. – osadnikami z rumuńskiej Bukowiny. Do 1975 r. istniał powiat lwówecki, który funkcjonował w województwie wrocławskim, w latach 1975-1998 należał do województwa jeleniogórskiego, od 1999 r. – w województwie dolnośląskim, ponownie jako stolica powiatu.

² Słownik Geografii Turystycznej Sudetów. T. 2 Pogórze Izerskie, Vol. I, red. M. Staffa, Wrocław 2003, s. 443–471.

5.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne oblicze miejsca, synteza elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Krajobraz kulturowy gminy ukształtowany został w oparciu o istotne uwarunkowania, mające wpływ na aktywność społeczną regionu w czasach historycznych, jak choćby wczesne zasiedlenie terenów z powodu wydobywania złota oraz lokalizacji przy ważnym szlaku handlowym, wczesne osadnictwo na terenach puszczańskich, dobre warunki dla rozwoju rolnictwa, drugiej strony – burzliwe losy, uczestnictwo w wielu konfliktach zbrojnych.

5.3.1. Dziedzictwo materialne

Obszar Gminy Lwówek Śląski jest terenem o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi z różnych epok i formacji stylowych, reprezentujących na ogół wysoki poziom artystyczny. Są to kościoły, zabudowania dworskie, budynki mieszkalne i gospodarcze, wiejskie aleje, parki i założenia cmentarne, które zachowały elementy pierwotnych układów urbanistycznych. W okresie powojennym stopień zachowania historycznie ukształtowanych układów zabudowy poszczególnych miejscowości uległ częściowym zmianom.

5.3.1.1. Układ urbanistyczny miasta

Średniowieczny, urbanistyczny układ miasta, zawierający zespoły budowlane, budynki i formy zaprojektowanej zieleni rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg, zachował Lwówek Śląski³ – mimo zniszczeń wojennych – w znacznym stopniu. Jako osada targowa funkcjonował już przed lokacją na prawie magdeburskim w 1217 r. – był tu rynek, zamek i kościół – lokacja uporządkowała jedynie istniejący stan. Średniowieczny układ urbanistyczny Lwówka – obecne centrum – wykształcił się w 2 poł. XIII w.-pocz. XIV w., gdy powstał pierwszy pierścień murów obronnych, określający kształt średniowiecznego miasta. Nie zachowała się w większości renesansowa i barokowa zabudowa, co jest efektem przebudów w XIX w. i zniszczeń wojennych oraz skutkiem późniejszych zaniedbań – w latach 60. XX w. rozebrano ok. 80% zabytkowej substancji miasta.

Otoczone murami miasto przybrało kształt wydłużonego owalu, rozciągniętego wzdłuż szlaku wschód – zachód, lekko zakrzywionego, dostosowanego do cypla określonego przez lewobrzeżny dopływ Bobru, Płuczkę. Zachował się układ przestrzenny z wydłużonym rynkiem z ratuszem i śródrynkowym blokiem zabudowy, rozszerzającym się do formy trapezu, otoczony murami miejskimi. Po rozebraniu zewnętrznego pasa murów, na miejscu międzymurza i fosy urządzono planty, zachowane do dziś, obwiedzione Aleją I Wojska Polskiego, podkreślające pierwotny kształt miasta.

³ Chorowska M., Rekonstrukcja pierwotnej przestrzeni miast i stref podmiejskich oraz ich rozwoju do XIX wieku – Lwówek Śląski, Gryfów, Jelenia Góra, Lubomierz, Mirsk, w: Historyczny krajobraz kulturowy zachodnich Sudetów. Wstęp do badań, red. J. Piekalski, Wrocław 2020, s. 296-307

5.3.1.2. Mury miejskie z basztami

W Lwówku Śląskim zachował niezwykle cenny, w znacznym stopniu zachowany ciąg miejskich murów obronnych⁴, należący do najciekawszych na Dolnym Śląsku, ze względu na ich rzadki, podwójny pierścień. Pierwszy, wewnętrzny pierścień murów wzniesiono przed 1261 r. – do ok. 1301 r., pierścień zewnętrzny powstał od ok. 1435 r. do ok. 1494 r. Istniały wówczas trzy bramy: Lubańska, Złotoryjska i Bolesławiecka. W poł. XVI w. mury zostały przebudowane, w 1643 r. – częściowo zniszczone i ponownie przystosowane do celów militarnych w czasie wojen śląskich. Wewnętrzny pierścień murów zawierał 23 prostokątne baszty łupinowe (zachowanych 15); w ciągu zewnętrznym – 11 półokrągłych bastei, ponadto budowle obronne, Baszta Bramy Lubańskiej, Baszta Bramy Bolesławieckiej, Baszta Bramy Złotoryjskiej (rozebrana w XIX w.). W 2 poł. XIX w. wyburzono większość zewnętrznego pierścienia murów, zasypało fosy. W 1935 r. zachowane mury poddano zabiegom konserwatorskim, a odcinek pierścienia wewnętrznego przy Baszcie Bramy Lubańskiej zrekonstruowano z drewnianym gankiem. W 2017 r. miała miejsce rewitalizacja murów wraz z przyległym terenem plant.

W znacznym stopniu zachowany jest ciąg wewnętrznego pierścienia murów o zróżnicowanej wysokości, z Basztą Bramy Lubańskiej (zach.) i obok – zrekonstruowanym fragmentem drewnianego ganku, nakrytego dwuspadowym okapem z ceramicznej dachówki, z Basztą Bramy Bolesławieckiej (płn.) i pozostałością Bastei Archonattiego (wsch.), z pozostałościami 15 prostokątnych baszt łupinowych i półokrągłych bastei, z których część wykorzystano w 2 poł. XIX w., jako element późniejszej zabudowy (np. ul. Piwna przy browarze – poł. XVI w., ul. Murarska 3 – poł. XVI w., ul. Murarska 4). Mur wzniesiony jest z ciosów kamiennych, miejscami artykułowany arkadowymi blendami lub przeputy ostrołucznymi bramami. Wśród nich najcenniejsze elementy to:

- **Basteja H. Archonattiego** zachowana częściowo, największa, wzniesiona w poł. XVI w. wg projektu włoskiego architekta Hieronima Archonatti St. z Mediolanu, zachowana w formie owalnego muru z dwiema ostrołucznymi bramami na osi poprzecznej; w ścianach zachowane otwory strzelnicze.
- **wieża Baszty Bolesławieckiej** powstała na przełomie XIII/XIV w., przebudowana w XVI w., zniszczona w 1641 r., odbudowana w 1706 r.; zniszczona pożarze miasta w 1752 r.; przed II wojną światową zrujnowana, po II wojnie odbudowana, w 1986 r. nakryta obecnym hełmem, w 2018 r. – kompletnie rewitalizowana.
- **Baszta lubańska** powstała w XIII w., była wielokrotnie przebudowywana; w 1616 r. runęła, uszkadzając bramę lubańską. Odbudowano ją w 1616 r. i udekorowano płytą z piaskowca z wykutym lwem i napisem: JUSTUS QUASI LEO oraz gmerkami burmistrza i rajców. W 1661 r. osadzono barokowy hełm. W 1752 r. spłonęła w pożarze miasta, odbudowana do 1784 r.; otrzymała hełm z latarnią. We wnętrzu mieścił się areszt, a do 1797 r. – prochownia. W poł. XIX w. rozebrano elementy bramy, zaś basztę przebudowano do stanu obecnego.

⁴ Mury obronne z basztami, Lwówek Śląski, karta zabytku, tzw. zielona, Portal NID Zabytek.pl https://zabytek.pl/pl/obiekty/lwowek-slaski-mury-obronne-z-basztami/dokumenty/PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_02_EN.163575/1; Kapałczyński, K. Śliwa, Przewodnik po cenniejszych zabytkach województwa jeleniogórskiego. Jelenia Góra: 1997

5.3.1.3. Zabudowa miasta

Najcenniejszym zabytkiem miasta jest **ratusz**⁵. Wzmiankowany w 1341 r., rozbudowany ok. 1480 r., z wieżą z ok. 1430 r. Przebudowany w latach 1500-1503 i 1522-1524 wg projektu Wendela Roskopfa, przy udziale mistrzów budowlanych Hansa Richtera i Paula Schneidera z Lubania oraz Thomasa i Hansa Lindenerów, a także w 1546-1547, 1746-1748 i 2 ćw. XIX w. W okresie 1903-1905 przeprowadzono rozbudowę według projektu Hansa Poelziga, z udziałem Ignatiusa Taschnera, w projektowaniu wyposażenia wnętrz – wykładowców i uczniów wrocławskiej Szkoły Sztuki i Rzemiosła Artystycznego pod kierunkiem Theodora von Gosena: Maxa Wislicenusa, Hansa Rossmanna i Wandy Bibrowicz. Częściowo spalony w 1945 r., został odbudowany w latach 1955-1958, remontowany w latach 1991-1992, pocz. XXI w.

Jest to wielofazowa budowla z czytelnymi cechami gotyckimi i renesansowymi, będącymi efektem przebudowy dokonanej w pocz. XVI w. przez Wendela Roskopfa. Rozbudowana w początkach XX w. w stylu wczesnego modernizmu pod kierunkiem wybitnego architekta, Hansa Poelziga z udziałem znanych artystów. Obiekt pozostaje wyjątkowym przykładem dobrej klasy renesansowej śląskiej architektury mieszczańskiej, a zarazem dziełem wybitnego architekta 1 poł. XX w.

Jest budynek dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, na rzucie wydłużonego prostokąta, o rozczłonkowanej bryle, ze zróżnicowanymi bryłami traktu płn. i półkolistym ryzalitem klatki schodowej przy narożniku wsch. Elewacja płn. (1905 r.) poprzedzona jest arkadowym podcieniem, obejmującym też ryzalit klatki schodowej. Nakryty dwuspadowymi dachami z dwiema kondygnacjami lukarn i z wieżą od zach. Ściany o bogatej dekoracji kamieniarskiej; wieża z gotyckim detalem: m.in. kamiennym godłem z dawnego domu kupców (tarcza herbowa trzymana przez 2 giermków). Otwory okienne o zróżnicowanej wielkości i wykroju, osadzone są w kamiennych, dekorowanych maskami i motywami roślinnymi, pilastrowych obramieniach. Przy wejściu do sieni reliefy z przedstawieniami figuralnymi o symboliczno-alegorycznym znaczeniu. W płn.-zach. narożniku – figura lwa z Bramy Lubańskiej.

Warto zwrócić uwagę na sklepienia sieciowe parteru z krzywoliniowymi żebrami, wsparte na przyściennych filarach, a w dawnej sieni – na centralnym ośmiobocznym filarze. Trakt płn. (1905 r.) z salą targową pośrodku, nakrytą stropem wspartym na dwóch filarach, flankowaną dwiema prostokątnymi przybudówkami i z reprezentacyjną klatką schodową, wspartą w przyziemiu na półkolistym ryzalicie przy wsch. przybudówce. W 2 kondygnacji: Sala Ławy ze sklepieniem sieciowym (1522-1524), polichromiami i inskrypcjami (poł. XVI w.), Sala Ślubów bogato dekorowana motywami zoomorficznymi, baśniowymi i matrymonialnymi (1905 r.). W kondygnacji wieży dawne archiwum sklepione krzyżowo-żebrowo, z głową Chrystusa w zworniku. W sieni, sali targowej i na klatce schodowej wmurowane kamienne epitafia przeniesione kościoła franciszkanów, m.in. płyta tumby księcia jaworskiego Henryka I i jego żony Agnieszki, z ok. 1350 r.

⁵ P. Roczek, OT NID Wrocław, 2015, Portal NID Zabytek.pl <https://zabytek.pl/pl/obiekty/lwowek-slaski-ratusz>

Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych – śródrynkowy blok kamienic pierwotnie mieszczący kramy piekarzy i szewców, wzniesiony został w 1494 r., w miejscu drewnianego z XIII w. Składa się z kilku kamienic, wielokrotnie przebudowywanych. Część wsch. została rozebrana w 1859 r., część kamieniarskiego detalu przeniesiona do płn. kruchty kościoła franciszkanów. Budynki były remontowane, w tym po wojnie – w latach 50 i 90. XX w. – prezentują różny charakter stylowy, acz większość powstała na zrębie budowli pierwotnej, z końca XV w. Wśród nich najcenniejsze, zachowujące wyraziste cechy stylowe, to:

- Pl. Wolności nr 21⁶ – budynek późnogotycki z elementami renesansu. Zachował się kamienny, ostrołuczny, profilowany portal o przenikającym się laskowaniu, prostokątny portal z 1544 r. z wczesnorenesansowym zwieńczeniem i godłem szewców oraz sfazowane opaski okien, a także godło cechu piekarzy (1494 r.);
- Pl. Wolności 22 – tzw. kamienica agatowa – budynek gotycki z XV w., przebudowany w duchu manieryzmu w 1 poł. XVI w. Po przebudowie był domem burmistrzów, potem schroniskiem studenckim. Narożny budynek czterokondygnacyjny, z czwartą kondygnacją ściany szczytowej osłoniętą schodkowym szczytem ujętym w wpływy wolutowe. Elewacje rozczłonkowane prostokątnymi wykuszami wspartymi na masywnych, kamiennych konsolach. Gzymsy, obramienia okien piętrowych oraz węgary i obramienia okien w wykuszach – z czerwonego piaskowca; obramienia okien i drzwi parteru – kamienne.

Wsch. część zespołu była przekształcana w XVIII, XIX i w 1 poł. XX w., zachowując niektóre elementy kamieniarskie z obiektów pierwotnych – portale czy obramienia okien. Wśród nich np. kamienice nr 23-24-25 – pierwotnie odrębne, potem łączone lub dzielone, których część w XIX i pocz. XX w. stanowiła kamienicę „Kamienicy pod Jeleniem” Otto Weinerta – ze względu głowę jelenia na wykuszu. Do jej elewacji pld. przylegał prostopadle dwukondygnacyjny budynek odwachu wzniesiony w 1839 r. Ok 1920 r. w miejscu płn. części Kamienicy pod Jeleniem i odwachu wzniesiono obecny budynek nr 25, w którego wsch. szczyt umieszczono głowę konia.

Przykładem architektury barokowej są dawne **koszary, potem szpital, ob. budynek Starostwa Powiatowego**. Budynek wzniesiony w 1786 r. według projektu H. M. Pohlmana, w 1882 r. odkupiony przez miasto i przekształcony w szpital funkcjonujący do ok. 1967 r. Trójkondygnacyjny, na rzucie wydłużonego prostokąta, nakryty wysokim, czterospadowym dachem, z zachowanym detalem architektoniczno-dekoracyjnym. Jest jednorodny stylowo, o istotniej wartości historycznej.

Komandoria Joannitów, ob. Ośrodek Kolonijno-Szkoleniowy „Caritas” i Urząd Dziekański dekanatu Lwówek Śląski, w zespole kościoła pw. Wniebowzięcia NMP. Joannici osiedli w Lwówku Śląskim w 1281 r. Obecny, barokowy budynek wzniesiono w 1728 r. i przebudowano do obecnego kształtu w 1782 r., po pożarze (1752). Od 1860 r. budynek został powiększony o skrzydło płn., służył jako Szpital św. Jadwigi siostr Boromeuszek; od pocz. XX w. do 1945 r. – katolickie przedszkole.

Budynek poczty (1889, 1920) – neorenesansowy, o wystroju w duchu pruskiej architektury municypalnej: ściany licowane cegłą klinkierową z kamiennym wystrojem: boniowanie naroży, masywne gzymsy, w części – na konsolkach, taśmowe fryzy, obramienia okien ze zwornikami, uszakami, płycinami podokiennymi i nadokiennymi i reliefowymi symbolami poczty: gołąb, pocztowy, trąbka i inne.

Wśród budynków mieszkalnych na terenie miasta znajduje się kilkadziesiąt budynków z XVIII w., powstałych na miejscu starszej zabudowy. Są to kamieniczki przy ulicach Orzeszkowej, Szpitalnej czy Malinowskiego. O ich archaicznym charakterze świadczy kształt działek i szczytowy układ wąskich, wydłużonych budynków, z których znaczna część posiada elementy kamieniarskie z XVIII w. Fasady w większości zostały przekształcone w duchu architektury z 2 poł. XIX w.

Istotna dla wizerunku miasta jest malownicza architektura willowo-pałacowa. Przy ulicach 10 Dywizji, Jana Pawła II, F. Chopina, Krzywej, Oświęcimskiej czy Partyzantów znajdują się budynki powstające od pocz.

⁶ Kramy miejskie. Lwówek Śląski, opr. P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl <https://zabytek.pl/pl/obiekty/lwowek-slaski-kramy-miejskie>

XX w. – w duchu malowniczej secesji, zmierzając do modernizmu lat 30. XX w. Są to wille i domy wielorodzinne.

Wśród większych obiektów znajdują się pałacyki, np. willa właściciela cementowni przy ul. Kamiennej 3 z budynkiem gospodarczym, prezentująca styl neogotycki, co znalazło stosunkowo rzadkie zastosowanie w architekturze regionu. Czy pałacyk hr. Bernharda von Schmettau, przy ul. Myśliwskiej 3, należący do właściciela Brunowa – przykład dworu późnobarokowego z 1745 r.: dwukondygnacyjny z wysokim mansardowym dachem i parterowe skrzydła. Budynek remontowany.

Najcenniejszym jest Pałac Hohenzollerów,⁷ ob. Urząd Miasta, w Lwówku Śląskim, zestawiony z dwoma budynkami mieszkalnymi przeznaczonymi dla muzyków księżęcej orkiestry. Zbudowany w latach 1850-1852 wraz z budynkami stajni i powozowni. Jest to zimowa rezydencja księcia Konstantyna von Hohenzollern-Hechingen. Obiekt zbudowany według projektu znanego architekta Friedricha Augusta Stüllera, z reprezentacyjną salą koncertową, użytkowaną przez księżęcą orkiestrę symfoniczną. Koncertowali tu: Ferenc Liszt, Hector Berlioz, Richard Wagner, Hans von Bülow, wiolonczelista i kompozytor David Popper, pianiści: Karol Tausig, Hans Bronsart, czy skrzypek Louis Spohr. Po śmierci księcia (1869), pałac przejęli krewni z linii Hohenzollern-Sigmaringen. Od 1870 r. właścicielem był wielki książę Karol Antoni Hohenzollern-Sigmaringen, następnie hrabia August Ludwig von Nostitz z Soboty, który sprzedał posiadłość władzom powiatu lwóweckiego.

Jest to monumentalny przykład neoklasycystycznej, reprezentacyjnej miejskiej architektury pałacowej, dzieło Friedricha Augusta Stüllera, wybitnego przedstawiciela berlińskiej szkoły klasycyzmu, ucznia Karla Friedricha Schinkla.

5.3.1.4. Układy ruralistyczne i zabudowa wsi

W większości wsi gminy Lwówek Śląski w dobrym stanie zachował się jest ich historyczny układ przestrzenny, zwykle o genezie z czasów średniowiecznej lokacji. Najczęściej jest to układ wsi łańcuchowej o dość rozproszonej zabudowie, lekko zmodyfikowany na przestrzeni dziejów, oparty na lokalnym układzie sieci drogowej. W dużej mierze zachowana jest zabytkowa zabudowa z końca XVIII i XIX w., choć nieco przerezzona. W wypadku wsi leżących w pobliżu Lwówka, bądź przy drogach krajowych – układ przestrzenny powoli ulega zatarciu, zaś zabytkowa zabudowa wypierana jest przez zabudowę współczesną.

Wsie łańcuchowe: Bartniki (część Niwnic) i Radłówka – istniejące przed 1209 r., Bielanka, Zbylutów, Chmielno – wzmiankowane w 1217 r., Skorzynice – w 1223 r., Płóczki Dolne i Górne – w 1227 r., Dłużec i Górczyca, wzmiankowane w 1242 r., Rakowice Wielkie i Małe – 1254 r., Kotliska – 1284 r., Włodzice Wielkie – 1254 r., Żerkowice, Ustronie, Niwnice, Rakowice Małe i Wielkie – wzmiankowane w 1300 r., Nagórze – w 1370 r. i Niwnice Nowy Łąd – w 1375 r.

Stare są również wsie placowe: Gradówek, Sobota (1268 r.) i wsie folwarczne, rozbudowywane wokół zespołów rezydencjonalno-folwarcznych: Dworek, związany z wydobywaniem złota, wzmiankowany w 1217 r., Dębowy Gaj – 1305 r., Brunów – 1351 r. czy Skała – wzmiankowana w 1347 r.

Wśród tradycyjnych układów zagród w gospodarstwach przeważają zagrody jednobudynkowe, gdzie dom mieszkalny mieścił również pomieszczenia gospodarcze. Z reguły był dwukondygnacyjny, ale też mógł być parterowy. Pojawiają się też zagrody dwubudynkowe, z osobną stodołą. Najskromniejsze domy parterowe należały do komorników i chałupników, zatrudnianych jako siła najemna w gospodarstwach kmiecych lub w przemyśle.

⁷ P. Roczek, OT NID we Wrocławiu, 2018 r.; Portal NID Zabytek.pl <https://zabytek.pl/pl/obiekty/palac-hohenzollernow-342601>

Zdecydowana większość historycznych domów wiejskich to budynki mieszkalno-gospodarcze na rzucie wydłużonego prostokąta, nakryte dwuspadowym, rzadziej naczółkowym dachem krytym ceramiczną dachówką, z frontowym okapem mocno wysuniętym na końcówkach belek. Ściany parteru murowane są z kamienia, tynkowane, z kamiennymi obramieniami otworów, kamienny bywa również fragment fasady części gospodarczej i jej ściana szczytowa. Natomiast ściana piętra wykonana jest w konstrukcji ryglowej z tynkowanym wypełnieniem, zwykle szachulcowym, a szczyt ściany szczytowej licowany deskami, czasem pokryty dwubarwnymi płytkami łupka w dekoracyjnym układzie. Czasem ściana ryglowa występuje tylko w fasadzie, czasem również w elewacji szczytowej – tu bywa pokryta łupkiem, albo w całej części mieszkalnej. Współcześnie często zdarza się wtórne otynkowanie ryglowej ściany piętra. Wówczas o jej istnieniu świadczą płytko odsadzone okna. Tego typu domy datowane są na koniec XVIII w. i wiek XIX. Przy czym w 2 poł. XIX w. częściej pojawiają się domy z mniejszą częścią gospodarczą i całym piętrem w konstrukcji ryglowej (Kotliska 34).

Nieco starszą wersją domu jest dom przysłupowy (Niwnice 88, po renowacji). Tu część gospodarcza z reguły pozostaje murowana i tynkowana, zaś drewniany parter części mieszkalnej (lub jego część) na wysokim, kamiennym cokole, ujęty jest drewnianymi słupami dźwigającymi ryglowe piętro. Domów przysłupowych zachowało się tu stosunkowo niewiele, gdyż – najpewniej w 2 poł. XX w. – konstrukcja przysłupowa bywała obmurowana ceglami i tynkowana, pozostawały jedynie okna osadzone w głębi szerokich węgarów, z nadprożem wyciętym w odcinek łuku (Ustronie 7).

Budynkom gospodarczym często towarzyszą stodoły. Mogą być wykonane w całości w konstrukcji ryglowej, szachulcowej lub z wypełnieniem ceglanym, mogą być murowane z kamienia lub wykonane w technice mieszanej, kamienno-ryglowej.

W 2 poł. XIX w. coraz częściej pojawia się budownictwo murowane, z detalem wypracowanym w tynku, które zdominuje zabudowę wsi w 1 ćw. XX w. Domy są znacznie bardziej zróżnicowane, od małych domków parterowych, po wielkie, dwukondygnacyjne budynki, często podpiwniczone i ze ścianą kolankową, nadal zawierające część gospodarczą. I nadal kamień, piaskowiec jest podstawowym budulcem.

5.3.1.5. Kościoły i inne obiekty sakralne

Większość kościołów w Gminie Lwówek śląski to kościoły gotyckie, część z romańskimi pozostałościami. Wynika to z faktu wczesnego osadnictwa na tym terenie, lokowania wsi, a co za tym idzie – wczesnego wznoszenia kościołów. Dostatek materiału budowlanego – piaskowca – powodował, że od początku były one wznoszone z kamienia, zatem miały znacznie większą możliwość przetrwania przez kolejne wieki.

Większość tutejszych kościołów w prezentuje układ typowy dla wczesnych wiejskich budowli sakralnych. Jest to zwykle orientowana świątynia jednonawowa z nieco węższym prezbiterium z zakrystią oraz wieżą w fasadzie lub w bocznej elewacji nawy, czasem osadzoną w kalenicy dachu. Wieże z reguły wnoszone na rzucie zbliżonym do kwadratu – w jednej lub dwóch dolnych kondygnacjach, w górnej przechodzą w ośmiobok. Najczęściej bywają nakryte stromymi hełmami ostrosłupowymi, czasem pojawiają się hełmy barokowe – efekt modernizacji w XVIII w. Ściany kościołów murowane są z piaskowca, zwykle z łomu piaskowcowego, w narożach wzmocnione kamiennymi ciosami. Gotycki detal – okna, portale, zdobienia – pozostaje kamienny. Najstarsze kościoły powstały na przestrzeni XIII w., zwykle na przełomie XV/XVI w. lub w pocz. XVI w. zostały przebudowane, z drobnymi już przeróbkami w czasach późniejszych, zwykle w dobie baroku. Poniżej przedstawiono przykłady ważniejszych kościołów.

Sobota, kościół pw. św. Piotra i Pawła i Pawła (trwała ruina) – romański kościół wzniesiony w 1 poł. XIII w., przebudowany w duchu późnego gotyku (1501). Z czasów romańskich zachował mury prostokątnego prezbiterium z niewielkim okienkiem w kamiennym obokniu – w elewacji wsch. Był niewielki, jednonawowy, z wieżą w fasadzie i sąsiadująca z nią kaplicą. Zachowały się dwa portale, w/w okienko oraz maswerk na zewnętrznej ścianie kaplicy.

Plóczki Górne, kościół pw. Św. Bartłomieja – wzniesiony przed 1241 r., przebudowany w stylistyce późnogotyckiej w 1520 r. i 1558 r. oraz w dobie baroku – w 1744 r., z drewnianym, malowanym stropem z tego okresu. W przeważającej części posiada formę gotycką z elementami późnoromańskimi: dwa okna w nawie pñ., grube mury nawy i pñ. ściany prezbiterium i przekształceniami nowożytnymi (zwieńczenie wieży, zmodernizowana część okien). Wzniesiony na rzucie prostokąta, wraz z pięciobocznie zamkniętym, oszkarpowanym prezbiterium, nakryty jednokalenicowym dachem, w wieżę od zach.

Niwnice, kościół filialny pw. św. Jadwigi – wzniesiony w 1 poł. XIII w., przebudowany na przełomie XV/XVI w. Po pożarze w 1517 r. – rozbudowywany do 1551 r. Obiekt gotycko-renesansowy na rzucie prostokąta z niewielką podkowiastą apsydą od wsch., z drewnianą wieżyczką w kalenicy. W elewacji pñd. zachowały się trzy ostrołuczne okna z maswerkami dwudzielnymi, w pñd. ścianie apsydy – ostrołuczne okno z maswerkami rozetkowym, w fasadzie – portal ostrołuczny, z profilami przecinającymi się w kluczu. Z XIII-wiecznego kościoła zachowały się również mury obwodowe, nieco podwyższone w XVI w., sklepienie apsydy.

Zbylutów, kościół pw. MB Szkaplerznej – odnotowany w 1223 r., przebudowany w końcu XV w., w stylistyce późnogotyckiej, w 2 poł. XVIII w. zmodernizowany w duchu baroku (zmiana kształtu okien, hełm wieży). W tym jednonawowym kościele na rzucie zbliżonym do kwadratu, z węższym, kwadratowym prezbiterium zamkniętym półkolistą apsydą i z kwadratową wieżą – w elewacji pñ., wewnątrz nawy nakryte zostało sklepieniem krzyżowo-żebrowym wspartym na ścianach zewnętrznych i ośmiobocznym, centralnym filarze. Zachował się kamienny portal zach. portal w przyziemiu wieży, okna w wieży i zakrystii oraz sklepienia.

Chmielno, kościół pw. Narodzenia NMP – wzniesiony u schyłku XIII w., przebudowywany w XIV w. i XV w., do 1520 r. uzyskał obecną, późnogotycką formę (data na wieży). Jednonawowy z krzywą ścianą pñd., z dużym, prostokątnym prezbiterium, wysoką zakrystią i kruchtą pośrodku nawy pñ., w zach. elewacji kościoła – wieża. Z okresu gotyckiego pochodzą mury obwodowe z trzema oknami od pñ. – z kamiennym laskowaniem i trójlisciami oraz portale drzwi, z których dwa zostały zamurowane, a trzeci, pñ. przysłonięty nowożytną kruchtą. Przetrwała późnogotycka wieża oraz zakrystia z późnogotyckimi oknami. Wewnątrz zachowało się sklepienie zakrystii i przyziemia wieży oraz wolnostojące, architektoniczne sakramentarium z 1494 r., na skręconej spiralnie kolumnie.

Bielanka, kościół gotycki – wzniesiony w XIV w., przebudowany lub odbudowany w 1697 r. (zmiana kształtu otworów okiennych w elewacji pñd. oraz w 1975 r. – otwory okien w ścianie pñ.). Jest to niewielki kościółek na rzucie kwadratu, z niewielką, kwadratową kruchtą od pñd. i niskim, kwadratowym prezbiterium, wraz z prostokątną zakrystią, nakrytym dwuspadowym dachem o nierównych połaciach. Portal kruchtę ostrołuczny, w elewacji pñd. korpusu i prezbiterium – kamienne opaski prostokątnych okien; na oknie nawy wyryta data 1697. W ścianie wsch. prezbiterium ostrołuczny otwór okienny.

Żerkowice, kościół gotycki pw. MB Różańcowej – wzniesiony na przełomie XV/XVI w., restaurowany w XVIII i XIX w., gotycki. Jednonawowy z zamkniętym poligonalnie, oszkarpowanym prezbiterium, z wieżą na osi fasady i prostokątną kaplicą od pñ. przyległą do nawy. Portale i węgry smukłych okien – kamienne, ostrołuczne i okrągłoluczne, w szeroko rozglifionych węgarach, w prezbiterium i kaplicy sklepienia krzyżowo-żebrowe, w przyziemiu wieży – beczkowe.

Włodzice Wielkie, kościół pw. św. Michała Archaniola – wzniesiony w okresie 1520-1530, zmodernizowany w XVIII w. i w. 1818 r. Kościół gotycki, jednonawowy, z poligonalnie zamkniętym prezbiterium ze sklepieniem sieciowym; z prostokątną zakrystią z kolistym aneksem w pñ.-zach. narożu i kwadratową wieżą w fasadzie. Węgry okien, okna i portale kamienne, ostrołuczne.

Na terenie gminy ok. 1500 r. w architekturze sakralnej pojawiają się skromne elementy renesansowe. Poniżej opisano kościoły z takimi elementami.

Kotliska, dawny kościół parafialny pw. św. Mikołaja (ruina) – wzniesiony na przełomie XV/XVI w., modernizowany w XIX w. Po II wojnie światowej nieużytkowany, pełnił funkcję kaplicy cmentarnej, ulegając degradacji. W l. 1991-1993 został zabezpieczony. Kościół gotycko-renesansowy, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium z zakrystią i czterokondygnacyjną wieżą – od pld., ze szczytową partią zwieńczoną krenelażem. Otwory okienne wysokie, ostrołuczne lub zamknięte łukiem półkolistym, w szczycie zach. – maswerkowa rozeta z XIX w. W przyziemiu wieży – późnogotycki, profilowany portal o przenikających się laskowaniach; w ścianie zach. – wczesnorenesansowy portal o wykroju półkolistym.

Dłużec, kościół pw. Św., Jadwigi Śląskiej – wybudowany ok. 1500 r., przebudowany w XVIII w. Niewielki, na rzucie prostokąta, z niewydzielonym prezbiterium, nakryty dachem czterospadowym z wieloboczną, drewnianą wieżą zegarową w połaci dachu. Portale, obramienia drzwi i okien – kamienne; na granicy nawy i prezbiterium w ścianie pld. – kamienna szkarpa; obok w przyziemiu ostrołuczne okno w kamiennym obramieniu. Otwory okienne zamknięte ostrołucznie, łukiem okrągłym i odcinkowym,

Odmienne prezentują się kościoły miejskie w Lwówku Śląskim, wyróżniające się monumentalnością bryły i reprezentacyjnym charakterem.

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Lwówku Śląskim⁸ – jeden z najstarszych elementów zabytkowego układu urbanistycznego miasta. Ufundowany przez księcia Henryka Brodatego w 1238 r., w latach 1281-1810 znajdował się pod patronatem joannitów (ok. 1520-1637 ewangelicki), został zbudowany jako romański. Pozostałością architektury romańskiej jest dwuwieżowy masyw zachodni – westwerk – poprzeczna do nawy głównej część zachodnia, zwieńczona dwiema wieżami.

Równocześnie jest to bardzo cenny przykład kościoła gotyckiego. W 1445 r. pierwotny kościół został zniszczony pożarem i przebudowany w latach 1493-1511 w duchu późnego gotyku pod kierunkiem Konrada Pfluegera ze Zgorzelca. Zniszczone w 1512 r. sklepienia i korpus, odbudowane zostały w latach 1515-1559 przy udziale Hansa Lindenera. Wskutek pożaru w 1752 r., ponownie runęły sklepienia, zastąpione stropem drewnianym wspartym na dwóch rzędach ośmiobocznych filarów ze słupkami i zdobionymi głowicami.

Jest to kościół orientowany, trójnawowy, halowy (pierwotnie bazylikowy), nakryty wysokim dachem dwuspadowym. Nawy boczne zostały od wsch. zamknięte trójbocznie, środkowa – pięciobocznie. Od zach. – masyw wieżowy z dwiema wieżami na rzucie kwadratu, w dwóch ostatnich kondygnacjach ośmiobocznymi, z ostrosłupowymi hełmami. Od pld. dwukondygnacyjna kruchta z kaplicą i emporami. Ściany murowane z kamienia ciosowego, zostały oszkarpowane. Otwory okienne – wąskie, wysokie, zamknięte ostrym łukiem – posiadają kamienne maswerki. W fasadzie zamurowana rozeta z XIII w. oraz wczesnogotycki portal z lat ok. 1260-1270: ostrołuczny, uskokowy, z kolumnienkami o głowicach z dekoracją roślinną; w profilach archiwolty zdobiony żabkami, elementami roślinnymi i figurkami panien mądrych i głupich, zaś w tympanonie znajduje się płaskorzeźbiona scena Koronacji MB.

Kaplica cmentarna pw. Św. Krzyża⁹ w Lwówku Śląskim – wzniesiona w 1496 r., w obrębie ówczesnego cmentarza przykościelnego. Częściowo zniszczona w pożarze (1752), odbudowana i rozbudowana do 1755 r. Jest to niewielkich rozmiarów gotycka, orientowana budowla salowa na rzucie prostokąta, nakryta czterospadowym dachem z sygnaturką w kalenicy. Murowane z kamienia ciosowego ściany pokryte są grubym narzutem tynkowym. Od pld. – portal ostrołuczny z przecinającymi się laskowaniami. Ostrołukowe okna, osadzone w szeroko rozglifionych niszach, zachowały część laskowań i maswerków. Wnętrze nakryte sieciowo z żebrami na wspornikach w kształcie masek (1496 r.).

⁸ Słownik Geografii Turystycznej Sudetów. T. 2 Pogórze Izerskie, Vol. I, red. M. Staffa, Wrocław 2003, s. 457-461; Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk, Warszawa 2006, s. 532-533; karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, A. Kwiecień, 1992, Portal NID Zabytek.pl

⁹ P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl <https://zabytek.pl/pl/obiekty/lwowek-slaski-kaplica-cmentarna-sw-krzyza>

Kościół pw. św. Franciszka z Asyżu w Lwówku Śląskim¹⁰ – wzniesiony dla franciszkanów w latach 60-80. XIII w., rozbudowany w 2 poł. XV w. (nawy boczne) i na przełomie XV/XVI w., przy współudziale Konrada Pfluegera ze Zgorzelca (kaplica Talkenbergów, ob. zakrystia). W 1644 r. zawaliły się dwa zach. przeszły nawy głównej, odbudowane do 1652 r. Po kasacie klasztoru w 1810 r. kościół służył jako arsenał, spichlerz; w 1899 r. – muzeum regionalne, po 1945 r. – magazyn sprzętu rolniczego i materiałów budowlanych. W latach 1975-1977 przeprowadzono prace konserwatorskie, natomiast po remoncie w latach 90. XX w. oddano go do użytku wiernych.

Kościół od pld. połączony jest z budynkiem klasztoru. Wzniesiony jako jednonawowy, od początku XVI w. był założeniem trójnawowym, halowym ze starszym prostokątnym, węższym od korpusu prezbiterium. Nawę pld. utworzono z kaplicy grobowej Henryka głogowskiego (1346), fragmentu klasztornej skrzydła zach. i pld. krucżanków klasztoru. Nawę pld. dobudowano do nawy głównej, usuwając kaplicę wielebnego Konrada (1382). Po XV-w. rozbudowie pięcioprzesłowy korpus zwieńczono sklepieniami gwiaździstymi, ze zwornikami w kształcie rozet i tarcz herbowych; wsporniki utrzymujące końce żeber wykuto w motywy figuralne lub baldachimy.

Elewacje murowane z kamienia, licowane ciosami piaskowca, opięte przyporami, między którymi znajdują się ostrołucznie okna z kamiennymi maswerkami. We wtórnie otynkowanej fasadzie osadzono barokowy portal. Pośrodku pld. elewacji korpusu – gotycki portal boczny ze sceną Ukrzyżowania w tympanonie i herbem cechu piekarzy (przeniesiony z ław chlebowych) – poprzedzony otwartą kruchtą. Kościół obfituje w późnogotycki detal kamieniarski w formie portali i obramień okiennych, a także duży zbiór płyt nagrobnych i epitafijnych, wmurowanych w jego ściany i otaczający go, kamienny mur. Wraz z przylegającym klasztorem tworzy cenny zespół architektoniczny.

Obecny budynek klasztoru, założonego w 1248 r., powstał w XV w. w miejscu poprzedniego. Potem wielokrotnie rozbudowywany, po 1562 r. otrzymał barokowy wystrój. Obecną formę uzyskał w latach 1873-1875.

W pierwszym okresie reformacji, która znalazła na Dolnym Śląsku wielu wyznawców, kościoły nie zmieniały się zbytnio. Był to okres od 1520 r. do wojny trzydziestoletniej (1618 -1648). Początkowo nurt reformacji był spokojny, wierni poszczególnych wyznań współdziałali w jednej świątyni. W miarę rozwoju protestantyzmu ewangelicy zdominowali Śląsk, w kościołach pojawiły się empory. Sytuacja zaostrzyła się, gdy po pokoju w Augsburgu (1555) między cesarzem Karolem V a protestanckimi książętami Rzeszy, ustalono zasadę „cuius regio, eius religio”. Śląsk katolickich Habsburgów wykluczył ewangelików, ponownie katolicy przejmowali kościoły. Mury pozostawały te same, zmieniało się wyposażenie, choć w większości świątyń pozostawały na stałe elementy wspólne dla obu wyznań: ołtarz i chrzcielnica oraz ambona. Katolicy, opuszczając kościół, zabierali sobą obrazy, rzeźby, księgi czy naczynia liturgiczne, ewangelicy w większości miejsc pozostawiali „Biblię dla ubogich” (Biblia Pauperum): obrazy na balustradach empor – sceny ze Starego i Nowego Testamentu wraz z tzw. "adresem biblijnym", czyli numerem księgi, rozdziału i wersetu, który opisywał namalowaną scenę. Po zawarciu pokoju westfalskiego w (1648) śląscy ewangelicy uzyskali prawo do wybudowania trzech Kościołów Pokoju, pozostali uczestniczyli w nielegalnych mszach w czasowych domach modlitwy, na terenach przygranicznych (księstwa brzeskie, oławskie, legnickie, miasto Wrocław i Łużyce) powstawały tzw. kościoły ucieczkowe lub graniczne – dostępne dla śląskich ewangelików. Sytuacja zmieniła się ponownie w 1741 r., kiedy wraz zajęciem Śląska przez protestanckie Prusy, ewangelicy mogli ponownie wznosić swoje świątynie lub przejmować obiekty katolickie¹¹.

Większość XVIII w. zborów – świątyń ewangelickich to były kościoły wznoszone w nietrwałej konstrukcji – ryglowej. Stąd zachowało się ich niewiele, gdyż dość szybko zastępowane były świątyniami murowanymi. Na terenie gminy Lwówek Śląski kościoły ewangelickie znajdują się w:

¹⁰ Adamski J., Gotycka architektura sakralna na Śląsku w latach 1200-1420. Główne kierunki rozwoju, Kraków 2017; Pilch J., Leksykon zabytków architektury Dolnego Śląska, Warszawa 2005; Słownik Geografii Turystycznej Sudetów. T. 2 Pogórze Izerskie, cz. 1, Wrocław 2003; Opr. P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl <https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-259207>

¹¹ Z rąk do rąk. 500 lat reformacji na Dolnym Śląsku, I. Błach, 2017, Portal Przystanek Dolny Śląsk <http://blog.przystanekd.pl/2017/09/500-lat-reformacji.html>

Kotliska, pw. św. Mikołaja i Matki Boskiej Śnieżnej – powstał w 1910 r., w miejscu zboru z 1742 r., po 1945 r. przeszedł w ręce kościoła katolickiego. Utrzymany w wystroju typowym dla nurtów modernistycznych, łączący kamień z tynkiem w sposób dekoracyjny. Jednonawowy z prezbiterium zamkniętym trójbocznie, nakryty jednokalenicowym dachem, z zakrystią z małym podcieniem wspartym na kolumnie, dwukondygnacyjnym aneksem i trójkondygnacyjną wieżą w elewacji pñ. oraz małą, podcieniową kruchtą w fasadzie. Ściany murowane z kamienia, tynkowane, z kamiennym detalem: boniowanie naroży, schodkowe gzymsy, węgary i opaski okien; podcień zakrystii i kruchty licowane kamieniem, na kamiennych kolumnkach; parter wieży kamienny, szczyt – w konstrukcji ryglowej.

Lwówek Śląski, pozostałością po kościele ewangelickim jest tzw. „czarna wieża”.¹² Nowy, murowany kościół powstał w latach 1746-1748 według projektu architekta Carla Schulza. W latach 1846-1848 wystawiono wolnostojącą wieżę dzwonnicy. Po 1945 r. zdewastowana świątynia niszczała i została rozebrana w 1972 r. z pozostawieniem wieży. W 2008 r. wieżę sprzedano prywatnemu inwestorowi, od pñd. i wsch. dostawiono dwukondygnacyjny pawilon. Jedyna pozostałość kościoła stanowi neogotycka wieża, murowana o ścianach licowanych piaskowcem o ciemnej barwie. Czterokondygnacyjna, w dolnych kondygnacjach na rzucie kwadratu, opięta masywnymi lizenami. W zwieńczeniu drugiej kondygnacji – galeria o kamiennej, ażurowej balustradzie, wsparta na gzymsie i arkadkowym fryzie. Dwie górne kondygnacje ośmioboczne, z delikatnymi lizenami w narożach i wspartą na konsolkach balustradą wokół hełmu. W przyziemiu uskokowy, ostrołuczny portal. Otwory okienne zamknięte ostrym łukiem, w dwóch wyższych kondygnacjach rozdzielone maswerkowymi blendami, pomiędzy którymi umieszczono tarcze zegara.

Włodzice Wielkie, kościół ewangelicki ob. katolicki pw. MB Królowej Polski – wzniesiony w 2 poł. XVIII w., prezentuje walory architektury typowej dla zborów ewangelickich tego okresu. Wzniesiony na rzucie prostokąta z poligonalną apsydą i parterową zakrystią, nakryty jest czterospadowym, wysokim, dachem krytym z drewnianą wieżą we frontowej połąci. Elewacje przeprute dwiema kondygnacjami prostokątnych otworów okiennych, z których okna parteru są niższe. Główny portal w formie okrągłolucznej, profilowanej archiwolty z trapezowatym zwornikiem, osadzonej na dwóch filarach z wyodrębnionymi głowicami.

5.3.1.6. Cmentarze

Ważny element krajobrazu kulturowego tworzą cmentarze. Są elementem dziedzictwa materialnego – opatrzone zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu. Równocześnie odnoszą się do dziedzictwa niematerialnego - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych. Przechowując pamięć o minionych latach, stają się pomnikami historii. W tym kontekście dbałość o miejsca ostatniego spoczynku jest konieczna, bez względu na charakter wyznaniowy cmentarza, czy podziały narodowościowo-społeczne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości, niezależnie od stanu zachowania – oznakować tablicami informacyjnymi.

Najstarsze są cmentarze przykościelne, zakładane zwykle w obrębie posesji kościoła. Najstarsze pochodzą z XIII-XIV w. Zwykle otoczone kamiennymi murami, współcześnie pozbawione kaplic i większości nagrobków, z wyciętym starodrzewem, splantowane, zagospodarowane współcześnie, z niewielkimi świadectwami historycznej wartości. Na wielu znajduje się kilka współczesnych pochówków. W XIX w. przeniesiono cmentarze poza obręb wsi.

Najciekawiej prezentuje się **cmentarz wokół ruin kościoła w Sobocie**. Posadowiony wysokim wzgórzu, na rzucie nieregularnego koła, otoczony wysokim, kamiennym murem o charakterze obronnym, umocnionym od zewnątrz szkarpami i dodatkowym murem oporowym w dolnej części wzgórza. W jego części

¹² Słownik Geografii Turystycznej Sudetów. t. 2: Pogórze Izerskie, cz. 1, Wrocław 2003; Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk, Warszawa 2006; P. Roczek, OT NID we Wrocławiu, 2018 r., portal NID Zabytek.pl

płd. znajduje się brama kubaturowa nakryta dachem namiotowym, z okrągłolucznym przejazdem. Porośnięty trawą teren w części przysypany jest kamiennym gruzem z murów kościoła. Prócz kilku współczesnych nagrobków w jego wsch. części, zachowało się kilka mogił przedwojennych.

W Niwnicach cmentarz ma kształt wieloboku otoczonego kamiennym murem z murowaną z kamienia bramą kubaturową nakrytą czterospadowym dachem, przesklepioną kolebką, otwartą od wsch. okrągłoluczną arkadą. Splantowany teren cmentarza, obsiany trawą, przecina obejście kościoła; we wsch. części znajduje się kilka współczesnych grobów. Zachowały się dwa krzyże nagrobne z XIX w. oraz – na ścianie apsydy i płn. ścianie aneksu kościoła – epitafia i płyty nagrobne z XVI w.

W Zbylutowie współczesne nagrobki zgrupowane są w płd.-zach. części cmentarza, na wewnętrznym murze ogrodu i na ścianach kościoła – dawne płyty nagrobne. Wokół muru kościelnego – modrzewie. Podobnie w Żerkowicach – na otoczonym oszkarpowanym murem, pięciobocznym cmentarzu występują nagrobki współczesne, zaś stare płyty nagrobne zgrupowane zostały w jednym miejscu, oparte o mur. We Włodzicach Wielkich półowalny cmentarz przykościelny, otoczony kamiennym murem, przechodzi w wydłużony prostokąt współczesnego cmentarza grzebalnego. Zachowała się kaplica grobowa elewacją tylną zlicowana z zewnętrzną elewacją muru oraz kilka przedwojennych nagrobków i epitafiów na murze. Pochówki znajdują się również na cmentarzach przykościelnych w Bielance, Chlewnie, Kotliskach czy Dłużcu.

Cmentarz i kościół w Dłużcu zapewne również pełnił funkcje obronne, na co wskazuje posadowienie na wzgórzu, znaczna wysokość muru, dodatkowy murek oporowy u stóp wzgórza. Wśród wolnostojących nagrobków i epitafiów opartych o mur wyróżniają się murowane z kamienia, wielkie, zagłębione w ziemi grobowce rodziny Hofman (1717 r.), z elewacją z płytami epitafijnymi, zwieńczoną kutą kratą.

Cmentarz przy nieczynnym kościele w Kotliskach pozostaje czynny współcześnie. Założony na rzucie nieregularnego wieloboku, wydłużonego na osi płn. – płd., otoczony kamiennym murem z bramką od płn. Na ścianach kościoła i murach znajduje się zespół płyt epitafijnych z XVI-XVIII w. Na niewielkiej części zgrupowano nagrobki dawne, zaś współczesne - w części zach. Zachowany starodrzew zawiera buk pospolity odmiany purpurowej i cyprysik groszkowy odmiany pierzastej.

Cmentarz przykościelny w Płóczkach Górnych – od płd. na rzucie półowalu, zamkniętego prosto od płn., od zach. przedłużony w cmentarz parafialny w kształcie trapezu. Otoczony kamiennym murem z arkadową, kamienną bramą przy dawnej salce katechetycznej. Współczesne pochówki zlokalizowane przy murze w części płd., w części płn.-wsch. i zach. oraz na cmentarzu parafialnym przedłużonym z cmentarza przykościelnego. Na ścianach kościoła kilka epitafiów.

Cmentarz przykościelny w Chlewnie, na rzucie zbliżonego do kwadratu wieloboku, otoczony kamiennym murem. Kilka współczesnych nagrobków i trzy historyczne rozlokowanych jest w części płn.-zach., na murze – płyta nagrobna z 1 ćw. XIX w.

Od XIX w., a nawet od XVIII w. większość cmentarzy lokalizowano poza obrębem wsi. Część z nich – dawnych cmentarzy ewangelickich – funkcjonuje współcześnie, jako katolickie.

Cmentarz ewangelicki w Chlewnie powstały w 1 poł. XVIII w. znajduje się na płd. od kościoła wiejskiego. Prostokątny, przecięty aleją obsadzoną starodrzewem lipowym, częściowo otoczony jest murem, w części współczesnym ogrodzeniem. Współczesne pochówki zajmują mniej więcej połowę terenu, w pozostałej części znajdują się nieczytelne ruiny kamiennego kościółka ewangelickiego, przerosnięte chwastami i bluszczem oraz kaplica cmentarna na rzucie prostokąta, nakryta dwuspadowo i kilka starych nagrobków.

Podobnie wygląda **cmentarz ewangelicki, ob. katolicki w Bielance** (4 ćw. XIX w.): prostokątny, przecięty aleją obsadzoną kasztanowcami, na której końcu wznosi się kaplica grobowa rodziny Apelt (1898). Obok nagrobek przysięenny licowany ceglą klinkierową, w narożu – murowany z kamienia budynek kostnicy (?). Również przy bramie zachowała się pozostałość murowanego grobowca.

Na **cmentarzu ewangelickim** (1850), **ob. parafialnym w Zbylutowie** zachowało się sporo pozostałości z XIX w. i 1 poł. XX w. Prostokątny, otoczony kamiennym murem z bramą od pld.-wsch., przecięty jest krzyżem lipowych alei. Na końcu głównej, na wprost bramy, znajduje się kaplica cmentarna, po jej bokach, w narożach cmentarza – kaplice grobowe: neogotycka i klasycystyczna. Dawne nagrobki – zagłębione w ziemi krypty, z poziomymi otworami od frontu – rozmieszczone zostały wieńcowo dookoła muru, na murze – sporadycznie zachowały się płyty nagrobne. W przestrzeni cmentarza dodatkowo znajduje się kilka dawnych nagrobków oraz obmurowanych mogił. Pozostałe to groby współczesne.

Spośród współcześnie użytkowanych, dawnych cmentarzy ewangelickich, najpiękniejszy jest **cmentarz w Lwówku Śląskim** z końca XVIII w. Założony na tarasach, na rzucie trapezu, od ulicy oddzielony ciekim wodnym i krzewami, w znacznej części otoczony kamiennym murem z kilkoma bramami. Brama główna to budynek bramny z szerokim, przesklepionym krzyżowo przejazdem otwartym arkadami z archiwoltą na nieregularnym łuku koszowym. W zwieńczeniu trójkątny szczyt konturowany gzymsem.

Teren wzdłuż osi przecięty jest aleją i poprzecznymi do niej alejkami wyznaczającymi prostokątne kwatery. Wzdłuż muru zachowane są stare grobowce przyścienne, na całym terenie – porozrzucane stare nagrobki, na murze, we wnętrzu głównej bramy i na ścianach kaplicy cmentarnej osadzone są epitafia z XVII w. i XVIII w. W części pld.-wsch. znajduje się kaplica cmentarna. Pośrodku – Kaplica Hochbergów – mauzoleum z pocz. XX w.: w formie rotundy złożonej z doryckich kolumn dźwigających pełne belkowanie dekorowane tryglifami i półkulistą kopułę zwieńczoną cylindryczną latarnią nakrytą małą kopułką. We wnętrzu, na dwustopniowej podstawie i wielobocznym cokole – rzeźba Chrystusa. Wśród pomników najstarszy jest pomnik nagrobny Jacobiny Ouden-Lieoner z 1788 r. Dużą część terenu zajmują zieleńce, pomniki, żywopłoty, aleje obsadzone szpalerami drzew (lipy), z których te w starszej części wyłożono kostką brukową i kamiennymi płytami chodnikowymi.

Na terenie gminy znajdują się również nieużytkowane cmentarze ewangelickie, pochodzące z 2 poł. XIX w.: w Gaszowie, Niwnicach Płóczkach Dolnych, Kotliskach i Płakowicach. Na rzucie prostokątów, niegdyś otoczone kamiennymi murami, z których do dziś zachowały się niewielkie części, przecięte czytelnymi alejami starych drzew (lipy, buki, kasztanowce, graby, klony). Trzy nekropolie posiadają jeszcze kaplice choć w stanie ruiny: w Gaszowie, Niwnicach – kaplica-brama z arkadowym przejazdem i drewnianą dzwonnica i w Płóczkach Dolnych – murowana z kamienia, z tarczą zegara. Na cmentarzu w Płóczkach – ruina kaplicy. Na wszystkich cmentarzach, wśród starodrzewu, samosiewek, bluszczu i chwastów w poszycie, zachowały się pozostałości kamiennych nagrobków, obmurowane mogiły, czasem nagrobki przyścienne. Kwatery są nieczytelne, teren nieuporządkowany.

Położony na zboczu **cmentarz w Płóczkach** (ok.1850 r.), w części zorganizowany został tarasowo – groby znajdują się na umocnionych kamieniem tarasach. Prosta aleja główna obsadzona jest lipami i klonami. Przed cmentarzem, w pobliżu pozostałości bramy stoi pomnik poświęcony poległym w wojnie 1914-1918 ujęty kamiennymi ławeczkami.

Największy jest **cmentarz w Płakowicach** przeznaczony dla mieszkańców i pensjonariuszy ośrodka dla umysłowo i psychicznie chorych. Założony na rzucie wydłużonego czworoboku, z czytelnymi kwaterami wydzielonymi przez aleję lipową oraz aleje lipowo-grabowo-klonowe, z monumentalnymi okazami żywotnika na obrzeżu. Wśród starodrzewu sosna wejmutka. Nie zachował się mur, kaplica, nagrobki, jedynie kamienne fragmenty płyt nagrobnych i obmurowane mogiły, a także słupy bramy w narożu przy ul. Podgórkiej.

5.3.1.7. Zespoły rezydencjonalno-folwarczne i parki

Wiele wsi, zwłaszcza wsie rycerskie, w przeszłości posiadało zespół folwarczny, najczęściej połączony z rezydencją właściciela lub rządówką oraz parkiem. Stan zachowania zespołów zwykle jest niezadowalający, co wynika z wieloletniej degradacji, zwłaszcza w obiektach przekształconych po wojnie w zakłady PGR. Pierwotna kompozycja zwykle bywa zakłócona przez parcelację, zmianę funkcji budynków, rujnację budynków gospodarczych. Rezydencje zachowane są w niewielu wypadkach, parki – z zatartymi granicami i układami kompozycyjnymi – zarośnięte samosiejkami, swobodnie rosnącymi krzewami, chwastami.

Najcenniejszym zespołem jest **zespół zamkowy w Plakowicach¹³, ob. Chrześcijański Ośrodek „ELIM” Kościoła Baptystów** – od 1992 r. Zamek wzniesiony został w latach 1550-1563 przez Rampholda von Talkenberga, prawdopodobnie według projektu Franciszka Parra. Pierwotnie otoczony fosą, nad którą przerzucono kamienny most prowadzący do bramy wjazdowej. Modernizowany był ok. 1600 r. Do 1739 r. stanowił własność Schaffgotschów, potem Hochbergów. W latach 1824-1829 pełnił funkcję zakładu dla nieuleczalnie chorych psychicznie. Przebudowany w latach 1840-1889: likwidacja narożnych alkierzy, wymiana obramień okien, podział sieni wjazdowej i pomieszczeń korpusu, budowa dwóch ryzalitów od pld.wsch. W 4 ćw. XIX w. i na pocz. XX w. wzniesiono w pobliżu zespół budynków szpitala, ok. 1900 r. urządzono park. Obiekt był wielokrotnie remontowany.

Zamek jest przykładem rezydencji możnowładczej ukształtowanej w okresie dojrzałego renesansu, szczególnie cennym z uwagi na bogaty detal kamieniarski włoskiej proveniencji autorstwa warsztatu Franciszka Parra, cechujący się wysoką klasą artystyczną.

Zamek murowany z kamienia, na rzucie czworoboku, złożony z trójkondygnacyjnego korpusu i dwóch skrzydeł okalających wewnętrzny dziedziniec z krużgankami, zamknięty od pld.-wsch. murem kurtynowym. Elewacje zewnętrzne boniowane w narożach, zwieńczone trójkątnymi szczytami ujętymi w spływy wolutowe, dzielone gzymsami i pilastrami, okna w profilowanych obramieniach, w części zdobionych reliefowo. Główny, arkadowy przejazd bramny, w przyziemiu oskarpowanego ryzalitu fasady, ujęty jest piaskowcowym portalem z 1550 r., flankowanym korynckimi pilastrami dźwigającymi podwójny fryz; w zwieńczeniu – okno w obramieniu z pilastrami i wstęgami z inskrypcjami. Ponadto reliefy z dekoracją roślinną, kandelabrową, wazami i przedstawieniami delfinów, na obramieniu arkady i w archiwolcie rozety, w nadłuczach dwa medaliony z profilowymi portretami fundatora i jego żony, na fryzach herby rodów: Talkenberg, Rechenberg, Hochberg, Liebenthal, Raussendorf, Lest, Zedlitz i Reibnitz. Drugi portal – z korynckimi pilastrami zdobionymi arabeską i z tarczami herbowymi w zwieńczeniu, znajduje się na piętrze korpusu.

Arkadowe krużganki, pierwotnie dwukondygnacyjne, obiegające dziedziniec z trzech stron, sklepione są kolebką ze stycznymi lunetami wspartą na jońskich kolumnach. Na półkolistych archiwoltach i dzielących je lizenach – rozety. Powyżej – kamienna balustrada tralkowa i kolumny drugiej kondygnacji krużganka w korpusie. W skrzydłach, nad krużgankami przyziemia – galerie z prostokątnymi oknami. Wzdłuż drugiej kondygnacji ściany kurtynowej – odkryty ganek na kamiennych, wolutowych

W drzewostanie parku wyróżniają się lipy drobnolistne, klony, kasztanowce i żywotniki;

¹³ Zamek. Lwówek Śląski. Opr. P. Roczek, 2015 r., Portal NID Zabytek.pl

W stosunkowo dobrym stanie zachowały się dwa zespoły pałacowe – w Brunowie i Niwnicach.

Brunów, zespół pałacowo-folwarczny¹⁴ – w XV w. był tu wzmiankowany dwór, do 1740r. należący do rodu von Zedlitz. Następny właściciel, Bernard von Schmettau (1740-1750), zbudował w jego miejscu barokowy pałac, wybudował folwark i dwór jego zarządcy. W latach 1750-1786 zespół stanowił własność von Sonnenburg, 1787-1838 – von Schweinitz, w 1838-1933 – rodziny von Cottenet, w 1933r. rezydencję przejęto na szkołę sportową Hitlerjugend. W 1787r. zespół spłonął wraz z folwarkiem i został odbudowany do 1789 r. wraz z oficyną (1789). Na przestrzeni XIX w. rozbudowano pałac, wzniesiono kordegardę (2 ćw. XIX w.) i stajnię z powozownią (2 poł. XIX w.), zagospodarowano teren dziedzińca, z fontanną oraz założono park z mauzoleum Cottenetów. W 1 ćw. XIX w. odbudowano również folwark. Po 1945 r. zespół został pozbawiony wyposażenia, częściowo zniszczony. Po przejęciu go przez Skarb Państwa w budynku otwarto ośrodek kolonijny, obecnie pozostaje w rękach prywatnych i funkcjonuje jako obiekt hotelowy.

Pałac to obiekt barokowy, odbudowany po pożarze w 1787 r. według projektu śląskich architektów Mohrensberga i Scholtza. W latach 1900-1901 rozbudowany z elementami klasycyzmu. Jest to trójkondygnacyjny budynek ze zróżnicowanymi aneksami. W elewacji płd.-zach. – dwukondygnacyjna, dobudówka z przeszkloną oranżerią, w narożu zach. – ośmioboczna, czterokondygnacyjna wieża nakryta ośmioboczną, pękatą kopułą. Ściany murowane, w części licowane kamieniem, w części tynkowane, detal kamienny i wypracowany w tynku. Monumentalna, zwarta, barokowa bryła otrzymała wystrój z elementami klasycystycznymi: boniowanie, kamienne pilastry z jońskimi głowicami i festonami, belkowanie z tryglifami i metopami, płyciny z festonami pod oknami drugiej kondygnacji, oraz barokowymi – odcinkowe naczółki z muszlą i roślinnymi wićmi lub gzymsem.

Płn.-wsch. część zespołu zajmuje park krajobrazowy, płn.-zach. – pozostałość folwarku, zaś część rezydencjonalna zajmuje fragment płd.-zach. Zespół, zachowany częściowo w pierwotnych granicach, otoczony jest kwaterami siatki i fragmentarycznie – kamiennym murem. Wjazd na jego teren znajduje się na płd., przez murowaną bramę między budynkami kordegardy i powozowni. Na końcu prosto wytyczonej alei wjazdowej – pawilon ogrodowy. Po jej zach. stronie – pałac, od płd. poprzedzony ogrodem geometrycznym, po stronie wsch. – geometrycznie rozplanowany, zagospodarowany zielenią dziedziniec, od płn. zamknięty budynkiem oficyny, od płd. – budynkiem stajni i powozowni. Teren zagospodarowany trawnikami, klombami kwiatowymi, młodymi drzewami. Zabudowa folwarczna – na płn. od pałacu, oddzielona szpalerem zieleni wysokiej.

Park założony został 1865 r., według projektu Edwarda Petzolda. Przy granicy płn.-zach. znajduje się rozległy staw, zasilany przez potok Chmielnik, który przecina płd. część parku. Teren współcześnie zagospodarowany ścieżkami, uporządkowany, w drzewostanie wyróżniają się: dęby szypułkowe, buki pospolite i klon srebrzysty. Na terenie parku zachowało się mauzoleum von Cottenów z 4 ćw. XIX w. - na planie ośmioboku, wzniesione z łomu piaskowcowego, z ostrołucznym, kamiennym portalem.

Oficina jest niedużym, typowym obiektem barokowym, zaś stajnia i powozownia – neogotyckim ze stosownym do stylu zasobem elementów dekoracyjnych. Murowana z ciosów piaskowca, w części tynkowana, ze szkarpami i kamiennymi wieżyczkami ze sterczynami, akcentującymi poszczególne elementy budynku, z gzymsem i fryzem arkadkowym, z półkoliście zamkniętymi otworami okien, z których kilka zestawiono w biforia osadzone we wspólnej arkadowej wnęcie, dopełnionej tondem z płaskorzeźbionym motywem (np. głowa konia); nad oknami – czterolistne rozetki – blendy; w szczycie zach. – wielka rozeta i para biforiów.

¹⁴ Karta ewidencyjna zabytku architektury i budownictwa, B. Danielska 1997, Portal NID Zabytek.pl; Karta ewidencyjna zabytku architektury i budownictwa, K. Łukasik, 1980, Portal NID Zabytek.pl; Karta ewidencyjna zabytku architektury i budownictwa, J. Olejnik, 1981, Portal NID Zabytek.pl Karta ewidencyjna zabytku architektury i budownictwa, D. Jankowski, P. Jaskanis, S. Parafianowicz, 1980, Portal NID Zabytek.pl

Niwnice – na terenie obecnej wsi znajdują się dwa zespoły rezydencjonalno-folwarczne i folwark **Mittelhof**. W 1410 r. osada Bartniki (Kunzendorf) – w pld. części obecnej wsi – należała do Tristana von Redern. W 2 poł. XVI w. i pocz. XVII w. panował tu ród von Salza, który doprowadził majątek do rozkwitu. W 1629 r. wymieniany jest Georg F. von Knobelsdorf, zaś od poł. XVII w. – ród hrabiów von Nostitz z Niwnic, którzy – poprzez koligacje rodzinne – przejęli pozostałe części i – prawdopodobnie już w 2 poł. XVII w. – założyli zespół rezydencjonalno-folwarczy w pln. części wsi. Ok. 1860 r. cały majątek przejął ks. Fryderyk Niderlandzki, od 1883 r. – Alfred von Wietersheim – własność rodziny do 1945.

Majątek Bartniki w pld. części wsi uległ zniszczeniu podczas pobytu wojsk austriackich (1759), pruskich (1763) i francuskich (1813). Dwór – wzniesiony zapewne jako wieża obronna na przełomie XV/XVI w. (hipoteza), rozbudowany w 1579 r., ok. poł. XVII w. poddany modernizacji – otoczony fosą, należał do, reprezentatywnego dla architektury świeckiej doby renesansu, typu skromnych budowli reprezentacyjnych tzw. „zamku na wodzie”, zintegrowanego z zapleczem gospodarczym i kościołem. W czasie II wojny światowej został uszkodzony, niezabezpieczony, popadł w ruinę. Zachował się zaniedbany park z końca XIX w. – ze szpalerem kasztanowców na pln. granicy i starodrzewem, zarośnięty, o nieczytelnym układzie, fragmenty kamiennych murów dworu z kamiennymi konsolami wykusa oraz partie zasypanych piwnic, dwuprzęsłowy most kamienny przerzucony nad fosą oraz budynek gospodarczy.

Zlokalizowany w środkowej części wsi **folwark Mittelhof**¹⁵ został założony przez rodzinę von Nostitz w końcu XVIII w. Stanowiły go wydłużone budynki pierwotnie połączone kamiennym murem konturujące prostokątny dziedziniec. Obecnie zespół znajduje się w stanie znacznej degradacji. Zachował się budynek mieszkalny (nr 165), dwa budynki gospodarcze i ruina budynku gospodarczego.

Zespół w Niwnicach¹⁶ – rezydencjonalny z parkiem i zespół folwarczy powstał w okresie 2 poł. XVII – koniec XIX w. Na jednym z budynków gospodarczych z końca XIX w. znajduje się kamienna tablica z datą 1565, więc możliwe, że jakaś zabudowa funkcjonowała tu wcześniej. W XVIII w. powstały ogrody, w latach 40. XIX w. zastąpione parkiem o postromantycznym charakterze, przekształconym w latach 80. XIX w. w park krajobrazowy. Prawdopodobnie należący do zespołu tzw. Lipowy Dwór, wzniesiony został w 2 poł. XVIII w., mógł być pierwszą siedzibą właścicieli. Pałac wzniesiony został ok. 1800 r, być może na murach starszej budowli; niewielka przebudowa miała miejsce w 1901 r.

Rezydencjonalna część, usytuowana jest po zach. stronie drogi dojazdowej do pałacu, część folwarczna – po wsch. Obu częściom towarzyszy park, założony na płaskim terenie ograniczonym od zach. i pln. lokalnymi drogami, od wsch. i pld. – rowem odwadniającym i korytem strumienia Błotniak. Lipowy Dwór, wraz z towarzyszącym mu od wsch. parkiem, leży w skrajnej, zach. części założenia, przy drodze prowadzącej do kopalni Nowy Łąd.

Pałac, usytuowany przy drodze dojazdowej, otoczony jest pozostałościami fosy, nad którymi przerzucono kamienne mostki. Przypałacowy park przecięty jest aleją, stanowiącą oś widokową, wiodącą od pałacu do Lipowego Dworu. Pośrodku parku, w linii alei – rozległa, owalna polana, w której miejscu znajdowały się XVII-w. ogrody założone na planie zbliżonym do kwadratu, otoczone kamiennym murem. Teren wokół pałacu zagospodarowany jest współcześnie.

Pałac, ob. szkoła, to budynek o zwartej, monumentalnej, dwukondygnacyjnej bryle, nakrytej mansardowym dachem z lukarnami. Pierwotnie składał się z czterech skrzydeł otaczających niewielki dziedziniec wewnętrzny, zastąpiony obecnie holem. Elewacje skomponowane symetrycznie, z gzymsami podokiennymi i lizenami oraz kostkowym gzymsiem wieńczącym, przeprute są oknami w opaskach z górnymi uszakami, na piętrze – z nadprożem zwieńczonym odcinkiem gzymsu. W fasadzie dwukondygnacyjny portyk kolumnowo-filarowy, zwieńczony tarasami konturowanymi tralkowymi balustradami; na osi balustrady górnego tarasu – wielka tarcza herbowa, w narożach – wazy. W szerokości tarasów, w połaci dachu –

¹⁵ karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, K. Szafrńska, 1997, Portal NID Zabytek.pl

¹⁶ karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, E. Sawińska, 1992, Portal NID Zabytek.pl

Ewidencja parków, park Niwnice, H. Wrabec, E. Jurkowska, C. Bogucki, 1978, Portal NID Zabytek.pl karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, I. Epa, 2011, Portal NID Zabytek.pl

prostokątna facjata zwieńczona trójkątnym szczytem, dekorowanym oculusem w szerokim obramieniu tarczy zegara.

Zespół folwarczny – zabudowany wokół prostokątnego dziedzińca – od pld. został otoczony parkiem. Zabudowa pochodzi z okresu od poł. XVII w. do końca XIX w. Budynki wydłużone, murowane z kamienia nakryte są dwuspadowymi dachami krytymi ceramiczną dachówką, część rozczłonkowana falistymi wzniesieniami dachu nad półkolistymi facjatami.

W starodrzewie parkowym dominuje grab pospolity, dąb szypułkowy, jesion wyniosły, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, olsza czarna, buk pospolity, świerk pospolity, topola amerykańska, sosna limba.

Malowniczo położony jest **zespół pałacowy z parkiem i dwoma folwarkami w Skale**¹⁷. Jego historia sięga średniowiecza, gdy w 1 poł. XIV w. powstał tu gródek książąt świdnickich, w 1348 r. wzmiankowany jako zamek, przekazany przez księcia Bolka II Małego rodowi rycerskiemu. Znani są pierwsi właściciele wsi, potem kolejno cały szereg możliwych rodów, zaś w 1798 r. majątek objął Piotr Biron, książę żagański i kurlandzki, po którym dziedziczyła córka, żona księcia Hermanna von Hohenzollern-Hechingen, zaś w latach 1869-1945 – ród Hohenzollern-Sigmaringen.

W 1428 r. zamek został zniszczony przez husytów, w 1513 r. powstał renesansowy dwór, rozbudowany w 2 poł. XVII w. Po jego zach. stronie powstał ogród. Tarasowy ogród na wsch. od pałacu powstał wraz z przebudową pałacu w XVIII w., zaś w pocz. XIX w. – wraz z kolejną przebudową – rozległy, romantyczny park na zach. od pałacu, z pawilonami ogrodowymi, przekształcony na przełomie XIX/XX w. w park krajobrazowy. W 1 poł. XVIII w. powstał również folwark płn., zagospodarowany na pastwiska dla koni, początkowo tylko z budynkiem oficyny pałacowej ze stajnią i wozownią (rycina Wernhera z 1749 r.), w 1 poł. XIX w. powstały kolejne budynki oraz budynek rządówki na folwarku dolnym (płd.-wsch.); pozostałe budynki folwarku dolnego pochodzą z 2 poł. XIX w. – pocz. XX w. Po 1945 r. pałac popadł w ruinę, przejęło go Państwowe Nadleśnictwo z siedzibą w Lwówku Śląskim, do 1995 r. znajdowała się tu stadnina koni obsługujących zwózkę drewna i kopalnię kamienia. Obecnie właścicielem zespołu rezydencjonalnego jest Fundacja „Skala Classic” powołana w celu gospodarowania zespołem oraz wspierania kultury i turystyki w regionie.

Rozległy zespół pałacowo-parkowy z dwoma folwarkami w części wsch. zajmuje zbocze, szczyt i wsch. podnóże wzgórza osłaniającego wieś od płn., górując nad okolicą. Cały teren otaczają drogi wiejskie, fragmentarycznie od płn. ogradza go kamienny mur zachowany w formie szczątkowej, od płn.-zach. i zach. uzupełniony siatką, od pld. – mur oporowy. Obniżenie płd.-wsch. zajmuje dolny dziedziniec folwarczny od zach. osłonięty masywem zieleni parkowej, od płn.-zach. – arkadowe mury oporowe umacniające tarasy ogrodu pałacowego. Wsch. część zespołu konturuje droga dojazdowa do pałacu, wznosząca się stromo ku płn. w kierunku płn., oddzielając folwark płn., również w znacznej części otoczony kamiennym murem.

Pałac (ruina) jest trójkondygnacyjną, podpiwniczoną budowlą z kamienia i cegły, zbudowaną na planie podkowy. Piwnice sklepione kolebkowo z lunetami, kolebkowo-krzyżowo, w jednym z pomieszczeń pld. – sklepienie podtrzymuje filar z czerwonego piaskowca. Elewacje o symetrycznym układzie prostokątnych okien, boniowane w narożach. Główne wejście – od wsch. poprzedzone kolumnowym portykiem podtrzymującym balkon. Budynek w trakcie odbudowy.

Oficyna ze stajnią i wozownią – posadowiona na skarpie – od płn. jednokondygnacyjna, od pld. – dwukondygnacyjna, wydłużona, nakryta wysokim, mansardowym dachem rozczłonkowanym oknami powiekowymi i lukarnami. Na parterze elewacji pld. znajdują się wysokie okna zamknięte odcinkiem łuku, w kamiennych opaskach z górnymi uszakami i zwornikami oraz portal zamknięty łukiem koszowym.

Park krajobrazowy rozlokowany jest na pld. i zach. od pałacu. Założony jest na wzniesieniu z wykorzystaniem naturalnych walorów terenu: jarów, grup piaskowcowych skałek, poprzecinanych wąwozami. Wśród starodrzewu występują gatunki rodzime jak okazy buków i dębów szypułkowych oraz gatunki egzotyczne, jak platany czy tulipanowce amerykańskie, sosna wejmutka, jodła szlachetna, cyprysik

¹⁷ karta ewidencyjna zabytków budownictwa i architektury, B. Danielska, 1997, Portal NID Zabytek.pl; karta ewidencyjna zabytków budownictwa i architektury, K. Murawska 1980; Portal NID Zabytek.pl

groszkowy. Zachowane są dawne granice parku, częściowo ciągi komunikacyjne, pozostałości niektórych budowli ogrodowych oraz punktów widokowych na skałkach. Teren uporządkowany, prowadzone są prace pielęgnacyjne

Na terenie Gminy Lwówek Śląski funkcjonował również duży **zespół rezydencjonalno-folwarczny z parkiem w Dębowym Gaju**¹⁸. Od XV w. Dębowy Gaj był własnością rodu von Zedlitz, którzy zbudowali siedzibę – zamek, w 1 poł. XVII w. przebudowany na późnorenesansowy pałac. W XVII w. właścicielem została rodzina von Reichenbach, w 1754 r. przebudowując pałac i rozbudowując zespół. Do pałacu przylegały dwie oficyny i rozległe zabudowania gospodarcze otoczone XVIII w. parkiem. Od strony drogi teren oddzielony był murem. Obecnie jest to nieregularny teren zielony na płd. od głównej drogi wiejskiej, z ruiną pałacu w części zach. i ruiną zabudowań gospodarczych – w części wsch., poniżej pałacu: ruiny dwóch murowanych oficyn i stodoły. Poprzerastane samosiejkami drzew i krzewów, pnączami i chwastami, zawałone gruzem. Układ parku, założonego 1780 r. pozostaje nieczytelny. Wzdłuż drogi zachowały się fragmenty kamiennego muru i niewielki relikwitu bramy. W zach. narożu, na niewielkim wzgórzu – kościółek pw. Św. Maksymiliana Kolbe, otoczony kamiennym murem.

Nagórze¹⁹ – znajduje się tu pałac z 1853 r., przebudowany 1924 r., zbudowany na fragmentach starszego dworu. Po II wojnie światowej – dom mieszkalny, pozbawiony remontów popadł w ruinę, całkowitemu zniszczeniu uległy zabudowania gospodarcze. Obecnie pałac wraz z resztką zieleni parkowej tworzy zespół pałacowy, w posiadaniu prywatnego inwestora i jest systematycznie rewitalizowany.

Pałac to niewielki, podpiwniczony, dwukondygnacyjny budynek o zwartej bryle nakryty wysokim, mansardowym, czterospadowym dachem, na osi połaci frontowej rozczłonkowanym facjatą zwieńczoną szczytem ujętym w spływy wolutowe, facjatą w przeciwniejszej połaci dachu i lukarnami oraz wieloboczną wieżyczką nakrytą kielichowatym hełmem. W przyziemiu, w osi frontowej facjaty – wtórny portyk wsparty na dwóch cylindrycznych filarach. Budynek w trakcie remontu: wykonano pokrycie dachu, wymianę stolarki. Brak tynków.

Park z 4 ćw. XIX stanowił bezpośrednie otoczenie folwarku, położonego na płd.-zach. od pałacu, na zboczu wzgórza Kołodziej. Folwark powstał w 2 poł. XIX w. Tworzyła go zwarta zabudowa wokół kwadratowego dziedzińca. Od półn. i płd. ograniczały go drogi polne, obsadzone jednostronnie drzewami; lipy i jesiony – wzdłuż drogi półn., kasztanowce – wzdłuż drogi płd. Obsadzenia ciągnęły się wokół pałacu. Oprócz wymienionych drzew występowały: jodła jednobarna, dąb szypułkowy i lipa drobnolistna. Folwark jest opuszczony od lat 80. XX w., zachowały się ruiny trzech budynków gospodarczych i zadrzewienie między pałacem a folwarkiem i na płd.zach. od folwarku.

W Radłowie²⁰ wzmiankowanej jako folwark darowany w 1250 r. rycerzowi Henrykowi Długiemu, potem mieszczaninowi lwóweckiemu Henrykowi Raussendorfowi, który odsprzedał go Nickelowi von Zedlitz Mł., znajdują się ruiny zamku – dworu obronnego. Zabudował go zapewne N. von Zedlitz w latach 60. XV w., który osiadł tu, pozbywszy się majątku w Gościszowie. Zamek już w 1500 r., po sprzedaży wsi z folwarkiem i zamkiem radzie miasta Lwówek Śląski, utracił funkcję rezydencjonalną. Uległ najprawdopodobniej uszkodzeniu podczas wojny trzydziestoletniej, po czym został odbudowany. Ostatecznie opuszczony w XVIII w., popadł w ruinę. Zachowało się zadrzewienie z lat 60. XIX w. na fosach.

Jest zamek typu nizinnego, przykład późnośredniowiecznej siedziby możnowładczej. Wzniesiony na rzucie prostokąta zarysowanego przez mur obwodowy z piaskowcowych ciosów. W półn.-zach. narożniku znajdował się pierwotnie budynek mieszkalny na rzucie zbliżonym do kwadratu, być może typu wieżowego; w narożniku półn.-wsch. była kuchnia, której pozostałością jest kamienna rynna odpływowa. Pomiędzy tymi dwoma obiektami w kurtynie muru – otwór bramy na wysokości ok. 2,5 od obecnego poziomu dziedzińca,

¹⁸ karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, B. Danielska 1997, Portal NID Zabytek.pl; ewidencja parkowa, H. Wrabec, E. Jurkowska, C. Boguski 1978 r., Portal NID Zabytek.pl

¹⁹ karta ewidencyjna zabytku architektury i budownictwa, E. Sawińska, 1992 r., Portal NID zabytek.pl
ewidencja parku w Nagórzu, H. Wrabec. S. Prądzynski, 1985 r., Portal NID zabytek.pl

²⁰ Zamek Radłówka, opr. P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl.

pierwotnie zapewne poprzedzony mostem. Wzdłuż pozostałych odcinków muru pierwotnie stały zabudowania gospodarcze. Obiekt otoczony był podwójnym pierścieniem fos rozdzielonych wałem, obecnie częściowo splantowanym. Zachował się niemal w całości obwód murów zamku do wysokości kilku metrów i resztki ścian pomieszczeń wewnętrznych. Wnętrze zagruzowane i zarośnięte przez samosiewy, o słabo czytelnym układzie.

W Rakowicach Wielkich w 2 poł. XIV w. podzielonych na część należącą do miasta Lwówek Śląski i część książęcą, zachowały się dwie wieże mieszkalne, pozostałość po dwóch folwarkach. Wybudowane zostały w końcu XV w.-pocz. XVI w. Pierwotnie trójkondygnacyjna wieża książęca, przykryta stromym dachem, uszkodzona w 1945 r., jeszcze w latach 50. XX w. była użytkowana. W latach późniejszych część budynku uległa zawalaniu, część rozebrano. Obecnie pozostał fragment murów przyziemia.

Wieża miejska została przebudowana w XVIII w. Murowana z kamienia, na rzucie zbliżonym do kwadratu, trójkondygnacyjna, nakryta mansardowym, czterospadowym dachem, z oknami w kamiennych obramieniach. Zachowały się okna szczelnice. Do 1945 r. otoczona była zabudowaniami folwarcznymi niewielkiego majątku, należącego do PGR.

W Rakowicach Wielkich znajduje się również zespół folwarczny z niewielkim dworem z 2 poł. XIX w., dwukondygnacyjnym, na rzucie prostokąta, nakrytym czterospadowym dachem z okapem wspartym na konsolkach. Od płn. – naturalistyczne założenie parkowe z poł. XIX w. Wśród starodrzewu: lipa drobnolistna, jesion wyniosły, buk pospolity, cyprysik groszkowy, świerk pospolity, sosna wejmutka. Zachowane fragmenty kamiennego muru ogrodzeniowego.

Dwór w Sobocie wybudowany w XVI w., został rozebrany w 1948 r. W jego miejscu stoi blok mieszkalny. Park z XVII w., przekształcony w 2 poł. XIX w., pozostaje zaniedbany, z licznymi okazami drzew, w tym leszczyną turecką „Sabina”. Znajduje się tu kaplica z mauzoleum właścicieli.

W Górczycy nr 29 znajdował się folwark Lehngut, zabudowany w 1 poł. XIX w. Po I wojnie światowej mieściła się tu wojskowa Okręgowa Szkoła Sportowa, ok. 1938 r. przejęta przez organizację Hitlerjugend. Otoczony zielenią wysoką zespół złożony jest z czterech budynków rozlokowanych wokół niewielkiego prostokątnego dziedzińca. Na zapleczu jednego z budynków wznosi się cylindryczny silos murowany z cegły, o niewiadomym przeznaczeniu.

Parki występują również w przestrzeni miejskiej. **Planty miejskie w Lwówku Śląskim** to ciekawy przykład zagospodarowania dawnej fosy i rozebranego w 2 poł. XIX w. zewnętrznego pierścienia murów miejskich. Prace wykonano w 1870 r. Zadrzewiony teren obiega ul. Wojska Polskiego – obwodnica historycznego centrum. Na pld. i zach. obrzeżu ulicy rosną szpalery lip i dębów. Płn.-zach. część ma zachowaną konfigurację terenu, a zagłębiona płaszczyzna trawnika przecięta jest kanałem o brzegach umocnionych kamiennym murem. Kompozycję roślinną tworzą swobodnie rozmieszczone drzewa rodzime (lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, wiąz pospolity, grab pospolity, klon pospolity, jesionolistny i klon jawor, głóg dwuszyjkowy, platan, jesion wyniosły, etc.) i intrudowane (dąb korkowy, dąb węgierski, dąb czerwony, miłorząb dwukłapowy, sosna wejmutka, etc.). Uzupełnienie drzewostanu stanowią żywopłity z ligustru oraz nowe nasadzenia żywotników. Na terenie parku zlokalizowane są: fontanna z czapłą i pomniki: pamięci ofiar I wojny Światowej (l. 20.XX w.), poświęcony bojownikom o wolność i demokrację (po 1945 r.).

Planty są znaczącym kompozycyjnie i dendrologicznie zespołem zieleni wysokiej, ramującym zwarty kompleks zabudowy historycznego śródmieścia miasta. Obiekt zachowany w pierwotnych granicach. Zmianom uległ układ kompozycyjny. Planty przecinają liczne przejścia do bloków mieszkalnych wzniesionych w obrębie starego miasta po wyburzeniu zabytkowych kamienicek w l. 60. XX w.

Park miejski w Lwówku Śląskim przy ul. Sikorskiego założony został w XIX w., w miejscu ogrodów, łąk i stawów hodowlanych zasilanych strumieniem wody z fosy. Wielokrotnie powiększany i przekształcany, utrzymany jest w stylu parku krajobrazowego. W 2018 r. i 2020 r. został zrewitalizowany. Założony na rzucie zbliżonym do prostokąta, z trzema osiami widokowymi na zabytkowe budowle w centrum miasta, z dwuczęściowym stawem z wyspami w obu częściach. Nad ujściem strumienia i na przewężeniu stawu przerzucone są dwa drewniane mostki. Z naroży parku wychodzą alejki łączące się przy mostkach. W pobliżu stawu – murowany pawilon z pocz. XX w. Drzewostan tworzą drzewa gatunków rodzimych i introdukowanych.

5.3.1.8. Obiekty przemysłowe i zabytki techniki

W Gminie Lwówek Śląski stosunkowo nieliczne są historyczne obiekty przemysłowe: młyny, fabryki i inne budynki pełniące funkcje usługowe: remizy, transformatory. Wznoszono je z cegły. Młyny nawiązywały architektonicznie do budynków mieszkalnych. Wyróżniają je gabaryty. Remizy są murowane, często łączone z drewnianymi wieżami do wieszania węży strażackich. Obiekty te zawiera gminna ewidencja zabytków, najcenniejsze wpisane są do rejestru zabytków.

Most drogowy na Bobrze w Lwówku Śląskim należy do najcenniejszych zabytków techniki. Pierwszy, drewniany most w tym miejscu powstał ok. 1233 r. Most kamienny most wybudowano w 1522 r., a obecny pochodzi z 1792 r. W 1813 r. częściowo zniszczony przez wojska rosyjskie, odbudowany na rozkaz Napoleona. Kolejne modernizacje miały miejsce w 1856 r. oraz 1906-1909 – poszerzenie mostu. Most posiada sześć przęseł o sklepieniu półkolistym, wykonanych z bloków piaskowca. Na każdym filarze znajdują się ostrogi, zabezpieczające konstrukcję przed krą. Od strony płd. na środkowym filarze mostu wmurowana jest kamienna tablica fundacyjna z 1796 r.

Młyn wodny turbinowo-elektryczny w Płóczkach Dolnych z częścią mieszkalną nr 50, wzniesiony w 1859 r., położony w centrum wsi, na wsch. brzegu Słotwiny, na tarasowo ukształtowanym zboczu. Młynowi towarzyszą zabudowania gospodarcze: stodoła i budynek inwentarski.

Młyn w Dębowym Gaju wzniesiony w 1866 r., obecnie elektrownia wodna „Młynówka”. Jest to czterokondygnacyjny budynek na rzucie wydłużonego prostokąta, murowany z ciosów kamiennych.

Młyn wodny w Żerkowicach z domem, magazynami, stajnią, wozownią i stodołą, to kompleks budynków zlokalizowanych po przeciwległych stronach drogi do Bolesławca, wzniesiony został ok. 1900 r., nad sztucznym kanałem Młynówki, jednorodny architektonicznie, murowany z kamienia

Germania Walzen-Mühle w Lwówku Śląskim, u zbiegu ul. J. Kilińskiego i J. Jaśkiewicza. Był to duży zakład zbożowy wzniesiony w poł. XIX w., przebudowany i zmodernizowany po pożarze w 1896 r. Po II wojnie światowej zaprzestał działalności, w jego budynkach umieszczono słodownię browaru.

Młyn Górny Obermühle w Lwówku Śląskim wzniesiony w końcu XVIII w, przekształcony w XIX w. i w latach 30. XX w. – powstała mała elektrownia wodna.

Wraz z budową linii kolejowej z Gryfowa Śląskiego, ukończonej w 1885 r., oddano do użytku **zespół dworca kolejowego** z wiatami peronowymi, parowozownię wachlarzową i wieżą wodną. Wraz z rozbudową stacji i przedłużeniem linii w kierunku Złotoryi, halę parowozową powiększono, ostateczny kształt nadając jej w latach 1904-1909. Wieża ciśnień została przebudowana w 1926 r., gdy oddano do użytku drugą wieżę, zbudowaną w tymże roku. Ta wieża prezentuje wybitne walory techniczne i architektoniczne: kopulasty, żelbetowy dach, zastosowanie żelbetonu i znajduje architektoniczne analogie do wież kolejowych w Rawiczu i Skokowej. W latach 1950-1995, wraz ze stopniową likwidacją infrastruktury kolejowej, obiekty zaczęły popadać w ruinę.

Browar w Lwówku Śląskim otrzymał przywilej warzenia piwa w 1209 r. Pierwszy browar, który spłonął wraz zamkiem, funkcjonował w tym samym miejscu co dziś. Został odbudowany w XV w. (zachowane podpory kotła warzelnego). W 1861 r. kupił go Julius Hohberg, potem zarządzali nim jego synowie. W 1882-1892 nastąpiła rozbudowa (słodownia, ujęcie wody, nowoczesne urządzenia) i ponownie po 1907 r. (powiększenie terenu, nowy budynek administracyjny i suszarnia.). W 1921 r, firma została przekształcona w spółkę akcyjną J. Hohberg, Bierbrauerei und Malzfabrik Aktiengesellschaft przejętą w 1936 r. przez browar z Görlitz. Po 1945 r. zakład podporządkowano Oddziałowi Centralnego Zarządu Przemysłu Fermentacyjnego we Wrocławiu. W 1950 r. – Jeleniogórskim Zakładom Piwowarsko- Słodowniczym i przez kilka lat trwała gruntowna modernizacja. W 1975 r. browar został włączony w skład Legnickich Zakładów Piwowarskich. W 1983 r. – kolejna rozbudowa, 1989-1992 – nowa rozlewnia piwa. Od 1994 r. właścicielem była Spółka Skarbu Państwa Browary Karkonoskie S.A., która w 1998 r. ogłosiła upadłość. W 1999 r. browar zakupiony został przez Wolfganga Bauera – do 2007 r. W 2009 r. zakład kupiła spółka Browar Ciechan i po modernizacji uruchomiła produkcję w 2010 r. Właściciel spółki powołał w podziemiach browaru muzeum piwowarstwa dolnośląskiego.

Zespół obejmujący budynek produkcyjny browaru (1882-1892, 1907-1921), budynek administracyjny z laboratorium, budynek rozlewni, mieszkalny, magazyny oraz magazynu siodu (1861) w ruinie – usytuowany po drugiej stronie ulicy, znajduje się w obrębie starego miasta. Przebieg muru fasady wyznacza granicę dawnych parceli, wytyczonych w okresie lokacji miasta.

5.3.1.9. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (sprzęty stolarskie, tkaniny, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujące historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki, a także np. piece czy kominki.

Na terenie Gminy Lwówek Śląski większość zabytków ruchomych stanowi wyposażenie kościołów. Do najcenniejszych należą obiekty najstarsze obiekty – gotyckie i renesansowe, których jest najmniej. Poniżej wskazano zabytki ruchome, które znajdują się:

- kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lwówku Śląskim – oprócz detali kamieniarskich i wczesnogotyckiego tympanonu w portalu głównym, epitafiów z XVII i XVIII w. na elewacjach i we wnętrzu, zachowały się: gotycki krucyfiks z 1410 r.; renesansowa, kamienna chrzcielnica z ok. 1560 r. ze scenami biblijnymi na kielichu i postaciami Ewangelistów; barokowy obraz Koronacja Matki Boskiej z 1771 r. autorstwa A. Hausera z Bambergu; skrzydła gotyckiego tryptyku z ok. 1530 r. ze scenami z życia św. Filipa i św. Jakuba Młodsze oraz Pasją na odwrocie; obraz Wniebowzięcie NMP, z Trójcą Świętą u góry oraz postacią rycerza Zakonu Maltańskiego i widokiem głównej siedziby zakonu – Malty – u dołu; w zakrystii znajdują się: puszka z 1684 r., pacyfikał z 1722 r. i kielich z 1727 r.; organy wybudowane przez Christiana Gottlieba Schlaga i Heinricha Schlaga w 1868 r., przebudowane w 1902 r. przez Heinricha Schlaga. Na posesji – pomnik św. Jana Nepomucena z 1713 r
- kaplicy pw. Świętego Krzyża w Lwówku Śląskim – klasycystyczny ołtarz z 3 ćw. XVIII w. z obrazem Ukrzyżowania oraz malowidło ścienne przedstawiające Upadek pod Krzyżem i Spotkanie Chrystusa z Weroniką (ok. 1520) z przełomu XV i XVI w., kamienna, malowana chrzcielnica z XVIII w. i kamienne, złożone epitafium z XVIII w.

- kościele pw. św. Franciszka z Asyżu w Lwówku Śląskim – wyposażenie pochodzi z przełomu XX i XXI w. Tablica z aniołem, który trzyma dwie tarcze: z obwarzankiem, emblematem cechu piekarzy i z inicjałami MW i datą 1685. Na murach znajdują się epitafia i kamienne nagrobki z XVI-XVIII w. Część z nich została w trakcie remontu w latach 1995-1999 umieszczona w zachowanym fragmencie muru cmentarnego.
- kościele pw. Narodzenia NMP w Chmielnie – kamienne tabernakulum z 1503 r. na kolumnie z ozdobną balustradą i płyta nagrobna z 1625 r.
- kościele pw. św. Jadwigi w Dłużcu – późnogotyckie przyściennie sakramentarium, barokowy, drewniany ołtarz oraz kamienna chrzcielnica.
- kościele pw. św. Jadwigi w Niwnicach – na murze apsydy i kościoła znajduje się jeden z najpiękniejszych i najliczniejszych w tej części Śląska zespołów renesansowych płyt nagrobnych. Ponadto: częściowo zniszczony tryptyk późnogotycki z pocz. XVI w., późnogotyckie sakramentarium, kamienna chrzcielnica z poł. XVI w., barokowy ołtarz i ambona.
- kościół pw. św. Bartłomieja w Płóczkach Górnych – zachowały się 2 skrzydła z tryptyku namalowanego około 1500 r. późnogotyckie drewniane sakramentarium przyściennie, wyposażenie barokowe i kilka płyt nagrobnych z XVI–XVIII w.
- Włodzice Wielkie, kościół pw. św. Michała Archaniola: renesansowa chrzcielnica, w stojącej obok kaplicy grobowej 3 kamienne sarkofagi z 2 poł. XVIII w
- kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Zbylutowie – barokowy ołtarz główny, kamienna, rzeźbiona chrzcielnica z 1602 r. i dwa epitafia z XVIII w.
- kościele pw. św. Bartłomieja w Żerkowicach – barokowy ołtarz, kamienna chrzcielnica z ok. 1700 r. i dwie płyty nagrobne z lat 1604 i 1694.

Wiele cennych zabytków ruchomych posiada Ratusz w Lwówku Śląskim. Oprócz zdobniczych elementów kamieniarskich fasad najcenniejsze są: nagrobek Henryka I Jaworskiego i Agnieszki Przemyślidki z ok. 1350 r., renesansowa płyta nagrobna Casparo Svevo, tutejszego rektora i syndyka, zmarłego w 1585 r., epitafium burmistrza Caspara Zeidlera z 1665 r., płyta nagrobna Magdaleny von Schaffgotsch zd. von Talckenberg, zmarłej 1605 r., pani na zamku w Płakowicach, płyta nagrobna Christopha von Talckenberg, zmarłego w 1525 r., przeniesiona z cmentarza przy kościele Franciszkanów. Ponadto gobeliny w sali ślubów ratusza, autorstwa polskiej artystki Wandy Bibrowicz – pocz. XX w.

Interesującym zabytkiem ruchomym są krzyże pokutne, zwane również krzyżami pojednania – wykonane z bloku kamiennego pomniki dawnego prawa. Krzyż fundowany był przez zabójcę, jako jedno z jego zobowiązań w niektórych umowach ugodowych z rodziną zabitego. Był to zwyczaj stosowany w późnym średniowieczu i I poł. XVI w. w krajach kręgu kultury niemieckiej. Po uznaniu zabójstwa za przestępstwo publiczne (Constitutio Criminalis Carolina 1532 r.) nakaz wystawienia krzyża lub podobnej fundacji pojawiał się incydentalnie, do XVII w. W gminie Lwówek Śląski krzyże pokutne znajdują się w:

- Dłużec – za płotem w sadzie w posesji nr 62 z wyrytymi narzędziami zbrodni: mieczem i nożem,
- Lwówek Śląski – przy drodze do Bolesławca, kilkadziesiąt metrów przed wiaduktem,
- Niwnice, dwa krzyże: przy bramie do kościoła i po wewnętrznej stronie muru kościelnego,
- Płakowice – 700 m od ostatniego budynku, przedłużenie ul. Widokowej i ok. 50 m od skraju lasu przed wzgórzem Skałka, przy drodze – kamień krzyżowy, prawdopodobnie niedokończony krzyż,
- Skorzynice – po lewej stronie polnej drogi, niebieskiego szlaku z Ciemniaka do Bielanki, ok. 400 m od asfaltowej drogi Ciemniak – Choiniec,
- Ustronie – w lesie między drzewami, poniżej drogi do Żeliszowa, nieopodal tablicy z nazwą miejscowości,

- Zbylutów: dwa krzyże w szczycie kościoła i jeden krzyż przy polnej drodze za posesją nr 60 – krzyż typu maltańskiego z aureolą, ustawiony na miejscu dawnej zbrodni dokonanej, według tradycji, w 1601 r. przez zazdrosnego narzeczonego na parze młodych jadącej na ślub do kościoła. Na kamieniu wyrzeźbiono miecz – dziś słabo widoczny. Częściowo przysłoniła go data 1883 i inskrypcja informująca o tym tragicznym zdarzeniu wyryta z inicjatywy proboszcza Josefa Ertnera,
- Żerkowice – przy drodze do Bolesławca naprzeciw posesji nr 39.

Warto wspomnieć o ulach figuralnych z miejscowości Dworek²¹, której mieszkańcy – po upadku górnictwa złota w XV w. – utrzymywali się głównie z rolnictwa, sadownictwa i pszczelarstwa. Ule przedstawiały postacie biblijne, historyczne, świętych oraz prawdopodobnie okolicznych mieszkańców w strojach ludowych. Zapewne zaczęły one powstawać już w XVI w. W 1920 r. było ich dwadzieścia, a właścicielem kolekcji był Hermann Vogt. Były drewniane, malowane, prezentowane pod drewnianą wiatą. Do dziś zachowało się trzynaście uli i fragment czternastego; znajdują się w Muzeum Etnograficznym we Wrocławiu i w Muzeum w Kluczborku. W 2012 r. w Dworku odtworzono cztery ule figuralne przedstawiające apostołów.

5.4. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Niestety dziedzictwo niematerialne stosunkowo od niedawna podlega ochronie prawnej, stąd z reguły, w większości gmin nie prowadzono nad nim szczegółowych badań. Podobnie jest na terenie Gminy Lwówek Śląski.

Skomplikowana historia Ziem Odzyskanych, na których leży gmina Lwówek Śląski i całkowita wymiana ludności po 1945 r., pozbawiła region ciągłości kulturowej. W ramach akcji osiedleńczej na terenie gminy osiedli przybysze głównie z Kresów Wschodnich i z Polski centralnej, a także tzw. górale czadeccy z Rumuńskiej Bukowiny, którzy zwartą grupą głównie osiedlili się w Zbylutowie – ta grupa zachowała wiele elementów dawnej więzi społecznej. Utworzyli wielopokoleniowy Teatr Pieśni „Dunawiec”, kultywujący zwyczaje z rumuńskiej Bukowiny, Polesia czy Podola. Istniejąca od lat 80. XX w. grupa, była wielokrotnie nagradzana na festiwalach muzycznych w Polsce i za granicą.

Nowe społeczeństwo początkowo dążyło do likwidacji wszelkich przejawów niemieckości: usuwano niemieckie napisy, w miastach nazwy ulic, likwidowano pomniki, niszczone zamki, pałace, cmentarze. Wraz z upadkiem komunizmu i zmianami ustrojowymi pojawiła się nowa sytuacja społeczna niosąca nowe zjawiska kulturowe, którym sprzyjała transformacja systemowa i upodmiotowienie zbiorowości terytorialnych poprzez reformy samorządową i administracyjną. Dały one realną możliwość podjęcia działań skierowanych na integrację społeczną. W latach 90. weszło też w życie społeczne trzecie pokolenie migrantów, podejmujące

²¹ Jagieła K., Najstarsza, dolnośląska pasieka ze wsi Dworek koło Lwówka Śląskiego, w: Rocznik Jeleniogórski, t. XIV, Jelenia Góra 1976

próbę emocjonalnego i intelektualnego przyswojenia niemieckiego dziedzictwa. Jego elementy zaczęto włączać do kultury społeczności lokalnej.

Zmianie ulegała również postawa wobec dziedzictwa osadników. Obecnie odnotowuje się poszukiwania swojej tradycji. Poszczególne tradycje osadnicze włączane są do oficjalnej symboliki i dziedzictwa regionów. Pojawił się ruch regionalistyczny, w ramach którego powoływane są stowarzyszenia kresowe przywołujące utracone małe ojczyzny i pielęgnujące tradycję oraz pamięć o przeszłości;

W gminie Lwówek Śląski, podobnie jak na całym Dolnym Śląsku, na niemieckie dziedzictwo kulturowe, odgrywające ogromną rolę w kształtowaniu materialnego wizerunku gminy, nałożyło się bogactwo tradycji przyniesionych przez powojennych migrantów. Współistnienie wielu kultur doprowadziło do powstania kultury współczesnej, co czytelne jest w języku całego regionu. Gwary osadników nawarstwiały się i mieszały się ze sobą. Doprowadziło to do integracji językowej, w wyniku której powstała polszczyzna ogólna z niewielkimi elementami gwarowymi różnej genezy, w zależności od pochodzenia jej użytkowników.

Podobnie jak na terenie całego Dolnego Śląska, przez mieszkańców i kościoły kultywowana jest tradycja oraz obrzędowość katolicka: uczestnictwo w świętach roku liturgicznego (Wielkanoc, Boże Ciało, Boże Narodzenie i wiele innych), dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne oraz nagrobki na cmentarzach, zwyczaj pielgrzymowania do sanktuariów. Z obrządkami kościelnymi wiąże się również uroczystości patriotyczne oraz zwyczajowe święta rolnicze (dożynki), które zwykle posiadają oprawę religijną.

W kulturalnej działalności mieszkańców gminy charakterystyczne są również święta nawiązujące do historii, np.:

- Niecodzienne Jarmarki Dziedzicowe, odbywające się cyklicznie, nawiązują do czasów kampanii napoleońskiej w regionie lwóweckim. Organizują je mieszkańcy wsi Mojesz. W ich trakcie odbywa się wspólne tańczenie Poloneza, zabawy dla najmłodszych, biesiada napoleońska pod gwiazdami, uroczysta msza święta we franciszkańskim kościele w Lwówku Śląskim, przemarsz żołnierzy pod pomnik Jana Pawła II i pod pomnik Napoleona, gdzie oddawana jest salwa honorowa, rekonstrukcja potyczki grupy żołnierzy i wspólny obiad w Mojeszu.
- Lwóweckie Agatowe Lato – impreza, która ściąga wielu gości, zbieraczy i kolekcjonerów kamieni półszlachetnych nie tylko z regionu Dolnego Śląska. Jest okazją do przypomnienia tradycji górniczej regionu, związanej w Walonami, którzy pozostawili tu materialne ślady swego pobytu. Byli to wyspecjalizowani górnicy i poszukiwacze skarbów penetrujący Dolny Śląsk od XII w. Pozostawili po sobie znaki wykute na skałach, zrozumiałe jedynie dla wtajemniczonych.

5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Lwówek Śląski nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków, tj. wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie Gminy Lwówek Śląski znajduje się 90 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, w tym 4 stanowiska archeologiczne (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu Gminy Lwówek Śląski

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
1	Lwówek Śląski	ośrodek historyczny miasta			383	25.11.1956
2	Lwówek Śląski	mury obronne z wieżami i basztami			338	13.11.1956
3	Lwówek Śląski	bastcja H. Archonattiego	Wojska Polskiego al.	26a	338	13.11.1956
4	Lwówek Śląski	baszta i bastcja przy browarze	Wojska Polskiego al.		338	13.11.1956
5	Lwówek Śląski	baszta z bramką	Konopnickiej		338	13.11.1956
6	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Kościelna	dz. nr 178	338	13.11.1956
7	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	3	338	13.11.1956
8	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	4	338	13.11.1957
9	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	10	338	13.11.1958
10	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	14	339	13.11.1957
11	Lwówek Śląski	baszta Lubańska	Orzeszkowej		623	09.01.1959
12	Lwówek Śląski	wieża baszty Bolesławieckiej	Chrobrego		623	09.01.1959
13	Lwówek Śląski	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kościelna		A/1977/75	25.11.1949
14	Lwówek Śląski	komandoria Joanitów, ob. plebania	Kościelna	27	A/5656/799/J	24.08.1983
15	Lwówek Śląski	kaplica cmentarna Św. Krzyża	Kościelna		A/5657/798/J	24.08.1983
16	Lwówek Śląski	kościół pw. św. Franciszka z Asyżu	Szkolna	1	1963	28.06.1971
17	Lwówek Śląski	klasztór Ojców	Szkolna	1	1963	28.06.1971

		Franciszekanów w zespole				
18	Lwówek Śląski	wieża kościoła ewangelickiego	Malinowskiego		1525	31.05.1966
19	Lwówek Śląski	cmentarz katolicki	Wojska Polskiego al.		A/5626/908/J	15.12.1987
20	Lwówek Śląski	Planty miejskie	Wojska Polskiego al.		1211/J	22.06.1995
21	Lwówek Śląski	d. areszt śledczy	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021
22	Lwówek Śląski	dzielnice wewnętrzne przy budynku aresztu	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021
23	Lwówek Śląski	mur otaczający budynek aresztu	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021
24	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	29	A/5655/800/J	24.08.1983
25	Lwówek Śląski	pałac ,ob. Chrześcijański Ośrodek „ELIM” Kościoła Baptystów	Pałacowa	4	274	11.05.1951
26	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szpitalna	1	1965	09.09.1971
27	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szpitalna	3	1965	09.09.1971
28	Lwówek Śląski	słodownia, suszarnia w zespole browaru, ob. budynki nieużytkowane	Traugutta	przy nr 4	A/6101	30.11.2018
29	Lwówek Śląski	pałac Hohenzolernów, ob. Urząd Miasta i Gminy	Wojska Polskiego al.	25A	A/5941	15.05.2015
30	Lwówek Śląski	ratusz	Wolności Plac	1	62	29.03.1949
31	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	21	A/5468/1029	18.01.1964
32	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	22	A/5821/330	06.11.1956
33	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	23	A/5821/330	06.11.1956
34	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	24	A/5821/330	06.11.1956
35	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	25	A/5821/330	06.11.1956
36	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Wolności Plac	26	A/5821/330	06.11.1956
37	Lwówek Śląski	Apteka Ław Chlebowych - dom (kamienica)	Wolności Plac	27	A/5821/330	06.11.1956
38	Lwówek Śląski	most drogowy na Bobrze	Złotoryjska		A/5885	02.08.2013
39	Bielanka	kościół filialny p.w św. Anny			1515	31.01.66
40	Brunów	pałac ob. hotel		27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
41	Brunów	oficyna, ob. hotel		27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
42	Brunów	kaplica ob. bud. gospodarczy		27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
43	Brunów	stajnia i wozownia ob. hotel i sala balowa		27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
44	Brunów	park		27	A/5385/487/J	14.01.77
45	Brunów	mauzoleum von Cottenów			A/5876	03.07.13
46	Chmielno	kościół filialny pw. NMP			A/2037/1131	21.09.64
47	Dębowy Gaj	kościół filialny pw. św. Maksymiliana Kolbe, d. kaplica grobowa			954/J	17.10.89
48	Dębowy Gaj	pałac - ruina		16	272	11.05.51
49	Dębowy Gaj	oficyna - ruina		16	A/5694/614/J	28.02.80
50	Dębowy Gaj	park			A/5673/682/J	12.06.81
51	Dębowy Gaj	dom mieszkalny		23	A/5787	10.02.12
52	Dłużec	kościół katolicki pw. św.			1517	31.01.66

		Jadwigi				
53	Kotliska	kościół ewangelicki, ob. katolicki pw. MB Śnieżnej			A/1134	03.03.09
54	Kotliska	cmentarz ewangelicki w zespole			160/A/03	13.06.03
55	Kotliska	kościół parafialny pw. św. Mikołaja - ruina			A/2035/1133	21.09.64
56	Kotliska	cmentarz przykościelny			A/2036/1065/J	08.12.09
57	Nagórze	pałac, ob. dom mieszkalny			A/5764/1107/J	07.08.92
58	Niwnice	kościół filialny pw. św. Jadwigi			876/J	09.01.86
59	Niwnice	cmentarz przykościelny			1066/J	08.12.90
60	Niwnice	dwór - ruina	19		A/5690/621/J	03.04.80
61	Niwnice	obora - spichlerz			355/A/1-3/04	16.09.04
62	Niwnice	most nad fosą			355/A/1-3/04	16.09.04
63	Niwnice	park dworski			355/A/1-3/04	16.09.04
64	Niwnice	pałac ob. szkoła	149		A/5755/1128/J	16.03.93
65	Niwnice	park pałacowy			A/5675/679/J	12.06.81
66	Niwnice	budynek mieszkalny, tzw. Lipowy Dwór			A/5935	14.08.14
67	Płóczki Górne	kościół filialny pw. św. Bartłomieja			A/2132/1950	13.03.69
68	Płóczki Górne	dom mieszkalno-gospodarczy	46		A/5864	27.03.2013
69	Radłówka	zamek – ruina			960	13.11.61
70	Rakowice Wielkie	wieża mieszkalna folwarku książęcego			965	13.11.61
71	Rakowice Wielkie	wieża mieszkalna folwarku miejskiego			964	13.11.61
72	Skała	pałac - ruina			273	11.05.51
73	Skała	park			A/5676/676/J	12.06.81
74	Skorzynice	dom mieszkalny	5		A/5658/797/J	18.08.83
75	Skorzynice	dom mieszkalno-inwentarski	26		A/5783/1-2	24.01.12
76	Skorzynice	stodoła	26		A/5783/1-2	24.01.12
77	Skorzynice	otoczenie budynków	26		A/5783/1-2	24.01.12
78	Sobota	kościół parafialny, pw. św. Piotra i Pawła - ruina			A/5622/929/J	14.06.89
79	Sobota	cmentarz przykościelny			A/5622/929/J	14.06.89
80	Sobota	park pałacowy			A/5660/794/J	28.07.83
81	Włodzice Małe	dom mieszkalny	15		645/J	04.08.80
82	Włodzice Wielkie	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła			A/2003/1030	18.01.64
83	Włodzice Wielkie	kościół ewangelicki ob. katolicki pom. pw. MB Królowej Polski	dz. 268		A/6065	09.12.17
84	Zbylutów	kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP, ob. MB Szkaplerznej			A/2038/1031	18.01.64
85	Zbylutów	dom mieszkalno-gospodarczy	31		A/5659/795/J	18.08.83
86	Żerkowice	kościół filialny, pw. MB Różańcowej			A/2173/796/J	18.08.83
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE						
	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	RODZAJ OBIEKTU	NR REJESTRU ZABYTKÓW	DATA	
87	Lwówek Śląski (Płakowice)	Śląski (Płakowice) 1 (AZP 79-15/21)	wał kamienny z epoki brązu	291/Arch/67	25.09.1967	
88	Gradówek	1 (AZP 80-14/1)	grodzisko - XIV wiek	210/Arch/66	9.05.1966	
89	Radłówka	1 (AZP 79-14/11)	grodzisko - XIV wiek	136/Arch/65	2.07.1965	
90	Ustronie	b.n.	grodzisko - XIV wiek	129/Arch/65	2.07.1965	

5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujące historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Na terenie Gminy Lwówek Śląski znajdują się zabytki ruchome. Część z nich została objęta ochroną prawną przez wpisanie do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Stanowią one głównie wyposażenie kościołów. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Jeleniej Górze.

5.5.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania gminnych aktów planowania przestrzennego zgodnie z art. 3 .1. i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określeniu ustaleń gminnych aktów planowania przestrzennego. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Lwówek Śląski jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach wyznaczono szczegółowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustalenia te powinny sprzyjać

ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Wykaz miejscowych planów dostępny jest na stronie internetowej Urzędu Gminy i Miasta Lwówek Śląski (BIP, zakładka „Planowanie przestrzenne”) oraz na portalu System Informacji Przestrzennej. Obecnie obowiązuje ponad 90 MPZP.

5.6. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (* Utracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej. Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gmina Lwówek Śląski opracowała gminną ewidencję zabytków w 2016 r., co zostało przyjęte Zarządzeniem Nn IN.0050.79.2016 Burmistrza Gminy i Miasta Lwówek Śląski z dnia 04.10.2016 r. w sprawie założenia gminnej ewidencji zabytków Gminy i Miasta Lwówek Śląski. Przy opracowaniu GPOnZ dokonano aktualizacji ewidencji. Karty zostały opracowane zgodnie z zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Spis obiektów ujętych w GEZ przedstawia Załącznik nr 1 i 2 (stanowiska archeologiczne).

Ewidencja jest dokumentem otwartym – powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

5.6.1. Stanowiska archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Od końca lat 70. XX w. wdrażany jest program AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski – podział terenu całej Polski na pola, na których prowadzi się archeologiczne badania powierzchniowe. Bardziej szczegółowe badania prowadzone są w formie badań ratowniczych i nadzorów archeologicznych nad pracami inwestycyjnymi. Przebadane stanowiska o znacznej wartości kulturowej wpisane są do rejestru zabytków. Pozostałe znajdują się w ewidencji zabytków archeologicznych. Nie jest to zbiór zamknięty i nie można wykluczyć, iż w wyniku dalszej weryfikacji i prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady działalności człowieka. Baza danych AZP stanowi źródło aktualnej wiedzy o terenie i stanowi podstawę kolejnych etapów badawczych: kwerendy archiwalnej w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, badań powierzchniowych.

Wśród zabytków archeologicznych wyróżnić można dwa typy: ruchome i nieruchome. Zabytki ruchome to wszelkiego rodzaju przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, zarówno wytwory pracy ludzkiej, takie jak naczynia, narzędzia, ozdoby, broń itp., jak i tzw. ekofakty – występujące na stanowisku pozostałości organiczne i nieorganiczne pochodzące ze środowiska naturalnego.

Z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego szczególny problem stwarzają nieruchome zabytki archeologiczne, czyli materialne pozostałości dawnego środowiska osadniczego. Ze względu na pełnione dawniej funkcje wyróżnić można ich różne rodzaje: grodziska – pozostałości grodów, cmentarzyska, pozostałości osad wiejskich, itd. Można je podzielić na zabytki niewidoczne w krajobrazie i widoczne – zabytki o własnej formie krajobrazowej: głównie są to pozostałości dawnych konstrukcji o różnorodnym przeznaczeniu, takich jak wały kamienne, ziemne, drewniano-ziemne, pozostałości infrastruktury osadniczej, mostów, dróg, grobli, a także ślady związane z kulturą symboliczną (niematerialną) w postaci pozostałości dawnych miejsc kultu, cmentarzy (nasypy kurhanów), itp. Stanowią one około 10% znanych stanowisk archeologicznych. One też zwykle są przedmiotem zainteresowania zarówno turystów, jak i geografów turystyki oraz służb konserwatorskich. Zabytki archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, po odpowiednim zabezpieczeniu i przygotowaniu, mogą stanowić atrakcję turystyczną.

Na obszarze Gminy Lwówek Śląski zlokalizowano 281 stanowisk archeologicznych o zróżnicowanym znaczeniu, w tym 4 stanowiska wpisane są do rejestru zabytków (Załącznik nr 2). Stanowią one wielorodny materiał zabytkowy z różnych przedziałów czasowych. Rejonem ich koncentracji jest Stare Miasto w Lwówku Śląskim, gdzie pod obecnym poziomem użytkowym znajduje się substancja zabytkowa, reprezentująca różne warstwy kulturowe, datowana od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne.

Ponadto cenne obiekty archeologiczne to grodziska w: Ustroniu, Gradówku i Radłówce oraz wał kamienny z epoki brązu w Płakowicach. Obszernym stanowiskiem archeologicznym, unikatowym na skalę ponadregionalną, jest rejon wydobywania kruszców w okolicach Płakowic datowany na X-XIII wiek. Zinventaryzowano tu kilkadziesiąt tysięcy relikwów archeologicznych, związanych z infrastrukturą górnictwa kruszcowego w postaci szybów górniczych, płóczek i hałd płońskiego nadkładu.

W okolicy Rakowic znajduje się mikroregion osadniczy kultury łużyckiej z epoki brązu i wczesnego okresu epoki żelaza w postaci stanowisk archeologicznych o charakterze osad i cmentarzysk. W Rakowicach Wielkich – urny ciałopalne kultury łużyckiej, czy bransoletki z epoki brązu odkryte w 1906 r.

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionych stanowisk. Prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w – art. 31. ustawy o ochronie zabytków.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisane do rejestru zabytków objęte został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

Zgodnie z art. 33. ust. 1 „Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta)”.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W Tabeli nr 2 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju Gminy Lwówek Śląski.

Tabela nr 2. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające zalety gminnego planowania przestrzennego; • uchwała w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków; • opracowana i zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • unikatowe budownictwo ryglowe; • prężnie działający Lwówecki Ośrodek Kultury; • liczne świetlice wiejskie, Placówka Historyczno-Muzealna, które uzupełniają ofertę kulturalną gminy; • organizowanie szereg imprez kulturalnych, w tym Lwóweckie Lato Agatowe; • Lwówecka Informacja Turystyczna; • utworzona aplikacja turystyczną „Lwówek Śląski”; • oznakowane trasy turystyczne – piesze i rowerowe; • występujące formy ochrony przyrody – Park Krajobrazowy Doliny Bobru, Obszary Natury 2000, pomniki przyrody.	• niewykorzystane zasoby dziedzictwa kultury materialnej – zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o potwierdzonej wartości architektonicznej i historycznej; • niewystarczające środki finansowe pozwalające na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiektach zabytkowych; • niewykorzystane możliwości turystyczno-rekreacyjne gminy; • niewystarczające oznakowanie atrakcyjnych turystyczne obiektów lub miejsc zabytkowych; • wprowadzanie przypadkowych technologii i materiałów do prac konserwatorsko budowlanych, które burzą estetykę obiektów zabytkowych i krajobrazu (otynkowanie zabudowy ryglowej, plastikowa stolarka, blachodachówka); • niepełny stan wiedzy właścicieli obiektów zabytkowych o ich wartości historycznej.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • dynamicznie rozwijającą się działalność kulturalna; • modernizacja zabytkowych obiektów na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych; • opracowania strategiczne zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich i realizacja wytyczonych zadań; • uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategii rozwoju gminy; • wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa kulturowego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.	• brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • sezonowość turystyki; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • spadek zainteresowania turystyką lokalną, w tym agroturystyką na rzecz preferowania turystyki zagranicznej; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłowej, niezgodnej z historyczną kolorystyką; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • degradacja i powolne wygaszanie opuszczonych obiektów zabytkowych, w tym zabytkowych cmentarzy.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Niniejszy GPOnZ jest programem kierunkowym, uwzględniającym także założenia ogólnych planów i opracowań strategicznych, dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Lwówek Śląski. Z drugiej strony ideą nadrzędną GPOnZ jest budowanie tożsamości kulturowej regionu i silnych związków mieszkańców z zamieszkałym przez nich terenem i jego przeszłością. Cele i kierunki działań sformułowane są w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ.

W GPOnZ wyznaczono priorytety, kierunki działań wraz z zadaniami (Tabela nr 3). Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 3.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego Gminy Lwówek Śląski.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Gminy Lwówek Śląski.

W ramach powyższych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe zadania.

Tabela nr 3. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Lwówek Śląski

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego Gminy Lwówek Śląski.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy.	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Miejskiej w Lwówek Śląski	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Opracowywanie Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz jego systematyczna aktualizacja.	Czy opracowano Plan, czy był aktualizowany
	Zmiana uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane obiektów wpisanych do rejestru zabytków, uwzględniające obowiązujące przepisy.	Czy zmieniono uchwałę
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność/ współwłasność gminy.	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, wartość zaplanowanych/poniesionych wydatków
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych cmentarzy (stanowiących własność Gminy Lwówek Śląski) po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Przy pozostałych cmentarzach prowadzenie prac po uprzednim uzgodnieniu z właścicielem lub gospodarującym zasobem.	Ilość przeprowadzonych prac, ich zakres, wartość zaplanowanych/poniesionych środków
	Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego przy ścisłej współpracy.	Ilość pozyskanych środków, z kim współpracowano, na jakie zadania pozyskano środki
	Coroczne rezerwowanie środków w budżecie gminnym przeznaczonych na dofinansowania udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	Ilość złożonych wniosków, wartość przyznanych dotacji, na ile obiektów
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych	Ilość podjęcia wspólnych działań, inwestycji, jakie działania zrealizowano, z kim, wartość poniesionych środków

kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	przez turystów.	
	Inicjowanie i wspieranie działań zmierzających do rozwoju na terenie gminy ścieżek rowerowych i spacerowych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ich powiązanie z obiektami zabytkowymi oraz na ich popularyzowanie, a także budowa małej architektury turystycznej.	Czy powstały nowe trasy, czy jakieś zmieniono, jakie obiekty ujęto na trasie
	Rewitalizacja istniejących i budowa nowych szlaków turystycznych, w tym ścieżek historyczno-przyrodniczych, a w szczególności: utworzenie szlaków oraz ścieżek tematycznych.	
	Ustawienie tablic informacyjnych zawierających historię oraz opis obiektu przy obiektach wpisanych do rejestru zabytku.	Gdzie ustawiono tablice, jakie informacje wskazano
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców Gminy Lwówek Śląski.

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy.	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	Ilość wydanych publikacji, ilość osób zainteresowanych publikacjami
	Współpraca przy działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej wystaw, konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jej zabytki itp.	Ilość opracowanych konkursów, wystaw, ilość osób biorących udział, ich tematyka, miejsca gdzie się odbyły, z kim współpracowano
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe:**

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego Gminy Lwówek Śląski),
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

- **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów Gminy Lwówek Śląski dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

- **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gminy Lwówek Śląski,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na:

- zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianiu zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

• źródła pozostałe:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

2. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.
3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.
4. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 1–3.
5. Dotacja, o której mowa w art. 74 ust. 2, jest udzielana we wnioskowanej wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich.

• **Dotacje Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – co roku Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków we Wrocławiu przyjmuje Zarządzenie w sprawie: udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Wniosek składa się:

- 1) do dnia 30 czerwca, w którym dana dotacja ma być udzielona, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- 2) do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja celowa ma być udzielona w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe** – dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Rady Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu Województwa Dolnośląskiego – Samorząd Województwa Dolnośląskiego udziela dotacji na prace konserwatorskie i budowlane w złożonych wniosków. Zasady i tryb udzielania dotacji określa Uchwała Nr XXVIII/788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego wraz ze zmianą przyjętą w uchwale nr XVIII/466/16 z dnia 28 stycznia 2016 r.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu Gminy Lwówek Śląski – przyznawane są zgodnie z obowiązującą Uchwałą Nr XI/101/11 Rady Miejskiej w Lwówku Śląskim z dnia 29 września 2011 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ze zmianą przyjętą Uchwałą Nr XV/166/11 Rady Miejskiej w Lwówku Śląskim z dnia 30 grudnia 2011 r.

Dotacja z budżetu Gminy i Miasta Lwówek Śląski na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% nakładów na te prace lub roboty.

Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 80% nakładów na wykonanie tych prac lub robót budowlanych.

W przypadku gdy beneficjent na prace lub roboty budowlane przy zabytku otrzymuje również inne środki publiczne, kwota dotacji przyznanej z budżetu Gminy i Miasta Lwówek Śląski wraz z kwotami przyznanych na ten cel innych środków publicznych nie może przekraczać 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Wnioski o udzielenie dotacji kieruje się do Rady Miejskiej w Lwówku Śląskim za pośrednictwem Burmistrza Gminy i Miasta Lwówek Śląski w terminie do 30 listopada każdego roku na następny rok budżetowy.

Burmistrz niezwłocznie ogłasza na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy i Miasta Lwówek Śląski i w Biuletynie Informacji Publicznej uchwałę o przyznaniu dotacji. Burmistrz Gminy i Miasta Lwówek Śląski jeden raz w roku kalendarzowym przedstawia Radzie Miejskiej w Lwówku Śląskim sprawozdanie z realizacji niniejszej uchwały łącznie ze sprawozdaniem z wykonania budżetu.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 7 kategoriach:

- Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- Adaptacja obiektów zabytkowych;
- Architektura i budownictwo drewniane;
- Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynieryjne);
- Zabytek dostępny;
- Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• Program Kultura – Interwencje

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza, Fundację Orange.

• Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać, np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwa rodzaje zadań (których nie należy łączyć):

- weryfikacja terenowa zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim tych nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, w przypadku zabytków archeologicznych wpisanych wyłącznie do rejestru zabytków nieruchomych (A), celem weryfikacji powinno być przygotowanie dokumentacji dającej podstawy do wpisania zabytku do rejestru zabytków archeologicznych (C);
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.)

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

• Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska na lata 2021-2027 (FEDS)

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 – program regionalny, z którego korzystamy obecnie. Polska otrzymała około 76 miliardów euro, z tego ponad 1,734 mld euro przypada na nasze województwo, plus dodatkowe 581 mln euro z nowego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Dofinansowane przedsięwzięcia i inwestycje muszą się wpisać w jeden z pięciu celów wspólnej polityki UE:

- Bardziej inteligentna Europa,
- Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa,
- Lepiej połączona Europa,
- Europa o silniejszym wymiarze społecznym,
- Europa bliżej obywateli.

Program regionalny jest finansowany z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) oraz Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Podzielony jest on na następujące priorytety:

- Fundusze Europejskie na rzecz przedsiębiorczego Dolnego Śląska,
- Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku,
- Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska,
- Fundusze Europejskie na rzecz mobilności Dolnego Śląska,
- Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku,
- Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska,
- Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku,

- Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku,
- Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku,
- Pomoc techniczna EFRR,
- Pomoc techniczna EFS+,
- Pomoc techniczna FST.

W wielu obszarach wdrażania tego programu istnieje możliwość dofinansowania przedsięwzięć w obiektach zabytkowych. Wsparcie może dotyczyć zarówno prac dotyczących termomodernizacji czy montażu odnawialnych źródeł energii (OZE) czy nowoczesnych technologii OZE lub zabezpieczenia p.poż. Szeroki katalog możliwych działań dostępnych dla obiektów zabytkowych zawarto w priorytecie VI.

Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska, gdzie wsparcie obejmie rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy a także rozwój kultury i ochroną dziedzictwa kulturowego. Działania te powinny też sprzyjać włączeniu społecznemu oraz bezpieczeństwu na obszarach miejskich. Środki finansowe w tych działaniach będą przeznaczone na realizację kluczowych przedsięwzięć wynikających ze strategii ZIT oraz strategii IIT. Będą to przedsięwzięcia istotne z punktu widzenia rozwoju miast, gmin, powiatów oraz ich obszarów funkcjonalnych. Dofinansowanie uzyskają inwestycje, które będą miały na celu poprawę jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców, promowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego, walorów turystycznych i rozwój instytucji kultury.

Możliwe inwestycje to m.in.:

- zagospodarowanie przestrzeni międzyblokowych, deptaków, parków, rynków, skwerów,
- działania prowadzące do zachowania i rozwoju zielonej i niebieskiej infrastruktury, służące ekologii a także działania na rzecz zwiększania powierzchni czynnych biologicznie – w tym zielone dachy, przystanki, ściany i fasady, ogólnodostępne tereny zielone,
- rozwój infrastruktury (w tym obiektów) aktywizacji i integracji społecznej, np. tworzenie przestrzeni dla aktywności fizycznej oraz do organizacji m.in. spotkań, warsztatów,
- zachowanie, zabezpieczenie a także adaptacja na cele kulturalne obiektów dziedzictwa kulturowego oraz obszarów i obiektów zabytkowych,
- przebudowę, modernizację i adaptację na cele kulturalne obiektów użyteczności publicznej m.in. wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków,
- ochronę i rozwój infrastruktury zabytkowej,
- w obiekty/miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych) lub turystyczne szlaki rodzajowe (np. kajakowe, rowerowe),
- rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych,
- wsparcie dla instrumentów terytorialnych przygotowanie i monitorowanie strategii/planów działań ZIT oraz IIT.

• Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności

i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, NGO oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

• Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

• Kreatywna Europa 2021-2027

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

10. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem
10. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy i Miasta Lwówek Śląski
11. Historyczny krajobraz kulturowy zachodnich Sudetów. Wstęp do badań, red. J. Piekalski, Wrocław 2020
12. Adamski J., Gotycka architektura sakralna na Śląsku w latach 1200-1420. Główne kierunki rozwoju, Kraków 2017
13. Pilch J., Leksykon zabytków architektury Dolnego Śląska, Warszawa 2005
14. Słownik Geografii Turystycznej Sudetów. T. 2, Pogórze Izerskie, cz. 1, Wrocław 2003
15. Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk, Warszawa 2006, s. 532-533
16. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa, A. Kwiecień, 1992, Portal NID Zabytek.pl
17. P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl
18. Kramy miejskie. Lwówek Śląski, opr. P. Roczek, 2015, Portal NID Zabytek.pl
19. Adamski J., Gotycka architektura sakralna na Śląsku w latach 1200-1420. Główne kierunki rozwoju, Kraków 2017
20. Pilch J., Leksykon zabytków architektury Dolnego Śląska, Warszawa 2005
21. Z rąk do rąk. 500 lat reformacji na Dolnym Śląsku, I. Błach, 2017, Portal Przystanek Dolny Śląsk <http://blog.przystanekd.pl/2017/09/500-lat-reformacji.html>
22. Jagieła K., Najstarsza, dolnośląska pasieka ze wsi Dworek koło Lwówka Śląskiego, w: Rocznik Jeleniogórski, t. XIV, Jelenia Góra 1976
23. www.zabytek.pl
24. www.stat.gov.pl/gus
25. www.isap.sejm.gov.pl

11. Spis tabel

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu Gminy Lwówek Śląski
2. Tabela nr 2. Analiza SWOT
3. Tabela nr 3. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Lwówek Śląski

12. Załączniki

Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lwówek Śląski

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
1	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	10 Dywizji	3		
2	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. dom mieszkalny	10 Dywizji	3a		
3	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	10 Dywizji	4		
4	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	10 Dywizji	5		
5	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w zespole	10 Dywizji	5		
6	Lwówek Śląski	stodoła I w zespole	10 Dywizji	5		
7	Lwówek Śląski	stodoła II w zespole	10 Dywizji	5		
8	Lwówek Śląski	willa ob. ZUS	10 Dywizji	6		
9	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	8		
10	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	9		
11	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	10		
12	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	12		
13	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	14		
14	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	16		
15	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	18		
16	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	22		
17	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	24		
18	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	26		
19	Lwówek Śląski	willa	10 Dywizji	28		
20	Lwówek Śląski	mury obronne z wieżami i basztami	al. Wojska Polskiego		338	13.11.1956
21	Lwówek Śląski	baszta i basteja przy browarze	al. Wojska Polskiego		338	13.11.1956
22	Lwówek Śląski	cmentarz katolicki	al. Wojska Polskiego		A/5626/908/J	15.12.1987
23	Lwówek Śląski	Kaplica Hochbergów w zespole	al. Wojska Polskiego			
24	Lwówek Śląski	kaplica w zespole	al. Wojska Polskiego			
25	Lwówek Śląski	brama wejściowa na cmentarz	al. Wojska Polskiego			
26	Lwówek Śląski	Planty miejskie	al. Wojska Polskiego		1211/J	22.06.1995
27	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. szkoła podstawowa	al. Wojska Polskiego	1A		
28	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	2		
29	Lwówek Śląski	przedszkole, ob. dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	3		
30	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	4		
31	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	5		
32	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	6		
33	Lwówek Śląski	sąd	al. Wojska Polskiego	7		
34	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	7a		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
35	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	8		
36	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	9		
37	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	10		
38	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	11		
39	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	12		
40	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	13		
41	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	14		
42	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	15		
43	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	16		
44	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	18		
45	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	23		
46	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	24		
47	Lwówek Śląski	kuźnia, ob. restauracja	al. Wojska Polskiego	25		
48	Lwówek Śląski	pałac Hohenzolernów, ob. Urząd Miasta i Gminy	al. Wojska Polskiego	25A	A/5941	15.05.2015
49	Lwówek Śląski	budynek mieszkalny w zespole pałacowym, ob. budynek Urząd Gminy i Miasta	al. Wojska Polskiego	25B		
50	Lwówek Śląski	budynek mieszkalny w zespole pałacowym, ob. Starostwo Powiatowe	al. Wojska Polskiego	25C		
51	Lwówek Śląski	stajnie pałacu Hohenzolernów w zespole pałacowym, ob. Urząd MiG, Starostwo Powiatowe	al. Wojska Polskiego	25D		
52	Lwówek Śląski	powozownia pałacu Hohenzolernów w zespole pałacowym, ob. Urząd Miasta i Gminy	al. Wojska Polskiego	25D		
53	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	26		
54	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	27		
55	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	28		
56	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	29		
57	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	31		
58	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	al. Wojska Polskiego	32		
59	Lwówek Śląski	basteja H. Archonattiego	al. Wojska Polskiego	naprzeciwko nr 13	338	13.11.1956
60	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Asnyka	1		
61	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Asnyka	2		
62	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Betleja	1		
63	Lwówek Śląski	dom mieszkalny z magazynem	Betleja	2		
64	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Betleja	4		
65	Lwówek Śląski	willa	Betleja	4a		
66	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Betleja	7		
67	Lwówek Śląski	budynek dyżurnego ruchu	Betleja			
68	Lwówek Śląski	szkoła ewangelicka, ob. liceum	Brodatego	1		
69	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Browarna	1		
70	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Browarna	2		
71	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	2-4		
72	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	3		
73	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	5		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
74	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	6		
75	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	7		
76	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	8		
77	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	9		
78	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	10		
79	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	11		
80	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	12		
81	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	13		
82	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	14		
83	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	15-17		
84	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	16		
85	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	18		
86	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	19-21		
87	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	20		
88	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	22		
89	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Chopina	23		
90	Lwówek Śląski	wieża baszty Bolesławieckiej	Chrobrego		623	09.01.1959
91	Lwówek Śląski	pocztą	Daszyńskiego	1		
92	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy	Daszyńskiego	1		
93	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Daszyńskiego	2		
94	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Daszyńskiego	3		
95	Lwówek Śląski	dworzec kolejowy	Dworcowa	2		
96	Lwówek Śląski	wiaty peronowe	Dworcowa	2		
97	Lwówek Śląski	budynek stacyjny	Dworcowa	dz. nr 10/27		
98	Lwówek Śląski	wieża ciśnień	Działkowa	przy nr 1		
99	Lwówek Śląski	budynek kolejowy, ob. nieużytkowany	Działkowa	przy nr 1		
100	Lwówek Śląski	studnia i przepompownia	Działkowa			
101	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Górna	2		
102	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Górna	4		
103	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Górna	8		
104	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy	Górna-Zwycięzców	przy nr 2		
105	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Graniczna	1D		
106	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Graniczna	6		
107	Lwówek Śląski	budynek administracyjno-gospodarczy	Graniczna	8		
108	Lwówek Śląski	dom zarządcy folwarku w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny	Graniczna	10		
109	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Gryfowska	1		
110	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Gryfowska	2		
111	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Gryfowska	4		
112	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Gryfowska	5		
113	Lwówek Śląski	dom mieszkalny z wozownią	Gryfowska	6		
114	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Gryfowska	8		
115	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Gryfowska	9		
116	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Gryfowska	13		
117	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	1		
118	Lwówek Śląski	areszt śledczy	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021
119	Lwówek Śląski	dzielnice wewnętrzne przy budynku aresztu	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021
120	Lwówek Śląski	mur otaczający budynek	Jana Pawła II	1c	A/6216/1-3	04.26.2021

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
		aresztu				
121	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	2		
122	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	2a		
123	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	2b		
124	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	3		
125	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	4		
126	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	5		
127	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	7		
128	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	8		
129	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	9		
130	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	10		
131	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	11		
132	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. Komenda Policji	Jana Pawła II	12		
133	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	13-15		
134	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	14-16		
135	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	17		
136	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. budynek biurowy	Jana Pawła II	19		
137	Lwówek Śląski	willa	Jana Pawła II	21		
138	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	23		
139	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jana Pawła II	27		
140	Lwówek Śląski	hotel, ob. dom mieszkalny	Jaśkiewicza	1		
141	Lwówek Śląski	kino	Jaśkiewicza	2		
142	Lwówek Śląski	kawiarnia hotelowa Fürst Blücher, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Jaśkiewicza	3		
143	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	4		
144	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	5		
145	Lwówek Śląski	oficyna mieszkalna	Jaśkiewicza	6		
146	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	7		
147	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	8		
148	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	9		
149	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	11		
150	Lwówek Śląski	dom mieszkalny ob. sąd	Jaśkiewicza	12		
151	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	14		
152	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	16		
153	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	17		
154	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	18		
155	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	19		
156	Lwówek Śląski	budynek biurowy w zespole browaru, ob. dom mieszkalny	Jaśkiewicza	20		
157	Lwówek Śląski	budynek magazynu w zespole browaru	Jaśkiewicza	20		
158	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	21		
159	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	23		
160	Lwówek Śląski	willa, ob. biblioteka	Jaśkiewicza	24		
161	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	25		
162	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	26		
163	Lwówek Śląski	willa	Jaśkiewicza	27		
164	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	28		
165	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	29	A/5655/800/J	24.08.1983
166	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	30		
167	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	31		
168	Lwówek Śląski	dom mieszkalny z	Jaśkiewicza	31a		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
		oficyną				
169	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	32-34		
170	Lwówek Śląski	dom mieszkalny ze stodołą, ob. dom mieszkalny	Jaśkiewicza	33		
171	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	35		
172	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	37		
173	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	38		
174	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w zespole	Jaśkiewicza	38		
175	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Jaśkiewicza	38		
176	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	39		
177	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	42		
178	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Jaśkiewicza	45		
179	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Jaśkiewicza	46		
180	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Kamienna	1		
181	Lwówek Śląski	stodoła, ob. budynek usługowy	Kamienna	1		
182	Lwówek Śląski	willa	Kamienna	3A		
183	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w zespole	Kamienna	3A		
184	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Kilińskiego	1		
185	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy, ob. usługowy	Kilińskiego	2A		
186	Lwówek Śląski	baszta z bramką	Konopnickiej		338	13.11.1956
187	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Konopnickiej	1		
188	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Konopnickiej	2		
189	Lwówek Śląski	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	Kościelna	27	A/1977/75	25.11.1949
190	Lwówek Śląski	plebania	Kościelna	27		
191	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Kościelna	12		
192	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Kościelna	23		
193	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Kościelna	25		
194	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Kościelna	dz. nr 178	338	13.11.1956
195	Lwówek Śląski	komandoria Joanitów, ob. plebania	Kościelna	27	A/5656/799/J	24.08.1983
196	Lwówek Śląski	kaplica cmentarna Św. Krzyża	Kościelna		A/5657/798/J	24.08.1983
197	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krawczyńskiego	2		
198	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krawczyńskiego	6		
199	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krawczyńskiego	8		
200	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w zespole	Krawczyńskiego	8		
201	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krawczyńskiego	12		
202	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krawczyńskiego	15		
203	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krótką	1		
204	Lwówek Śląski	willa	Krzywa	1		
205	Lwówek Śląski	willa	Krzywa	2		
206	Lwówek Śląski	willa	Krzywa	3		
207	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krzywa	4		
208	Lwówek Śląski	willa	Krzywa	5		
209	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krzywa	6		
210	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Krzywa	8-10		
211	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Legionów	1		
212	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Legionów	2		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
213	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Legionów	3		
214	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Legionów	4		
215	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Leśna	2		
216	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Leśna	2A		
217	Lwówek Śląski	wieża kościoła ewangelickiego	Malinowskiego	25A	1525	31.05.1966
218	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	1		
219	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	3		
220	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	5		
221	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	7		
222	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	9		
223	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	10		
224	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	11		
225	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	13		
226	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	19		
227	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	21		
228	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Malinowskiego	23		
229	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	3	338	13.11.1956
230	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	4	338	13.11.1957
231	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	10	338	13.11.1958
232	Lwówek Śląski	baszta w murach obronnych	Murarska	14	339	13.11.1957
233	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Murarska	6		
234	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Murarska	15		
235	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Murarska	16		
236	Lwówek Śląski	pałacyk, ob. dom mieszkalny	Myśliwska	3		
237	Lwówek Śląski	budynek biurowy I w zespole leczniczym w Płakowicach, ob. w zespole „ART”	Nowy Świat	2		
238	Lwówek Śląski	budynek oddziału żeńskiego Zakładu Lecznico-Pielęgnacyjnego dla Umysłowo i Nerwowo Chorych w Płakowicach, ob. budynek biurowy II w zespole „ART”	Nowy Świat	2		
239	Lwówek Śląski	budynek oddziału żeńskiego dawnego Zakładu Lecznico-Pielęgnacyjnego dla Umysłowo i Nerwowo Chorych w Płakowicach, ob. budynek biurowy III w zespole „ART”	Nowy Świat	2		
240	Lwówek Śląski	budynek przemysłowy I, ob. budunek usługowy	Nowy Świat	2		
241	Lwówek Śląski	budynek przemysłowy II Zakładu Lecznico-Pielęgnacyjnego dla Umysłowo i Nerwowo Chorych w Płakowicach,	Nowy Świat	2		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
		ob. budynek usługowy				
242	Lwówek Śląski	willa ob. Prokuratura Rejonowa	Obrońców Pokoju	1		
243	Lwówek Śląski	willa ob. Nadleśnictwo	Obrońców Pokoju	2		
244	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. budynek biurowy	Ogrodowa	1		
245	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Ogrodowa	2		
246	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Ogrodowa	3		
247	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Ogrodowa	5		
248	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Ogrodowa	7		
249	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	12a		
250	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	26		
251	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	27		
252	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	28		
253	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	29		
254	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	30		
255	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	31		
256	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	32		
257	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	36		
258	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Orzeszkowej	55		
259	Lwówek Śląski	baszta Lubańska	Orzeszkowej		623	09.01.1959
260	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Oświęcimska	1		
261	Lwówek Śląski	dom mieszkalny w zespole rzeźni, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Oświęcimska	3		
262	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	6		
263	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	6a		
264	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	7		
265	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	10		
266	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	14		
267	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	46		
268	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	48		
269	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	50		
270	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Oświęcimska	52		
271	Lwówek Śląski	willa	Oświęcimska	58		
272	Lwówek Śląski	willa	Oświęcimska	60		
273	Lwówek Śląski	willa	Oświęcimska	62		
274	Lwówek Śląski	willa	Oświęcimska	64		
275	Lwówek Śląski	stróżówka w zespole leczniczym, ob. sklep spożywczy	Pałacowa	2		
276	Lwówek Śląski	ruiny dawnego szpitala	Pałacowa	4		
277	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Pałacowa	7		
278	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy I w zespole	Pałacowa	7		
279	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy II w zespole	Pałacowa	7		
280	Lwówek Śląski	budynek w dawnym zespole leczniczym, ob. ośrodek socjoterapii	Pałacowa	8		
281	Lwówek Śląski	budynek internatu w dawnym zespole leczniczym	Pałacowa	9		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
282	Lwówek Śląski	budynek leczniczy, ob.szkoła nr 3	Pałacowa	11		
283	Lwówek Śląski	dom mieszkalny w dawnym zespole leczniczym	Pałacowa	13		
284	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w dawnym zespole leczniczym	Pałacowa	dz. nr 216/25		
285	Lwówek Śląski	pałac ,ob. Chrześcijański Ośrodek „ELIM” Kościoła Baptystów	Pałacowa	4	274	11.05.1951
286	Lwówek Śląski	budynek administracyjny w zespole leczniczym, ob. budynek mieszkalny	Parkowa	3		
287	Lwówek Śląski	budynek administracyjno – mieszkalny w zespole leczniczym, ob. stołówka w ośrodku socjoterapii	Parkowa	5		
288	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Parkowa	7		
289	Lwówek Śląski	Dom dziecka, ob. Zespół Placówek Edukacyjno-Wychowawczych.	Parkowa	9		
290	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Parkowa	11		
291	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Parkowa	13		
292	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Parkowa	15		
293	Lwówek Śląski	budynek leczniczy Zakładu dla Umysłowo i Nerwowo Chorych w Płakowicach, internat w Ośrodku Szkolno - - Wychowawczym	Parkowa	17		
294	Lwówek Śląski	willa	Partyzantów	1		
295	Lwówek Śląski	willa	Partyzantów	2		
296	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	3		
297	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	4		
298	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	5		
299	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	6		
300	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	7		
301	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	8		
302	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	9		
303	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	11		
304	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	13		
305	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	14		
306	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	15		
307	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Partyzantów	19		
308	Lwówek Śląski	ratusz	Plac Wolności	1	62	29.03.1949
309	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Plac Wolności	21	A/5468/1029	18.01.1964
310	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Plac Wolności	22	A/5821/330	06.11.1956
311	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i	Plac Wolności	23	A/5821/330	06.11.1956

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
		Chlebowych				
312	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Plac Wolności	24	A/5821/330	06.11.1956
313	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Plac Wolności	25	A/5821/330	06.11.1956
314	Lwówek Śląski	Kramy Miejskie tzw. Budynek Ław Obuwniczych i Chlebowych	Plac Wolności	26	A/5821/330	06.11.1956
315	Lwówek Śląski	Apteka Ław Chlebowych - dom (kamienica)	Plac Wolności	27	A/5821/330	06.11.1956
316	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	Płakowicka	1		
317	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	2		
318	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	4		
319	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	13		
320	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	14-16		
321	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	15		
322	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	21		
323	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	25		
324	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	27		
325	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	32		
326	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	36		
327	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	Płakowicka	37		
328	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	przy nr 44, dz. nr 372/1		
329	Lwówek Śląski	dom mieszkalno – gospodarczy (kuźnia)	Płakowicka	49		
330	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	54		
331	Lwówek Śląski	dom mieszkalny ze stodołą	Płakowicka	59		
332	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	60		
333	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	64		
334	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Płakowicka	65		
335	Lwówek Śląski	dom gospodarczy	Płakowicka	65		
336	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	66		
337	Lwówek Śląski	dom mieszkalno - gospodarczy	Płakowicka	84		
338	Lwówek Śląski	obora i spichlerz w zespole folwarcznym	Płakowicka	88		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
339	Lwówek Śląski	oficyna mieszkalna	Płakowicka	88		
340	Lwówek Śląski	stodoła i suszarnia w zespole folwarcznym	Płakowicka	88		
341	Lwówek Śląski	rządówka w zespole folwarcznym	Płakowicka	90		
342	Lwówek Śląski	kaplica przydrożna	Płakowicka	przy nr 47		
343	Lwówek Śląski	stacja transformatorowa	Płakowicka			
344	Lwówek Śląski	dom mieszkalny i gospodarczy	Podgórska	1		
345	Lwówek Śląski	cmentarz ewangelicki	Podgórska	dz. nr 21		
346	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna	1		
347	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna	5		
348	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna	7		
349	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Polna	7		
350	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna	8		
351	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Polna	9		
352	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna	13		
353	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Polna	13		
354	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Polna/Jaśkiewicza	naprzeciwko nr 38		
355	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Potokowa	11		
356	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	2		
357	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	3		
358	Lwówek Śląski	dom gospodarczo-usługowy	Przyjaciół Żołnierza	przy nr 3		
359	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	3a		
360	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	4		
361	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. Ośrodek Kultury	Przyjaciół Żołnierza	5		
362	Lwówek Śląski	dom mieszkalny z oficyną	Przyjaciół Żołnierza	6		
363	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	8		
364	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Przyjaciół Żołnierza	8		
365	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	10		
366	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	11		
367	Lwówek Śląski	willa	Przyjaciół Żołnierza	12		
368	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy	Przyjaciół Żołnierza	12		
369	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	13		
370	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. budynek usługowy	Przyjaciół Żołnierza	14		
371	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	15		
372	Lwówek Śląski	willa	Przyjaciół Żołnierza	16a		
373	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	17		
374	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	19		
375	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Przyjaciół Żołnierza	23		
376	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Pszczela	2		
377	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Reymonta	2		
378	Lwówek Śląski	młyn wodny, ob. dom mieszkalny	Rybna	15		
379	Lwówek Śląski	wieża ciśnień	Rzeczna			
380	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	2		
381	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	4		
382	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	6		
383	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	8		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
384	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	10		
385	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	12		
386	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	14		
387	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	36		
388	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	38		
389	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	40		
390	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sienkiewicza	42		
391	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sikorskiego	4		
392	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sikorskiego	6		
393	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Sikorskiego	8		
394	Lwówek Śląski	park miejski	Sikorskiego			
395	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Stogryna	1-3		
396	Lwówek Śląski	kościół ewangelicki, ob. kościół zielonoświątkowy	Stogryna	dz. nr 281/2		
397	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Stogryna	5		
398	Lwówek Śląski	kościół pw. św. Franciszka z Asyżu	Szkolna	1	1963	28.06.1971
399	Lwówek Śląski	klasztor Ojców Franciszkanów w zespole	Szkolna	1	1963	28.06.1971
400	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szkolna	3		
401	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szkolna	4		
402	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szpitalna	1	1965	09.09.1971
403	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Szpitalna	3	1965	09.09.1971
404	Lwówek Śląski	dawne koszary, ob. Starostwo Powiatowe	Szpitalna	4		
405	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Tarnopolska	1		
406	Lwówek Śląski	budynek ze świetlica wiejską, obecnie gospodarczy	Tarnopolska	przy nr 1, dz. nr 332/5		
407	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Tęczowa	1		
408	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. budynek biurowo- usługowy	Traugutta	1		
409	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Traugutta	4		
410	Lwówek Śląski	słodownia, suszarnia w zespole browaru, ob. nieużytkowane	Traugutta	przy nr 4, dz. nr 236	A/6101	30.11.2018
411	Lwówek Śląski	budynek produkcyjny browaru	Traugutta	7		
412	Lwówek Śląski	dom mieszkalny, ob. Muzeum Browarnictwa Dolnośląskiego	Traugutta	7		
413	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Traugutta	9		
414	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Traugutta	13		
415	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Traugutta	15		
416	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Traugutta	17		
417	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy przy murach	Traugutta			
418	Lwówek Śląski	budynek mieszkalno- gospodarczy, ob. mieszkalny z garażem	Wąska	1		
419	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wąska	2		
420	Lwówek Śląski	szkoła, ob. dom mieszkalny	Wąska	13		
421	Lwówek Śląski	szkoła, ob. dom mieszkalny	Wąska	15		
422	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-	Widnica	1		

MIASTO LWÓWEK ŚLĄSKI						
LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
		gospodarczy				
423	Lwówek Śląski	budynek mieszkalno-gospodarczy, ob. mieszkalny z garażem	Widnica	2		
424	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Widnica	5		
425	Lwówek Śląski	budynek przemysłowy	Widokowa	2		
426	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Widokowa	3		
427	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Widokowa	13		
428	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Widokowa	19		
429	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Widokowa	33		
430	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy w zespole	Widokowa	33		
431	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Widokowa	33		
432	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wiejska	4		
433	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wiejska	6		
434	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wiejska	8		
435	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wiejska	10		
436	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Wiejska	12		
437	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zamkowa	2		
438	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zamkowa	1		
439	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	1		
440	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	2		
441	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	4		
442	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Złotoryjska	4		
443	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	7		
444	Lwówek Śląski	stodoła w zespole	Złotoryjska	7		
445	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	8		
446	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	12		
447	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	13		
448	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	14		
449	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	15		
450	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	18		
451	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	20		
452	Lwówek Śląski	dom mieszkalno-gospodarczy	Złotoryjska	27		
453	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	33		
454	Lwówek Śląski	budynek gospodarczy	Złotoryjska	33		
455	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	34		
456	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	36		
457	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	38		
458	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Złotoryjska	40		
459	Lwówek Śląski	most drogowy na Bobrze	Złotoryjska		A/5885	02.08.2013
460	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	8		
461	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	10		
462	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	15		
463	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	17		
464	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	18		
465	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	19		
466	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	29		
467	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Zwycięzców	31		
468	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Żwirki i Wigury	1-3		
469	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Żwirki i Wigury	5-7		
470	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Żwirki i Wigury	9-11		
471	Lwówek Śląski	dom mieszkalny	Żwirki i Wigury	13		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
1	Bielanka	kościół filialny pw. św. Anny	dz. nr 150	1515	31.01.66
2	Bielanka	cmentarz przykościelny	dz. nr 150		
3	Bielanka	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	dz. nr 158		
4	Bielanka	dom mieszkalny	8		
5	Bielanka	dom mieszkalny	10		
6	Bielanka	dom mieszkalny	16		
7	Bielanka	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	18		
8	Bielanka	dom mieszkalny, ob. budynek gospodarczy	20		
9	Bielanka	dom mieszkalno - gospodarczy	22		
10	Bielanka	karczma sądowa, zajazd „Pod trzema lipami”, ob. budynek mieszkalny	24		
11	Bielanka	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
12	Bielanka	dom mieszkalno - gospodarczy	38		
13	Bielanka	dom mieszkalno - gospodarczy	40		
14	Bielanka	budynek gospodarczy	40		
15	Brunów	zespół pałacowo - folwarczny	27		
16	Brunów	pałac w zespole pałacowo - folwarcznym, ob. hotel	27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
17	Brunów	oficyna w zespole pałacowo - folwarcznym, ob. hotel	27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
18	Brunów	pawilon ogrodowy w zespole pałacowo - folwarcznym	27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
19	Brunów	stajnia i wozownia w zespole pałacowo - folwarcznym, ob. hotel i sala balowa	27	A/5386/486/J/1-5	14.01.77
20	Brunów	park w zespole pałacowo - folwarcznym	27	A/5385/487/J	14.01.77
21	Brunów	kordegarda w zespole pałacowo - folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	26		
22	Brunów	zabudowania folwarczne w zespole pałacowo - folwarcznym, ob. budynek mieszkalno-inwentarski	25		
23	Brunów	mauzoleum von Cottenów w zespole pałacowo - folwarcznym	dz. nr 198/1	A/5876	03.07.13
24	Brunów	brama z murem w zespole pałacowo - folwarcznym	27		
25	Brunów	most drogowy na Bobrze	dz. nr 59/9		
26	Brunów	dom mieszkalno-gospodarczy	1		
27	Brunów	dom mieszkalny	2		
28	Brunów	dom mieszkalny	6		
29	Brunów	zespół młyński	7		
30	Brunów	spichlerz i dom mieszkalny w zespole młyńskim, ob. agroturystyka	7		
31	Brunów	młyn wodny w zespole młyńskim, ob. nieużytkowany	7		
32	Brunów	mała elektrownia wodna w zespole młyńskim	7		
33	Brunów	dom mieszkalno - gospodarczy	9		
34	Brunów	budynek gospodarczy	dz. nr 21/1		
35	Brunów	dom mieszkalny	11		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
36	Brunów	dom mieszkalny	12		
37	Brunów	dom mieszkalno - gospodarczy	13		
38	Brunów	dom mieszkalno - gospodarczy	14		
39	Brunów	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
40	Brunów	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
41	Brunów	dom mieszkalny	17		
42	Brunów	dom mieszkalny	18		
43	Brunów	dom mieszkalno-gospodarczy	19		
44	Brunów	dom mieszkalny	20		
45	Brunów	budynek gospodarczy, ob. restauracja	21A		
46	Brunów	dom mieszkalny	22		
47	Brunów	dom mieszkalny	23		
48	Brunów	dom mieszkalny	28		
49	Brunów	budynek gospodarczy	28		
50	Brunów	budynek mieszkalno-gospodarczy	30		
51	Brunów	dom mieszkalny	31		
52	Brunów	dom mieszkalny	32		
53	Brunów	budynki gospodarcze	32		
54	Chmielno	zespół kościelny	dz. nr 862, 883		
55	Chmielno	kościół filialny pw. NMP w zespole	dz. nr 862	A/2037/1131	21.09.64
56	Chmielno	cmentarz przykościelny w zespole kościelnym	dz. nr 862		
57	Chmielno	cmentarz ewangelicki, ob. parafialny w zespole kościelnym	dz. nr 883		
58	Chmielno	kaplica cmentarna w zespole kościelnym	dz. nr 883		
59	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	9		
60	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
61	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
62	Chmielno	stodoła w zespole	16	-	-
63	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	17		
64	Chmielno	dom mieszkalny	19		
65	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	20		
66	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	21		
67	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
68	Chmielno	dom mieszkalny	31		
69	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
70	Chmielno	dom mieszkalny	34		
71	Chmielno	dom mieszkalny	37		
72	Chmielno	budynek gospodarczy	37		
73	Chmielno	budynek gospodarczy	37		
74	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	39		
75	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	42		
76	Chmielno	dom mieszkalno - usługowy	43-49		
77	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	48		
78	Chmielno	dom mieszkalny, biblioteka	50		
79	Chmielno	dom mieszkalny	51		
80	Chmielno	dom mieszkalny	52		
81	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	53		
82	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
83	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	56		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
84	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	58		
85	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	59		
86	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	61		
87	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	67		
88	Chmielno	stodoła	67		
89	Chmielno	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. mieszkalno-usługowy i świetlica wiejska	63b		
90	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	63		
91	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	64		
92	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	76		
93	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	80		
94	Chmielno	dom mieszkalny	82		
95	Chmielno	dom mieszkalny	84		
96	Chmielno	budynki gospodarcze	84		
97	Chmielno	dom mieszkalno - gospodarczy	86		
98	Chmielno	budynek gospodarczy	87		
99	Chmielno	dom mieszkalny	87		
100	Dębowy Gaj	kaplica grobowa, ob. kościół filialny pw. św. Maksymiliana Kolbe	dz. nr 100/2	954/J	17.10.89
101	Dębowy Gaj	zespół pałacowy			
102	Dębowy Gaj	pałac (ruina) w zespole pałacowym	dz. nr 100/22	272	11.05.51
103	Dębowy Gaj	oficyna (ruina) w zespole pałacowym	dz. nr 100/23	A/5694/614/J	28.02.80
104	Dębowy Gaj	obora, ob. magazyn w zespole pałacowym	15		
105	Dębowy Gaj	karczma sądowa, rządcówka, ob. dom mieszkalny w zespole pałacowym	15		
106	Dębowy Gaj	dwojak, ob. dom mieszkalny (ruina) w zespole pałacowym	14	-	-
107	Dębowy Gaj	chlewnia (ruina) w zespole pałacowym	14	-	-
108	Dębowy Gaj	park w zespole pałacowym		A/5673/682/J	12.06.81
109	Dębowy Gaj	zespół młyński	1-2		
110	Dębowy Gaj	młyn wodny w zespole młyńskim, ob. elektrownia wodna „Młynówka”	2		
111	Dębowy Gaj	stodoła w zespole młyńskim, ob. magazyn	2		
112	Dębowy Gaj	dom mieszkalny w zespole młyńskim	1		
113	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	3		
114	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	4		
115	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	5		
116	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	8		
117	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	9		
118	Dębowy Gaj	dom mieszkalno - gospodarczy	21		
119	Dębowy Gaj	szkoła ewangelicka, ob. dom mieszkalny	22		
120	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	23	A/5787	10.02.12
121	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	26		
122	Dębowy Gaj	dom mieszkalno - gospodarczy	27		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
123	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	32		
124	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	33		
125	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	35		
126	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	36		
127	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	37		
128	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	38		
129	Dębowy Gaj	budynek gospodarczy	38		
130	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	39		
131	Dębowy Gaj	dom mieszkalny	40		
132	Dębowy Gaj	budynek gospodarczy	40		
133	Dłużec	kościół katolicki pw. św. Jadwigi	dz. nr 147	1517	31.01.66
134	Dłużec	cmentarz przykościelny	dz. nr 147		
135	Dłużec	dom mieszkalny	17	-	-
136	Dłużec	dom mieszkalny	54		
137	Dłużec	dom mieszkalny	69		
138	Dworek	zespół folwarczny	9		
139	Dworek	dom mieszkalny w zespole folwarcznym	9		
140	Dworek	stodoła w zespole folwarcznym	9		
141	Dworek	oficyna w zespole folwarcznym, ob. budynek mieszkalno-gospodarczy	9		
142	Dworek	obora w zespole folwarcznym	9		
143	Dworek	stodoła w zespole folwarcznym	9		
144	Dworek	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
145	Dworek	budynek gospodarczy	4		
146	Dworek	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
147	Dworek	budynek gospodarczy	6		
148	Dworek	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	7		
149	Dworek	budynek gospodarczy	7		
150	Dworek	dom mieszkalno - gospodarczy	13		
151	Dworek	dom mieszkalno - gospodarczy	14		
152	Dworek	dom mieszkalny	18		
153	Gaszów	cmentarz ewangelicki	dz. nr 81		
154	Gaszów	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	10		
155	Gaszów	dom mieszkalno - gospodarczy	11		
156	Gaszów	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
157	Gaszów	dom mieszkalno - gospodarczy	19		
158	Gaszów	dom mieszkalno - gospodarczy	28-29		
159	Gaszów	obora, ob. stodoła	28-29		
160	Gaszów	stodoła	28-29		
161	Gaszów	stajnia i wozownia	28-29		
162	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
163	Górczyca	gospoda, ob. dom mieszkalno - gospodarczy	3		
164	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
165	Górczyca	budynek gospodarczy	4		
166	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
167	Górczyca	stodoła	6		
168	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. budynek gospodarczy	7		
169	Górczyca	budynek gospodarczy-stodoła	7		
170	Górczyca	dom mieszkalny	9		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
171	Górczyca	dom mieszkalny	11		
172	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
173	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	18		
174	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	21		
175	Górczyca	dom mieszkalno - gospodarczy	41		
176	Górczyca	dom mieszkalno – gospodarczy, ob. dom mieszkalny	23		
177	Górczyca	zespół folwarczny	29		
178	Górczyca	budynek administracyjny w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny	29		
179	Górczyca	obora i chlewnia w zespole folwarcznym, ob. budynek inwentarski	29		
180	Górczyca	stodoła w zespole folwarcznym	29		
181	Górczyca	oficyna mieszkalno-gospodarcza w zespole folwarcznym, ob. budynek gospodarczy	29		
182	Górczyca	zbiornik na zborze w zespole folwarcznym	29		
183	Górczyca	karczma sądowa, ob. dom mieszkalny z kaplicą	31		
184	Górczyca	dom mieszkalny	36		
185	Górczyca	dom mieszkalny	39		
186	Gradówek	stacja transformatorowa	dz. nr 112		
187	Gradówek	gospoda, ob. dom mieszkalny i sklep	55		
188	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
189	Gradówek	dom mieszkalny ze stodołą	9		
190	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	14		
191	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
192	Gradówek	chlew, ob. budynek gospodarczy	16		
193	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	24		
194	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	44		
195	Gradówek	dom mieszkalny	46		
196	Gradówek	dom mieszkalno - gospodarczy	48		
197	Gradówek	dom mieszkalny	52		
198	Gradówek	dom mieszkalny	53		
199	Gradówek	Zajazd, ob. dom mieszkalny i świetlica wiejska	67		
200	Kotliska	kościół ewangelicki, ob katolicki pw. MB Śnieżnej	dz. nr 276/2	A/1134	03.03.09
201	Kotliska	cmentarz ewangelicki	dz. nr 462	160/A/03	13.06.03
202	Kotliska	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	dz. nr 559	A/2035/1133	21.09.64
203	Kotliska	cmentarz przykościelny	dz. nr 559	A/2036/1065/J	08.12.09
204	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	1A		
205	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	7		
206	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	9		
207	Kotliska	dom mieszkalny	10		
208	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	12		
209	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
210	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	19		
211	Kotliska	dom mieszkalny	20		
212	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	24		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
213	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	33		
214	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
215	Kotliska	dom mieszkalny	36		
216	Kotliska	pleania, ob. dom mieszkalny	40		
217	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	46		
218	Kotliska	budynek gospodarczy	46		
219	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
220	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	72		
221	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy, ob.dom mieszkalny	73		
222	Kotliska	dom mieszkalno - gospodarczy	74		
223	Mojesz	dom mieszkalny	1		
224	Mojesz	dom mieszkalny	2		
225	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy	3		
226	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
227	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	9		
228	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
229	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	11		
230	Mojesz	dom mieszkalny	13-13A		
231	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
232	Mojesz	dom mieszkalny	21		
233	Mojesz	budynek gospodarczy	20J		
234	Mojesz	dom mieszkalny, ob. świetlica wiejska	24		
235	Mojesz	dom mieszkalny	28		
236	Mojesz	dom mieszkalno - gospodarczy	29		
237	Mojesz	dom mieszkalny	31		
238	Mojesz	dom mieszkalno-gospodarczy	34		
239	Mojesz	dom mieszkalno-gospodarczy	38		
240	Mojesz	dom mieszkalny	39		
241	Nagórze	pałac	dz. nr 803/1	A/5764/1107/J	07.08.92
242	Nagórze	park pałacowy	dz. nr 197/1		
243	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy	1		
244	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	3		
245	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
246	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny z garażem	6		
247	Nagórze	dom mieszkalny	7		
248	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy	8		
249	Nagórze	dom mieszkalny	9		
250	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy	11		
251	Nagórze	dom mieszkalno - gospodarczy	19		
252	Niwnice	kościół filialny pw. św. Jadwigi	dz. nr 337	876/J	09.01.86
253	Niwnice	cmntarz przykościelny	dz. nr 337	1066/J	08.12.90
254	Niwnice	cmntarz parafialny	dz. nr 355		
255	Niwnice	cmntarz ewangelicki	dz. nr 380		
256	Niwnice	cmntarz ewangelicki	dz. nr 1222		
257	Niwnice	zespół dworski	dz. nr 401, 401/2, 403/1, 403/2, 403/3, 404, 405, 406/1		
258	Niwnice	dwór - ruina w zespole	dz. nr 404	A/5690/621/J	03.04.80

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
259	Niwnice	obora - spichlerz w zespole dworskim	dz. nr 403/1	355/A/1-3/04	16.09.04
260	Niwnice	most nad fosą w zespole dworskim	dz. nr 403/1, 403/3, 404	355/A/1-3/04	16.09.04
261	Niwnice	park dworski w zespole	dz. nr 401, 401/2, 403/1, 403/2, 403/3, 404, 405, 406/1	355/A/1-3/04	16.09.04
262	Niwnice	pałac, ob. biblioteka	149	A/5755/1128/J	16.03.93
263	Niwnice	park pałacowy	149	A/5675/679/J	12.06.81
264	Niwnice	budynek mieszkalny, tzw. Lipowy Dwór	146	A/5935	14.08.14
265	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
266	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
267	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	5		
268	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
269	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	7		
270	Niwnice	dom mieszkalny	9		
271	Niwnice	budynek gospodarczy	9		
272	Niwnice	dom mieszkalny	10		
273	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	11		
274	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	13		
275	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	18		
276	Niwnice	dom mieszkalny	19		
277	Niwnice	dom mieszkalny	20		
278	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	21		
279	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	22		
280	Niwnice	dom mieszkalny	24		
281	Niwnice	dom mieszkalny	25		
282	Niwnice	dom mieszkalny	26		
283	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
284	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	31		
285	Niwnice	budynek gospodarczy	31		
286	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
287	Niwnice	dom mieszkalny	33		
288	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
289	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	38		
290	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	40		
291	Niwnice	stodoła	41		
292	Niwnice	dom mieszkalny	42		
293	Niwnice	dom mieszkalny	43		
294	Niwnice	stodoła	43		
295	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	44		
296	Niwnice	dom mieszkalny	45		
297	Niwnice	stodoła	45		
298	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
299	Niwnice	budynek gospodarczy	47		
300	Niwnice	budynek gospodarczy	47		
301	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	49		
302	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	50		
303	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	51		
304	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	52		
305	Niwnice	budynek gospodarczy	52		
306	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
307	Niwnice	dom mieszkalny	55		
308	Niwnice	budynek gospodarczy	55		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
309	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy	56		
310	Niwnice	budynek gospodarczy	56		
311	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy	57		
312	Niwnice	budynek gospodarczy, ob. dom mieszkalny	58		
313	Niwnice	dom mieszkalny	59		
314	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy	60		
315	Niwnice	budynek gospodarczy	60		
316	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy	61		
317	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. dom mieszkalny	62		
318	Niwnice	dom mieszkalny	63		
319	Niwnice	budynek gospodarczy	63		
320	Niwnice	dom mieszkalno-gospodarczy	64		
321	Niwnice	budynek gospodarczy	64		
322	Niwnice	budynek gospodarczy	64		
323	Niwnice	budynek gospodarczy - wolarnia	64		
324	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	66		
325	Niwnice	budynek gospodarczy	66		
326	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	68		
327	Niwnice	budynek gospodarczy	68		
328	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	71		
329	Niwnice	budynek gospodarczy	71		
330	Niwnice	budynek gospodarczy	71		
331	Niwnice	budynek gospodarczy	71		
332	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	72		
333	Niwnice	dom mieszkalny	77		
334	Niwnice	dom mieszkalny	78		
335	Niwnice	dom mieszkalny	79		
336	Niwnice	dom mieszkalny	81		
337	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	83		
338	Niwnice	budynek gospodarczy	83		
339	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	84		
340	Niwnice	dom mieszkalny	86		
341	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	87		
342	Niwnice	dom mieszkalny	88		
343	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	90		
344	Niwnice	dom mieszkalny	92		
345	Niwnice	budynek gospodarczy	92		
346	Niwnice	dom mieszkalny	93		
347	Niwnice	dom mieszkalny	96		
348	Niwnice	dom mieszkalny i świetlica wiejska	97		
349	Niwnice	dom mieszkalny	98		
350	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	99		
351	Niwnice	dom mieszkalny	100		
352	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	105		
353	Niwnice	dom mieszkalny	106		
354	Niwnice	dom mieszkalny	116		
355	Niwnice	zespół folwarczny	dz. nr 485-5		
356	Niwnice	oficyna mieszkalna w zespole folwarcznym	dz. nr 485-5		
357	Niwnice	obora w zespole folwarcznym	dz. nr 485-5		
358	Niwnice	stodoła w zespole folwarcznym	dz. nr 485-5		
359	Niwnice	owczarnia w zespole folwarcznym	dz. nr 485-5		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTEKÓW	DATA
360	Niwnice	stodoła w zespole folwarcznym	dz. nr 485-5		
361	Niwnice	dom mieszkalny	121		
362	Niwnice	dom mieszkalno - gospodarczy	127		
363	Niwnice	dom mieszkalny	155		
364	Niwnice	dom mieszkalny	156		
365	Niwnice	zespół folwarczy	162-162a		
366	Niwnice	rządówka, ob. dom mieszkalno - gospodarczy w zespole folwarcznym	162		
367	Niwnice	owczarnia z częścią mieszkalną w zespole folwarcznym	162a		
368	Pieszków	dom mieszkalny	1		
369	Pieszków	stodoła I	3		
370	Pieszków	stodoła II	3		
371	Pieszków	dom mieszkalny	14		
372	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy	5		
373	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	6		
374	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
375	Pieszków	dom mieszkalny	18		
376	Pieszków	dom mieszkalny	19		
377	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy	21		
378	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy	22		
379	Pieszków	stodoła	22		
380	Pieszków	dom mieszkalno - gospodarczy	24		
381	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	3		
382	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	13		
383	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	15		
384	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	25		
385	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
386	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	51		
387	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	52		
388	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
389	Płóczki Dolne	dom mieszkalno - gospodarczy	55		
390	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	57		
391	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	60		
392	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	64		
393	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	82		
394	Płóczki Dolne	zespół dworski	74		
395	Płóczki Dolne	dwór w zespole, ob. dom mieszkalny	74		
396	Płóczki Dolne	stajnia, stodoła, obora w zespole dworskim	74		
397	Płóczki Dolne	stajnia, stodoła, obora, spichlerz w zespole dworskim	74		
398	Płóczki Dolne	obora, chlewnia, stodoła w zespole dworskim	74		
399	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	76		
400	Płóczki Dolne	dom mieszkalny	79		
401	Płóczki Górne	kościół filialny pw. św. Bartłomieja	dz. nr 458	A/2132/1950	13.03.69
402	Płóczki Górne	wieża kościoła	dz. nr 458		
403	Płóczki Górne	cmentarz przykościelny	dz. nr 458		
404	Płóczki Górne	cmentarz ewangelicki	dz. nr 682		
405	Płóczki Górne	zespół młyński	50		
406	Płóczki Górne	młyn wodny w zespole	50		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
		młyńskim, ob. dom mieszkalny			
407	Płóczki Górne	stodoła w zespole młyńskim	50		
408	Płóczki Górne	budynek gospodarczy w zespole młyńskim, ob. dom mieszkalno-gospodarczy	50		
409	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	5		
410	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
411	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	7		
412	Płóczki Górne	dom mieszkalny	11		
413	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	15	-	-
414	Płóczki Górne	dom mieszkalny	17		
415	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	18		
416	Płóczki Górne	dom mieszkalny	20		
417	Płóczki Górne	dom mieszkalny	26		
418	Płóczki Górne	dom mieszkalny	29		
419	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
420	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	35		
421	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	36		
422	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	37		
423	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	38		
424	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	39		
425	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	44		
426	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	46	A/5864	27.03.2013
427	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	53		
428	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	63		
429	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	64		
430	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	67		
431	Płóczki Górne	dom mieszkalny	68		
432	Płóczki Górne	pastorówka, dom mieszkalny	69		
433	Płóczki Górne	dom mieszkalny	77		
434	Płóczki Górne	dom mieszkalny	78		
435	Płóczki Górne	dom mieszkalny	76		
436	Płóczki Górne	dom mieszkalny	83		
437	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	85		
438	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	88		
439	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	93		
440	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	97		
441	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	102		
442	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	103		
443	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	120		
444	Płóczki Górne	dom mieszkalny	130		
445	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	137		
446	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	139		
447	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	140		
448	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. świetlica wiejska	92		
449	Płóczki Górne	dom mieszkalny	143		
450	Płóczki Górne	dom mieszkalno - gospodarczy	145		
451	Radłówka	zamek - ruina	dz. nr 143	960	13.11.61
452	Radłówka	dom mieszkalny	1		
453	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
454	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	3		
455	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
456	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	5		
457	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
458	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	7		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
459	Radłówka	dom mieszkalny, ob. budynek nieużytkowany	7		
460	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
461	Radłówka	dom mieszkalny	11		
462	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	12		
463	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	13		
464	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	14		
465	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
466	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
467	Radłówka	dom mieszkalny	18		
468	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	26		
469	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	27		
470	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
471	Radłówka	dom mieszkalny	29		
472	Radłówka	dom mieszkalny	30		
473	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	31		
474	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
475	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	33		
476	Radłówka	dom mieszkalny	34		
477	Radłówka	dom mieszkalny	35		
478	Radłówka	dom mieszkalny	36		
479	Radłówka	dom mieszkalny	37		
480	Radłówka	stodoła	37		
481	Radłówka	dom mieszkalny	38		
482	Radłówka	szkoła ob. dom mieszkalny i świetlica wiejska	39		
483	Radłówka	dom mieszkalny	40		
484	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	43		
485	Radłówka	stodoła	43		
486	Radłówka	stodoła	43		
487	Radłówka	dom mieszkalny	46		
488	Radłówka	dom mieszkalny	47		
489	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	48		
490	Radłówka	dom mieszkalny	49		
491	Radłówka	budynki gospodarcze	49		
492	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	50		
493	Radłówka	stodoła	50		
494	Radłówka	stodoła	52		
495	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	55		
496	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	59		
497	Radłówka	dom mieszkalno - gospodarczy	63		
498	Radłówka	dom mieszkalny	65		
499	Radłówka	dom mieszkalny	66		
500	Radłówka	stodoła	66		
501	Radłówka	dom mieszkalny	67		
502	Radłówka	dom mieszkalny	71		
503	Radłówka	stodoła	71		
504	Radłówka	stodoła	przy 17, dz. nr 275/1		
505	Radłówka	wozownia	przy nr 39, dz. nr 600		
506	Radłówka	stacja transformatorowa	przy nr 40A, dz. nr 286		
507	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	3		
508	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy,	6		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
		ob. dom mieszkalny			
509	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	9		
510	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
511	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	18		
512	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	19		
513	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	24		
514	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	27		
515	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	29		
516	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	32		
517	Rakowice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	36		
518	Rakowice Małe	dom mieszkalny	37		
519	Rakowice Małe	dom mieszkalny	39		
520	Rakowice Małe	dom mieszkalny	43		
521	Rakowice Wielkie	park pałacowy	4		
522	Rakowice Wielkie	wieża mieszkalna	przy nr 16A, dz. nr 100/87	965	13.11.61
523	Rakowice Wielkie	wieża mieszkalna	przy nr 9, dz. nr 300/15	964	13.11.61
524	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	2		
525	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
526	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	11		
527	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
528	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	18		
529	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	19-19A		
530	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	22		
531	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny i kaplica rzymskokatolicka pw. bł. Anieli Salawy	25		
532	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	29		
533	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	31		
534	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
535	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	36-36C		
536	Rakowice Wielkie	dom mieszkalny	43		
537	Rakowice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	45		
538	Skała	zespół pałacowy			
539	Skała	pałac w zespole	dz. nr 252/39	273	11.05.51
540	Skała	oficyna pałacowa ze stajnią i wozownią w zespole pałacowym, ob. dom mieszkalny	nr działki 253/1, 253/2		
541	Skała	grota – loża masońska w zespole pałacowym	dz. nr 268		
542	Skała	park w zespole pałacowym	dz. nr 252/39	A/5676/676/J	12.06.81
543	Skała	ogrodzenie parku w zespole pałacowym	dz. nr 73/8, 252/39		
544	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy	4		
545	Skała	stodoła	5		
546	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy	8		
547	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy	9		
548	Skała	obora, budynek gospodarczy w zespole pałacowym	11		
549	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
550	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
551	Skała	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	17		
552	Skała	dom mieszkalny	23A		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
553	Skąła	dom mieszkalno - gospodarczy	27		
554	Skąła	dom mieszkalny	33		
555	Skorzynice	dworzec, ob. obiekt nieużytkowany	dz. nr 805		
556	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
557	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	dz. nr 143, 144, pomiędzy nr 1 i 5		
558	Skorzynice	dom mieszkalno-gospodarczy	5	A/5658/797/J	18.08.83
559	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
560	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	12		
561	Skorzynice	dom mieszkalny	18		
562	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	20		
563	Skorzynice	dom mieszkalno - inwentarski	26	A/5783/1-2	24.01.12
564	Skorzynice	stodoła	26	A/5783/1-2	24.01.12
565	Skorzynice	otoczenie budynków	26	A/5783/1-2	24.01.12
566	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	27		
567	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	25		
568	Skorzynice	zespół dworski	31		
569	Skorzynice	dwór w zespole dworskim, ob. dom mieszkalny	31		
570	Skorzynice	budynek inwentarski w zespole dworskim	31		
571	Skorzynice	stodoła w zespole dworskim	31		
572	Skorzynice	stodoła z oborą w zespole dworskim	31		
573	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	33		
574	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
575	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	45		
576	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
577	Skorzynice	stodoła	47		
578	Skorzynice	dom mieszkalny	55		
579	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	56		
580	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	64		
581	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	66		
582	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	102		
583	Skorzynice	dom mieszkalno - gospodarczy	112		
584	Sobota	zespół kościelny	dz. nr 109		
585	Sobota	kościół parafialny, pw. św. Piotra i Pawła - ruina	dz. nr 109	A/5622/929/J	14.06.89
586	Sobota	cmentarz przykościelny	dz. nr 109	A/5622/929/J	14.06.89
587	Sobota	klasztór i szpital ss boromeuszek, ob. dom księży michalitów z kaplicą pw. św. Krzyża	11		
588	Sobota	kaplica grobowa	dz. nr 109		
589	Sobota	park pałacowy	dz. nr 281/21	A/5660/794/J	28.07.83
590	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	56		
591	Sobota	kaplica grobowa	w parku, dz. nr 281/21		
592	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	1		
593	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
594	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	4		
595	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	9		
596	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	22		
597	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	21		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
598	Sobota	dom mieszkalno-gospodarczy	23		
599	Sobota	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. dom mieszkalny	28		
600	Sobota	dom mieszkalny	40		
601	Sobota	dom mieszkalny	43		
602	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	44		
603	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
604	Sobota	dom mieszkalno - gospodarczy	48		
605	Sobota	Ewangelicka Szkoła podstawowa, ob. dom mieszkalny	50		
606	Sobota	zespół folwarczny	54a-54b		
607	Sobota	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	54a		
608	Sobota	obora w zespole folwarcznym	54a		
609	Sobota	stodoła w zespole folwarcznym	54a		
610	Sobota	obora z częścią mieszkalną w zespole folwarcznym	54b		
611	Sobota	chlewnia w zespole folwarcznym	54a		
612	Sobota	oficyna mieszkalna w zespole folwarcznym	54a		
613	Sobota	dom mieszkalny	57		
614	Ustronie	dom mieszkalny	3		
615	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	7		
616	Ustronie	dom mieszkalny	8		
617	Ustronie	zajazd, ob.dom mieszkalny	14-14A		
618	Ustronie	dom mieszkalny w zespole folwarcznym	16		
619	Ustronie	obora, chlewnia w zespole folwarcznym	16		
620	Ustronie	zespół folwarczny	16-17-17a		
621	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy w zespole folwarcznym	17		
622	Ustronie	stajnia, obora w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalno-gospodarczy	17a		
623	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	19		
624	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	23		
625	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	25		
626	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
627	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	35		
628	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom	38		
629	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	43		
630	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	45		
631	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
632	Ustronie	dom mieszkalny	53		
633	Ustronie	dom mieszkalny	56		
634	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	57		
635	Ustronie	dom mieszkalno - gospodarczy	60		
636	Ustronie	dom mieszkalny	62		
637	Ustronie	dom mieszkalny, ob. budynek nadleśnictwa	65		
638	Ustronie	dom mieszkalny	66		
639	Włodzice Małe	zespół folwarczny	1-2		
640	Włodzice Małe	oficyna mieszkalna z oborą w	1		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
		zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalno-gospodarczy			
641	Włodzice Małe	rządówka w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny	2		
642	Włodzice Małe	owczarnia w zespole folwarcznym	2		
643	Włodzice Małe	stodoła w zespole folwarcznym	2		
644	Włodzice Małe	dom mieszkalny	3		
645	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	5		
646	Włodzice Małe	stodoła	5		
647	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
648	Włodzice Małe	dom mieszkalny	7		
649	Włodzice Małe	dom mieszkalny	8		
650	Włodzice Małe	stodoła	8		
651	Włodzice Małe	budynek gospodarczy	8		
652	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	9		
653	Włodzice Małe	stodoła	9		
654	Włodzice Małe	dom mieszkalny	10		
655	Włodzice Małe	dom mieszkalny	12		
656	Włodzice Małe	dom mieszkalny	13-13a		
657	Włodzice Małe	dom mieszkalny	15	645/J	04.08.80
658	Włodzice Małe	dom mieszkalny	18		
659	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	22		
660	Włodzice Małe	dom mieszkalny	24		
661	Włodzice Małe	szkoła, ob. dom mieszkalny	25		
662	Włodzice Małe	dom mieszkalny ze stodołą	26		
663	Włodzice Małe	stodoła	26		
664	Włodzice Małe	dom mieszkalny ze stodołą	27		
665	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
666	Włodzice Małe	stodoła	28		
667	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	29		
668	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	30		
669	Włodzice Małe	stodoła, ob. dom mieszkalny	30a		
670	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
671	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	33		
672	Włodzice Małe	stajnia	33		
673	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
674	Włodzice Małe	dom mieszkalny	39		
675	Włodzice Małe	stodoła	39		
676	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	40		
677	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	43		
678	Włodzice Małe	dom mieszkalny	45		
679	Włodzice Małe	zajazd Schwedenhauser, ob. dom mieszkalny	46		
680	Włodzice Małe	budynek gospodarczy	46		
681	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	47		
682	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	48		
683	Włodzice Małe	budynek gospodarczy	48		
684	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	49		
685	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	50		
686	Włodzice Małe	dom mieszkalny	52		
687	Włodzice Małe	stodoła	52		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
688	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	53		
689	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
690	Włodzice Małe	stodoła	54		
691	Włodzice Małe	dom mieszkalny	56		
692	Włodzice Małe	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	57-57A		
693	Włodzice Małe	dom mieszkalny	58		
694	Włodzice Małe	stacja transformatorowa	przy nr 5, dz.112		
695	Włodzice Małe	elektrownia wodna i urządzenia hydrotechniczne	przy nr 14, dz.142, 196/1		
696	Włodzice Wielkie	zespół kościelny	dz. nr 214		
697	Włodzice Wielkie	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w zespole	dz. nr 214	A/2003/1030	18.01.64
698	Włodzice Wielkie	plebania w zespole kościelnym	34		
699	Włodzice Wielkie	kaplica grobowa w zespole kościelnym	dz.214		
700	Włodzice Wielkie	cmentarz przykościelny w zespole kościelnym	dz. 214		
701	Włodzice Wielkie	kościół ewangelicki ob. kościół katolicki pom. pw. MB Królowej Polski	dz. 268	A/6065	09.12.17
702	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. agroturystyka	4		
703	Włodzice Wielkie	stajnia	4		
704	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	6		
705	Włodzice Wielkie	papiernia, ob. dom mieszkalny	7		
706	Włodzice Wielkie	stajnia przy papierni ob. dom mieszkalny	7a		
707	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	9		
708	Włodzice Wielkie	stodoła	9		
709	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	13		
710	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	13		
711	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	15		
712	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	15		
713	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	16		
714	Włodzice Wielkie	stodoła	16		
715	Włodzice Wielkie	obora	16		
716	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno-gospodarczy, ob. dom mieszkalny	17		
717	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	23		
718	Włodzice Wielkie	stodoła	23		
719	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny i sklep	25		
720	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	27		
721	Włodzice Wielkie	zajazd i masarnia ob. dom mieszkalno-gospodarczy	28		
722	Włodzice Wielkie	obora	28		
723	Włodzice Wielkie	zajazd, ob. świetlica	28a		
724	Włodzice Wielkie	szkoła	32		
725	Włodzice Wielkie	pastorówka, ob. dom mieszkalny	33		
726	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno-gospodarczy	36		
727	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	36		
728	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	37		
729	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno-gospodarczy	38		
730	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	38		
731	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	45		
732	Włodzice Wielkie	stodoła	45		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
733	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno-gospodarczy	46		
734	Włodzice Wielkie	stodoła	46		
735	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	47		
736	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	48		
737	Włodzice Wielkie	stodoła	48		
738	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	49		
739	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	50		
740	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	52		
741	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	53		
742	Włodzice Wielkie	stodoła	53		
743	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	53		
744	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	55		
745	Włodzice Wielkie	stodoła	55		
746	Włodzice Wielkie	obora	55		
747	Włodzice Wielkie	spichlerz	55		
748	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	64		
749	Włodzice Wielkie	dom mieszkalno - gospodarczy	76		
750	Włodzice Wielkie	dom mieszkalny	78		
751	Włodzice Wielkie	budynek gospodarczy	78		
752	Włodzice Wielkie	stacja transformatorowa	obok nr 13, dz. 336		
753	Zbylutów	zespół kościelny	dz. nr 443/3, 595, 598		
754	Zbylutów	kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP, ob. MB Szkaplerznej w zespole	dz. nr 595	A/2038/1031	18.01.64
755	Zbylutów	cmentarz przykościelny w zespole kościelnym	dz. nr 595		
756	Zbylutów	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny w zespole kościelnym	dz. nr 443/3		
757	Zbylutów	plebania w zespole kościelnym	128		
758	Zbylutów	budynek gospodarczy w zespole kościelnym	128		
759	Zbylutów	szkoła ewangelicka i pastorówka, ob. szkoła	133		
760	Zbylutów	ośrodek zdrowia	43		
761	Zbylutów	pocztą, ob. dom mieszkalny	122		
762	Zbylutów	zajazd Scholza, dom mieszkalny, ob. świetlica wiejska	127		
763	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	1		
764	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	2		
765	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	11		
766	Zbylutów	dom mieszkalny	17		
767	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	26		
768	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	28		
769	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	31	A/5659/795/J	18.08.83
770	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	32		
771	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	39		
772	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	46		
773	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	50		
774	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	51		
775	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	53B		
776	Zbylutów	budynek gospodarczy	53B		

WSIE Z TERENU GMINY LWÓWEK ŚLĄSKI					
LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	REJESTR ZABYTKÓW	DATA
777	Zbylutów	stodoła	53B		
778	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	54		
779	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	55		
780	Zbylutów	dom mieszkalny	59		
781	Zbylutów	dom mieszkalny	63		
782	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	69		
783	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	72		
784	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	73		
785	Zbylutów	budynek gospodarczy	76		
786	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	76-76B		
787	Zbylutów	budynek gospodarczy	76B		
788	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	83		
789	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	85		
790	Zbylutów	dom mieszkalny	87-87D		
791	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	103		
792	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy ze stodołą	105		
793	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy, ob. dom mieszkalny	112		
794	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	114		
795	Zbylutów	dom mieszkalny	118		
796	Zbylutów	dom mieszkalny	119		
797	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	129		
798	Zbylutów	dom mieszkalny	130		
799	Zbylutów	dom mieszkalno - gospodarczy	125		
800	Żerkowice	kościół filialny, pw. MB Różańcowej	26	A/2173/796/J	18.08.83
801	Żerkowice	cmentarz przykościelny	26		
802	Żerkowice	zespół młyński	40		
803	Żerkowice	młyn wodny w zespole	40		
804	Żerkowice	dom mieszkalny w zespole młyńskim	40		
805	Żerkowice	magazyn I w zespole młyńskim	40		
806	Żerkowice	magazyn II w zespole młyńskim	40		
807	Żerkowice	chlewnia, obora w zespole młyńskim	40		
808	Żerkowice	obora, stajnia w zespole młyńskim	40		
809	Żerkowice	wozownia w zespole młyńskim	40		
810	Żerkowice	stajnia w zespole młyńskim	40		
811	Żerkowice	stodoła w zespole młyńskim	40		
812	Żerkowice	dom mieszkalny	2		
813	Żerkowice	dom mieszkalny	5		
814	Żerkowice	dom mieszkalno - gospodarczy	10		
815	Żerkowice	dom mieszkalno - gospodarczy	17		
816	Żerkowice	dom mieszkalno - gospodarczy	20		
817	Żerkowice	gospoda, ob. dom mieszkalny	21		
818	Żerkowice	gospoda, ob. dom mieszkalny	29B-30		
819	Żerkowice	dom mieszkalny	31		
820	Żerkowice	dom mieszkalno - gospodarczy	34		
821	Żerkowice	dom mieszkalny	36		
822	Żerkowice	dom mieszkalno - gospodarczy	42		

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Lwówek Śląski

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE
1	Kotliska	78-14	1	53
2	Kotliska	78-14	2	5
3	Kotliska	78-14	3	6
4	Kotliska	78-14	4	7
5	Kotliska	78-14	5	8
6	Kotliska	78-14	6	9
7	Kotliska	78-14	7	10
8	Kotliska	78-14	8	11
9	Kotliska	78-14	9	12
10	Kotliska	78-14	10	13
11	Kotliska	78-14	11	14
12	Kotliska	78-14	12	15
13	Kotliska	78-14	13	16
14	Kotliska	78-14	14	17
15	Kotliska	78-14	15	18
16	Kotliska	78-14	16	19
17	Kotliska	78-14	17	54
18	Kotliska	78-14	19	56
19	Kotliska	78-14	38	55
20	Rakowice Małe	78-14	1	1
21	Rakowice Małe	78-14	2	2
22	Rakowice Małe	78-14	3	3
23	Rakowice Małe	78-14	4	4
24	Rakowice Małe	78-14	5	20
25	Rakowice Małe	78-14	6	21
26	Włodzice Małe	78-14	1	22
27	Włodzice Małe	78-14	2	23
28	Włodzice Małe	78-14	3	25
29	Włodzice Małe	78-14	4	26
30	Włodzice Wielkie	78-14	1	27
31	Włodzice Wielkie	78-14	2	28
32	Włodzice Wielkie	78-14	3	29
33	Włodzice Wielkie	78-14	4	30
34	Włodzice Wielkie	78-14	5	31
35	Włodzice Wielkie	78-14	6	32
36	Włodzice Wielkie	78-14	7	33
37	Włodzice Wielkie	78-14	8	34
38	Włodzice Wielkie	78-14	9	35
39	Włodzice Wielkie	78-14	10	36
40	Włodzice Wielkie	78-14	11	37
41	Włodzice Wielkie	78-14	12	38
42	Włodzice Wielkie	78-14	13	39
43	Włodzice Wielkie	78-14	14	40

44	Włodzice Wielkie	78-14	15	41
45	Włodzice Wielkie	78-14	16	42
46	Włodzice Wielkie	78-14	17	43
47	Włodzice Wielkie	78-14	18	44
48	Włodzice Wielkie	78-14	19	45
49	Włodzice Wielkie	78-14	20	46
50	Włodzice Wielkie	78-14	21	57
51	Gaszów	78-15	1	1
52	Gaszów	78-15	2	2
53	Gaszów	78-15	3	3
54	Gaszów	78-15	4	4
55	Gaszów	78-15	5	5
56	Gaszów	78-15	6	6
57	Gaszów	78-15	7	7
58	Gaszów	78-15	8	8
59	Gaszów	78-15	9	9
60	Gaszów	78-15	10	10
61	Gaszów	78-15	11	11
62	Gaszów	78-15	12	12
63	Skała	78-15	1	13
64	Skała	78-15	2	14
65	Skała	78-15	3	15
66	Skała	78-15	4	16
67	Skała	78-15	5	17
68	Skała	78-15	6	18
69	Skała	78-15	7	19
70	Skała	78-15	8	20
71	Skała	78-15	9	21
72	Skała	78-15	10	22
73	Skała	78-15	11	23
74	Ustronie	78-15	1	26
75	Ustronie	78-15	1	45
76	Ustronie	78-15	2	27
77	Ustronie	78-15	3	28
78	Ustronie	78-15	4	29
79	Ustronie	78-15	5	30
80	Ustronie	78-15	6	31
81	Ustronie	78-15	7	32
82	Ustronie	78-15	8	33
83	Ustronie	78-15	9	34
84	Ustronie	78-15	10	35
85	Ustronie	78-15	11	36
86	Ustronie	78-15	12	37
87	Ustronie	78-15	13	38
88	Ustronie	78-15	14	39
89	Ustronie	78-15	15	40
90	Ustronie	78-15	16	41

91	Ustronie	78-15	17	42
92	Ustronie	78-15	18	43
93	Zbylutów	78-15	5	44
94	Żerkowice	78-15	3	63
95	Żerkowice	78-15	4	60
96	Żerkowice	78-15	5	61
97	Żerkowice	78-15	6	62
98	Niwnice	79-14	1	3
99	Niwnice	79-14	2	4
100	Niwnice	79-14	3	5
101	Niwnice	79-14	4	6
102	Niwnice	79-14	5	7
103	Niwnice	79-14	6	8
104	Niwnice	79-14	7	9
105	Niwnice	79-14	8	10
106	Niwnice	79-14	9	17
107	Niwnice	79-14	10	18
108	Płóczki Dolne	79-14	1	1
109	Radłówka	79-14	1	11
110	Radłówka	79-14	2	13
111	Radłówka	79-14	3	12
112	Radłówka	79-14	4	2
113	Rakowice Wielkie	79-14	1	14
114	Rakowice Wielkie	79-14	2	15
115	Rakowice Wielkie	79-14	3	16
116	Rakowice Wielkie	79-14	6	19
117	Brunów	79-15	1	13
118	Brunów	79-15	2	14
119	Brunów	79-15	3	15
120	Brunów	79-15	4	16
121	Chmielno	79-15	1	11
122	Chmielno	79-15	2	10
123	Chmielno	79-15	3	9
124	Chmielno	79-15	4	8
125	Chmielno	79-15	5	7
126	Chmielno	79-15	6	6
127	Chmielno	79-15	7	5
128	Chmielno	79-15	8	12
129	Dworek	79-15	1	17
130	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	1	21
131	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	2	1

132	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	3	22
133	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	4	20
134	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	5	19
135	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	6	18
136	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	7	28
137	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	8	29
138	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	9	27
139	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	10	26
140	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	11	25
141	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	12	24
142	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	13	23
143	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	14	30
144	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	17	60
145	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	18	61
146	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	19	62
147	Lwówek Śląski (Płakowice)	79-15	20	63
148	Lwówek Śląski	79-15	1	37
149	Lwówek Śląski	79-15	2	38
150	Lwówek Śląski	79-15	3	39
151	Lwówek Śląski	79-15	4	40
152	Lwówek Śląski	79-15	5	42
153	Lwówek Śląski	79-15	6	43
154	Lwówek Śląski	79-15	7	44
155	Lwówek Śląski	79-15	8	36
156	Lwówek Śląski	79-15	9	35
157	Lwówek Śląski	79-15	10	41
158	Lwówek Śląski	79-15	11	33
159	Lwówek Śląski	79-15	12	32
160	Lwówek Śląski	79-15	13	34
161	Lwówek Śląski	79-15	14	31
162	Lwówek Śląski	79-15	15	58

163	Lwówek Śląski	79-15	18	46
164	Lwówek Śląski	79-15	19	47
165	Lwówek Śląski	79-15	20	48
166	Lwówek Śląski	79-15	21	49
167	Lwówek Śląski	79-15	22	50
168	Lwówek Śląski	79-15	23	51
169	Lwówek Śląski	79-15	24	57
170	Rakowice Wielkie	79-15	4	52
171	Rakowice Wielkie	79-15	5	53
172	Rakowice Wielkie	79-15	7	64
173	Rakowice Wielkie	79-15	8	65
174	Rakowice Wielkie	79-15	9	66
175	Rakowice Wielkie	79-15	10	67
176	Rakowice Wielkie	79-15	11	68
177	Rakowice Wielkie	79-15	12	69
178	Rakowice Wielkie	79-15	13	70
179	Rakowice Wielkie	79-15	14	71
180	Rakowice Wielkie	79-15	15	72
181	Zbylutów	79-15	1	4
182	Zbylutów	79-15	2	2
183	Zbylutów	79-15	3	3
184	Zbylutów	79-15	4	56
185	Żerkowice	79-15	2	55
186	Żerkowice	79-15	3	54
187	Bielanka	79-16	1	17
188	Bielanka	79-16	2	18
189	Bielanka	79-16	3	19
190	Bielanka	79-16	4	20
191	Bielanka	79-16	5	21
192	Bielanka	79-16	6	22
193	Bielanka	79-16	7	23
194	Bielanka	79-16	8	24
195	Bielanka	79-16	9	25
196	Bielanka	79-16	10	26
197	Bielanka	79-16	11	27
198	Bielanka	79-16	12	28

199	Pieszków	79-16	1	29
200	Pieszków	79-16	2	30
201	Pieszków	79-16	3	31
202	Skorzynice	79-16	1	32
203	Skorzynice	79-16	2	33
204	Skorzynice	79-16	3	34
205	Skorzynice	79-16	4	35
206	Skorzynice	79-16	5	36
207	Skorzynice	79-16	6	37
208	Skorzynice	79-16	7	38
209	Gradówek	80-14	1	1
210	Gradówek	80-14	2	2
211	Gradówek	80-14	3	3
212	Gradówek	80-14	4	4
213	Gradówek	80-14	5	5
214	Płóczki Dolne	80-14	2	6
215	Płóczki Dolne	80-14	3	7
216	Płóczki Dolne	80-14	4	8
217	Płóczki Dolne	80-14	5	9
218	Płóczki Dolne	80-14	6	10
219	Płóczki Górne	80-14	1	11
220	Płóczki Górne	80-14	2	12
221	Płóczki Górne	80-14	3	13
222	Płóczki Górne	80-14	4	14
223	Płóczki Górne	80-14	5	15
224	Płóczki Górne	80-14	6	16
225	Płóczki Górne	80-14	7	17
226	Dębowy Gaj	80-15	1	7
227	Dębowy Gaj	80-15	2	8
228	Dębowy Gaj	80-15	3	9
229	Dębowy Gaj	80-15	4	16
230	Dębowy Gaj	80-15	5	17
231	Dębowy Gaj	80-15	6	23
232	Dębowy Gaj	80-15	7	24
233	Dębowy Gaj	80-15	8	25
234	Dębowy Gaj	80-15	9	26
235	Dębowy Gaj	80-15	10	27
236	Dworek	80-15	2	6
237	Lwówek Śląski (Płakowice)	80-15	2	13
238	Lwówek Śląski	80-15	15	12
239	Lwówek Śląski	80-15	16	11
240	Mojesz	80-15	1	1
241	Mojesz	80-15	2	2
242	Mojesz	80-15	3	3
243	Mojesz	80-15	4	4
244	Mojesz	80-15	5	5

245	Mojesz	80-15	6	14
246	Mojesz	80-15	7	15
247	Mojesz	80-15	8	20
248	Sobota	80-15	1	21
249	Sobota	80-15	2	22
250	Sobota	80-15	9	28
251	Sobota	80-15	10	29
252	Sobota	80-15	11	30
253	Sobota	80-15	12	31
254	Dłużec	80-16	1	18
255	Dłużec	80-16	2	19
256	Dłużec	80-16	3	20
257	Dłużec	80-16	4	21
258	Dłużec	80-16	5	22
259	Dłużec	80-16	6	23
260	Górczyca	80-16	1	24
261	Radomiłowice	80-16	1	25
262	Radomiłowice	80-16	2	26
263	Radomiłowice	80-16	3	27
264	Radomiłowice	80-16	4	28
265	Radomiłowice	80-16	5	29
266	Sobota	80-16	3	32
267	Sobota	80-16	4	33
268	Sobota	80-16	5	34
269	Sobota	80-16	6	35
270	Sobota	80-16	7	36
271	Sobota	80-16	8	37
272	Sobota	80-16	9	31
273	Sobota	80-16	10	30

* Obiekty pogrubione wpisane są do rejestru zabytków

SPIS OBSZARÓW OBSERWACJI ARCHEOLOGICZNEJ

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBSZAR OCHRONY ARCHEOLOGICZNEJ
1	Bielanka	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
2	Brunów	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
3	Chmielno	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
4	Dębowy Gaj	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
5	Dłużec	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
6	Dworek	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
7	Gaszów	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
8	Górczyca	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
9	Gradówek	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
10	Kotliska	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
11	Mojesz	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
12	Nagórze	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
13	Niwnice	strefa ochrony archeologicznej założenia renesansowego
14		strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
15	Płóczki Dolne	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej

16	Płóczki Górne	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
17	Radłówka	strefa ochrony archeologicznej średniowiecznego założenia zamku nawodnego
18		strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
19	Rakowice Małe	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
20	Rakowice Wielkie	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
21		strefa ochrony archeologicznej średniowiecznego założenia obronnego
22	Skała	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
23	Skorzynice	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
24	Sobota	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
25		strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
26	Lwówek Śląski	strefa ochrony archeologicznej dla starego miasta
27		strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej (dawne Płakowice)
28		strefa obserwacji archeologicznej intensywnego osadnictwa pradziejowego
29	Radomiłowice	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
30	Pieszków	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
31	Włodzice Małe	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
32	Włodzice Wielkie	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego
33		strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej
34	Żerkowice	strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej